

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 2004-2005

1 JUIN 2005

Proposition de loi contenant le Code de procédure pénale

CONSEIL SUPÉRIEUR DE LA JUSTICE

Avis relatif à la Proposition de loi contenant le Code de procédure pénale (Commission Franchimont)

Approuvé par l'assemblée générale du 23 juin 2004

Table des matières

PRÉAMBULE

I. QUELQUES CONSIDÉRATIONS QUANT À LA PHILOSOPHIE GÉNÉRALE DU PROJET

II. LES PRINCIPALES INNOVATIONS PROPOSÉES : ANALYSE ET AVIS DU CSJ

1. Théorie de la preuve pénale (art. 2-5)

1.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont

1.2. L'avis du CSJ

2. Les droits de la défense (art. 5 et 6)

2.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont

2.2. L'avis du CSJ

Voir :

Documents du Sénat :

3-450 - 2003/2004 :

N° 1 : Proposition de loi de M. Vandenberghe et consorts.

N°s 2 et 3 : Amendements.

N° 4 : Avis du Conseil d'État.

3-450 - 2004/2005 :

N°s 5 à 15 : Amendements.

BELGISCHE SENAAAT

ZITTING 2004-2005

1 JUNI 2005

Wetsvoorstel houdende het Wetboek van strafprocesrecht

HOGE RAAD VOOR DE JUSTITIE

Advies over het Wetsvoorstel houdende het Wetboek van strafprocesrecht (Commissie-Franchimont)

Goedgekeurd door de algemene vergadering op 23 juni 2004

Inhoudstafel

PREAMBULE

I. ENKELE OVERWEGINGEN BIJ DE ALGEMENE FILOSOFIE VAN HET ONTWERP

II. DE BELANGRIJKSTE VERNIEUWINGEN UIT HET VOORSTEL : ANALYSE EN ADVIES DOOR DE HRJ

1. Theorie van het bewijs in strafzaken (art. 2-5)

1.1. Het voorstel van de Commissie-Franchimont

1.2. Advies van de HRJ

2. De rechten van de verdediging (art. 5 en 6)

2.1. Voorstel van de Commissie-Franchimont

2.2. Advies van de HRJ

Zie :

Stukken van de Senaat :

3-450 - 2003/2004 :

Nr. 1 : Wetsvoorstel van de heer Vandenberghe c.s.

Nrs. 2 en 3 : Amendementen.

Nr. 4 : Advies van de Raad van State.

3-450 - 2004/2005 :

Nrs. 5 tot 15 : Amendementen.

3. Théorie générale des nullités (art. 7-10)

3.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont

3.2. L'avis du CSJ

4. Fin de l'autorité de chose jugée au pénal par rapport aux actions civiles ultérieures (art. 11, alinéa 2)

4.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont

4.2. L'avis du CSJ

5. Modifications au régime de prescription de l'action publique (art. 32)

5.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont

5.2. L'avis du CSJ

6. Quelques aménagements en ce qui concerne le statut de personne lésée (art. 39 et 41)

6.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont

6.2. L'avis du CSJ

7. Fin de la règle selon laquelle le pénal tient le civil en état (art. 46, alinéa 1er)

7.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont

7.2. L'avis du CSJ

8. Intervention volontaire ou forcée (art. 50-51)

8.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont

8.2. L'avis du CSJ

9. Réglementation de l'expertise (art. 100-106; 197-203)

9.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont

9.1.1. Respect du contradictoire (articles 101 alinéa 2)

9.1.2. Mission des experts

3. Algemene theorie over de nietigheden (art. 7-10)

3.1. Het voorstel van de Commissie-Franchimont

3.2. Advies van de HRJ

4. Einde van het gezag van rechterlijk gewijsde in strafzaken ten aanzien van de latere burgerlijke rechtsvorderingen (art. 11)

4.1. Het voorstel van de Commissie-Franchimont

4.2. Advies van de HRJ

5. Wijzigingen aan het stelsel van de verjaring van de strafvordering (art. 32)

5.1. Het voorstel van de Commissie-Franchimont

5.2. Advies van de HRJ

6. Enkele aanpassingen betreffende het statuut van benadeelde persoon (art. 39 en 41)

6.1. Voorstel van de Commissie-Franchimont

6.2. Advies van de HRJ

7. Einde van de regel «le pénal tient le civil en état» (art. 46, 1e lid)

7.1. Voorstel van de Commissie-Franchimont

7.2. Advies van de HRJ

8. Vrijwillige of gedwongen tussenkomst (art. 50-51)

8.1. Voorstel van de Commissie-Franchimont

8.2. Advies van de HRJ

9. Reglementering van het deskundigenonderzoek (art. 100-106; 197-203)

9.1. Voorstel van de Commissie-Franchimont

9.1.1. Eerbiediging van de tegenspraak (artikel 101, 2e lid)

9.1.2. Opdracht van de deskundigen

9.1.3. Choix des experts	9.1.3. Keuze van de deskundigen
9.1.4. Récusation	9.1.4. Waking
9.2. L'avis du CSJ	9.2. Advies van de HRJ
9.2.1. Respect du principe du contradictoire	9.2.1. Eerbiediging van het principe van de tegenspraak
9.2.2. Mission d'expertise	9.2.2. Opdracht van het deskundigenonderzoek
9.2.3. Choix des experts	9.2.3. Keuze van de deskundigen
9.2.4. Récusation	9.2.4. Waking
10. Nouveaux droits pour la personne lésée et le suspect tant pendant l'information (art. 124-126) qu'à la clôture de celle-ci (art. 130)	10. Nieuwe rechten voor de benadeelde persoon en verdachte, zowel tijdens het opsporingsonderzoek (art. 124-126) als bij het afsluiten ervan (art. 130)
10.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont	10.1. Voorstel van de Commissie-Franchimont
10.2. L'avis du CSJ	10.2. Advies van de HRJ
11. Dossier de l'instruction en trois exemplaires (art. 137; art. 204)	11. Onderzoeksdossier in drie exemplaren (art. 137; art. 204)
11.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont.	11.1. Voorstel van de Commissie-Franchimont
11.2. L'avis du CSJ	11.2. Advies van de HRJ
12. Possibilité de voir une constitution de partie civile déclarée d'emblée irrecevable et restrictions au pouvoir de mettre l'action publique en mouvement par constitution de partie civile entre les mains du juge d'instruction (art. 141-142)	12. Mogelijkheid om een burgerlijkepartijstelling van meet af aan niet-ontvankelijk te laten verklaren en inperking van de mogelijkheid de strafvordering in werking te stellen via burgerlijke-partijstelling in handen van de onderzoeksrechter (art. 141-142)
12.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont	12.1. Voorstel van de Commissie-Franchimont
12.2. L'avis du CSJ	12.2. Advies van de HRJ
13. Interrogatoire de l'inculpé par le juge d'instruction (art. 144 et 150)	13. Ondervraging van de in verdenkinggestelde door de onderzoeksrechter (art. 144 et 150)
13.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont	13.1. Voorstel van de Commissie-Franchimont
13.2. L'avis du CSJ	13.2. Advies van de HRJ
14. Audition des victimes par le juge d'instruction (art. 151)	14. Verhoor van de slachtoffers door de onderzoeksrechter (art. 151)
14.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont.	14.1. Voorstel van de Commissie-Franchimont.
14.2. L'avis du CSJ	14.2. Advies van de HRJ

15. Le règlement de la procédure	15. De regeling van de rechtspleging
15.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont	15.1. Voorstel van de Commissie-Franchimont
15.1.1. La procédure (art. 211)	15.1.1. De procedure (art. 211)
15.1.2. Les possibilités de statuer au fond (art. 227 et 238)	15.1.2. De mogelijkheden om uitspraak te doen ten gronde (art. 227 en 238)
15.2. L'avis du CSJ	15.2. Advies van de HRJ
15.2.1. La procédure	15.2.1. De procedure
15.2.2. Les possibilités de statuer au fond	15.2.2. De mogelijkheden om over de zaak zelf te beslissen
16. Nouveaux droits pour la personne faisant l'objet d'une arrestation (art. 242, 6° à 8° et 243, 4° à 6°)	16. Nieuwe rechten voor de persoon die werd aangehouden (art. 242, 6° tot 8° en 243, 4° tot 6°)
16.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont	16.1. Voorstel van de Commissie-Franchimont
16.2. L'avis du CSJ	16.2. Advies van de HRJ
17. Arrêts de la chambre des mises en accusation statuant en appel en matière de détention préventive valant titre de privation de liberté pour un mois (art. 271, § 4)	17. Arresten van de kamer van inbeschuldigingstelling uitspraak doend in graad van hoger beroep inzake voorlopige hechtenis, die gelden als vrijheidsberovende titel voor een maand (art. 271, § 4)
17.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont	17.1. Voorstel van de Commissie-Franchimont
17.2. L'avis du CSJ	17.2. Advies van de HRJ
18. Moyens de procédure soulevés, à peine de forclusion, à l'audience d'introduction de la juridiction de jugement (art. 290, dernier alinéa)	18. Proceduremiddelen die op straffe van uitsluiting op de inleidende zitting van het vonnisgerecht moeten worden opgeworpen (art. 290, laatste lid)
18.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont	18.1. Voorstel van de Commissie-Franchimont
18.2. L'avis du CSJ	18.2. Advies van de HRJ
19. Possibilité pour le juge du fond de faire exécuter des devoirs complémentaires par un juge d'instruction (art. 301)	19. Mogelijkheid voor de feitenrechter om bijkomende onderzoekshandelingen te doen verrichten door een onderzoeksrechter (art. 301)
19.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont	19.1. Voorstel van de Commissie-Franchimont
19.2. L'avis du CSJ	19.2. Advies van de HRJ
20. Possibilité de scission du procès pénal en deux phases (art. 303)	20. Mogelijkheid om het strafproces op te splitsen in twee fasen (art. 303)
20.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont	20.1. Voorstel van de Commissie-Franchimont

20.2. L'avis du CSJ

21. Envoi automatique d'une copie gratuite du jugement ou de l'arrêt aux parties (art. 18, 318 et 332)

21.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont.

21.2. L'avis du CSJ

22. Motivation plus importante des jugements du tribunal de police ou tribunal correctionnel en degré d'appel (art. 331 et 340)

22.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont

22.2. L'avis du CSJ

III. DES OCCASIONS MANQUÉES ?

1. Les communications à la presse (art. 63, § 2 et 136, § 2)

1.1. La problématique

1.2. L'avis du CSJ

2. La législation « par renvoi »

2.1. La problématique

2.2. L'avis du CSJ

3. Les délais impartis pour statuer sur l'appel d'une ordonnance en matière de référé pénal, d'accès au dossier d'instruction ou d'accomplissement d'un acte d'instruction complémentaire

3.1. La problématique

3.2. L'avis du CSJ

4. Absence d'un délai contraignant dans lequel le parquet devrait établir ses réquisitions en vue du règlement de la procédure

4.1. La problématique

4.2. L'avis du CSJ

5. Le contrôle du bon déroulement de l'instruction

5.1. La problématique

5.1.1. Contrôle d'office en dehors de toute saisine

20.2. Advies van de HRJ

21. Automatisch toezenden van een kosteloze kopie van het vonnis aan de partijen (art. 18, 318 en 332)

21.1. Voorstel van de Commissie-Franchimont

21.2. Advies van de HRJ

22. Grondiger motivering van de vonnissen van de politierechtbank of van de correctionele rechtbank in graad van hoger beroep (art. 331 en 340)

22.1. Voorstel van de Commissie-Franchimont

22.2. Advies van de HRJ

III. GEMISTE KANSEN ?

1. Gegevensverstrekking aan de pers (art. 63, § 2 en 136, § 2)

1.1. Probleemstelling

1.2. Advies van de HRJ

2. « Verwijzingswetgeving »

2.1. Probleemstelling

2.2. Advies van de HRJ

3. Termijnen waarbinnen uitspraak moet worden gedaan over het hoger beroep tegen een beschikking in strafrechtelijk kortgeding, toegang tot het onderzoeksdossier of verrichting van een bijkomende onderzoekshandeling

3.1. Probleemstelling

3.2. Advies van de HRJ

4. Geen dwingende termijn voor het parket om zijn voorde- ring met het oog op de regeling van de rechtspleging te nemen

4.1. Probleemstelling

4.2. Advies van de HRJ

5. Het toezicht op het goede verloop van het onderzoek

5.1. Probleemstelling

5.1.1. Ambtshalve toezicht, zonder enige voorafgaande aan- hangigmaking

5.1.2. Contenu du contrôle d'office

5.1.3. Statut des pièces relatives à ce contrôle

5.2. L'avis du CSJ

6. Mesures proactives pour améliorer les relations justice-medias

6.1. La problématique

6.2. L'avis du CSJ

7. Condamnation de la partie civile aux frais de justice

7.1. La problématique

7.2. L'avis du CSJ

IV. REMARQUES PARTICULIÈRES

V. CONCORDANCE DES TEXTES

Préambule

Instituée par arrêté ministériel du 23 octobre 1991 à la suite des travaux de la première Commission parlementaire d'enquête sur la manière dont est organisée en Belgique la lutte contre le banditisme et le terrorisme, la Commission pour le droit de la procédure pénale a mené depuis lors un travail de réflexion et d'analyse tout à fait considérable, sous la présidence du professeur Michel Franchimont.

Les premières réformes ponctuelles qu'elle avait proposées ont débouché sur l'adoption de la loi du 12 mars 1998 relative à l'amélioration de la procédure pénale au stade de l'information et de l'instruction, entrée en vigueur le 3 octobre 1998.

La Commission a poursuivi par la suite ses travaux et, en septembre 2002, elle a remis au ministre de la Justice un avant-projet de Code de procédure pénale, publié depuis lors sous la forme d'un document parlementaire déposé tant à la Chambre qu'au Sénat.

5.1.2. Inhoud van het ambtshalve toezicht

5.1.3. Statuut van de stukken die betrekking hebben op dit toezicht

5.2. Advies van de HRJ

6. Proactieve maatregelen om de relatie justitie-media te verbeteren

6.1. Probleemstelling

6.2. Advies van de HRJ

7. Veroordeling van de burgerlijke partij tot de gerechtskosten

7.1. Probleemstelling

7.2. Advies van de HRJ

IV. BIJZONDERE OPMERKINGEN

V. OVEREENSTEMMING DER TEKSTEN

Preambule

De Commissie strafprocesrecht werd opgericht bij ministerieel besluit van 23 oktober 1991 houdende oprichting van een Commissie strafprocesrecht, ten gevolge van de werkzaamheden van de eerste parlementaire onderzoekscommissie belast met het onderzoek naar de wijze waarop in België de bestrijding van het banditisme en het terrorisme georganiseerd wordt. Onder het voorzitterschap van professor Michel Franchimont verrichtte zij sindsdien heel wat belangrijk reflectief en analytisch werk.

De commissie stelde een eerste reeks gerichte hervormingen voor, die resulteerden in de wet van 12 maart 1998 tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, die in werking trad op 3 oktober 1998.

Ondertussen zette de commissie haar werkzaamheden voort en in september 2002 bezorgde zij de minister van Justitie een voorontwerp van Wetboek van strafprocesrecht, dat zowel in Kamer als Senaat werd ingediend en sindsdien de vorm heeft aangenomen van een parlementair document.

Cet avant-projet de code est entre-temps devenu une proposition de loi (1).

Conformément à la compétence qui lui est reconnue en vertu de l'article 259bis-12, § 1er, du Code judiciaire, le Conseil supérieur de la Justice (CSJ) a décidé de se saisir d'office de cette proposition de loi, qui propose une refonte globale du Code d'instruction criminelle et est très certainement de nature à avoir, à ce titre, « une incidence sur le fonctionnement de l'ordre judiciaire » (art. 259bis-12, § 1er, 2°, C. jud.).

Après quelques remarques générales quant à la philosophie du projet (I), le présent avis passe en revue les principales innovations proposées (II). Dans une troisième partie, seront examinées quelques problématiques à propos desquelles la Commission Franchimont n'a pas entendu proposer de nouvelle réglementation (III). Ensuite, seront formulées dans une quatrième partie des remarques plus particulières sur divers points de la proposition de loi (IV). La cinquième partie, enfin, attire l'attention sur les problèmes de concordance entre les versions francophone et néerlandophone du texte soumis (V).

I. Quelques considérations quant à la philosophie générale du projet

Dans la rédaction de sa proposition de loi contenant le Code de procédure pénale, la Commission Franchimont a notamment manifesté, comme elle le souligne elle-même, un souci de coordination et de lisibilité.

Elle a voulu reprendre en un seul texte l'essentiel des dispositions légales applicables au droit de la procédure pénale (en ce compris certaines lois particulières telles que la loi sur la détention préventive) ainsi qu'un certain nombre de principes généraux (droits de la défense, délai raisonnable, présomption d'innocence ...), de manière à rendre la matière plus accessible, claire et lisible.

(1) Doc. Sénat, Chambre, 2002-2003, n° 50-2043/1; doc. Sénat, 2003-2004, n° 3-450/1, proposition de loi contenant le Code de procédure pénale.

Il convient de souligner que, depuis le dépôt de la proposition de loi, diverses lois ont encore été publiées au *Moniteur belge*, dont il conviendra évidemment de tenir compte dans la rédaction finale du texte. Il s'agit, plus particulièrement des lois suivantes :

- la loi du 6 janvier 2003 concernant les méthodes particulières de recherche et quelques autres méthodes d'enquête;
- la loi du 7 février 2003 portant diverses dispositions en matière de sécurité routière;
- la loi du 12 février 2003 modifiant le Code d'instruction criminelle en ce qui concerne le défaut et abrogeant l'article 421 du même Code;
- la loi du 19 mars 2003 modifiant le Code d'instruction criminelle, la loi du 21 novembre 1989 relative à l'assurance obligatoire de la responsabilité en matière de véhicules automoteurs et l'arrêté royal du 28 décembre 1950 portant règlement général sur les frais de justice en matière répressive;
- la loi du 26 mars 2003 portant création d'un Organe central pour la Saisie et la Confiscation et portant des dispositions sur la gestion à valeur des biens saisis et sur l'exécution de certaines sanctions patrimoniales;
- la loi du 4 avril 2003 modifiant la loi du 24 février 1921 concernant le trafic des substances vénéneuses, soporifiques, stupéfiantes, désinfectantes et antiseptiques, et l'article 137 du Code d'instruction criminelle;
- la loi du 3 mai 2003 modifiant le Code d'instruction criminelle et la loi du 15 juin 1935 concernant l'emploi des langues en matière judiciaire en ce qui concerne la traduction des déclarations verbales;
- les lois du 10 avril 2003 réglant la procédure devant les juridictions militaires et adaptant diverses dispositions légales suite à la suppression des juridictions militaires en temps de paix, et réglant la suppression des juridictions militaires en temps de paix ainsi que leur maintien en temps de guerre;
- la loi du 5 août 2003 relative aux violations graves du droit international humanitaire.

Intussen is dit voorontwerp van wet een wetsvoorstel geworden (1).

Aangezien dit voorontwerp, dat een volledige herziening van het Wetboek van strafvordering behelst, vrijwel zeker « een weerslag (...) op de werking van de rechterlijke orde » zal hebben (art. 259bis-12, § 1, 2°, Gerechtelijk Wetboek), heeft de Hoge Raad voor de Justitie (HRJ), in het kader van de bevoegdheid die hem door artikel 259bis-12, § 1, Ger. W., is toebedeeld, beslist tot een ambtshalve advies over dit voorontwerp.

In voorliggend advies komen vooreerst een aantal algemene opmerkingen over de achterliggende filosofie van het ontwerp aan bod (I), gevolgd door een overzicht van de belangrijkste vernieuwingen uit het voorstel (II). In een derde luik gaat het advies dieper in op een aantal problemen waarvoor de Commissie-Franchimont geen nieuwe reglementering heeft willen voorstellen (III). Vervolgens worden in een vierde luik meer specifieke opmerkingen over een aantal punten uit het wetsvoorstel geformuleerd (IV). In het vijfde deel ten slotte, wordt de aandacht gevestigd op het gebrek aan concordantie tussen de Nederlandstalige en Franstalige versie van het ingediende ontwerp (V).

I. Enkele overwegingen bij de algemene filosofie van het ontwerp

Bij de redactie van haar wetsvoorstel houdende het Wetboek van strafprocesrecht heeft de Commissie-Franchimont, zoals zij overigens zelf aangeeft, een streven naar coördinatie en leesbaarheid voor ogen gehad.

De commissie heeft in één tekst de belangrijkste wettelijke bepalingen die het strafprocesrecht betreffen, willen samenbrengen (met inbegrip van een aantal bijzondere wetten zoals de wet op de voorlopige hechtenis), en ook een aantal algemene principes (rechten van de verdediging, redelijke termijn, vermoeden van onschuld, ...), teneinde deze materie toegankelijker, duidelijker en leesbaarder te maken.

(1) Stuk Kamer, 2002-2003, nr. 50-2043/1; Parl. stuk Senaat, 2003-2004, nr. 3-450/1, wetsvoorstel houdende het Wetboek van strafprocesrecht.

Er dient te worden opgemerkt dat sedert de indiening van het wetsvoorstel nog tal van wetten in het *Belgisch Staatsblad* werden bekendgemaakt die eveneens in aanmerking dienen te worden genomen bij de eindredactie van de tekst. Meer in het bijzonder gaat het om :

- de wet van 6 januari 2003 betreffende de bijzondere opsporingsmethoden en enige andere onderzoeksmethoden;
- de wet van 7 februari 2003 houdende verschillende bepalingen inzake verkeersveiligheid;
- de wet van 12 februari 2003 tot wijziging van het Wetboek van strafvordering wat het verstek betreft en tot opheffing van artikel 421 van hetzelfde Wetboek;
- de wet van 19 maart 2003 tot wijziging van het Wetboek van strafvordering, van de wet van 21 november 1989 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen en het koninklijk besluit van 28 december 1950 houdende algemeen reglement op de gerechtskosten in strafzaken;
- de wet van 26 maart 2003 houdende oprichting van een Centraal Orgaan voor de Inbeslagneming en de Verbeurdverklaring en houdende bepalingen inzake het waardevast beheer van in beslag genomen goederen en de uitvoering van bepaalde vermogenssancties;
- de wet van 4 april 2003 tot wijziging van de wet van 24 februari 1921 betreffende het verhandelen van de giftstoffen, slaapmiddelen en verdovende middelen, ontsmettingsstoffen en antiseptica, en van artikel 137 van het Wetboek van strafvordering;
- de wet van 3 mei 2003 tot wijziging van het Wetboek van strafvordering en de wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken wat betreft de vertalingen van de mondelinge verklaringen;
- de wet van 10 april 2003 tot regeling van de rechtspleging voor de militaire rechtscolleges en tot aanpassing van verscheidene wettelijke bepalingen naar aanleiding van de afschaffing van de militaire rechtscolleges in vreedstijd alsmede van het behoud ervan in oorlogstijd;
- de wet van 5 augustus 2003 betreffende ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht.

Le Conseil supérieur de la Justice, qui partage la volonté de rendre le fonctionnement du système judiciaire plus compréhensible par le justiciable, salue cette initiative et l'important travail de codification accompli.

Il constate toutefois que la Commission Franchimont n'a pas traité des procédures particulières — notamment de la procédure applicable en matière douanière — et s'interroge sur l'opportunité de laisser subsister de la sorte, à côté de la procédure pénale de droit commun, des procédures dérogoires et souvent archaïques.

Il insiste également pour intégrer les nouvelles lois qui ont été publiées après le dépôt de l'avant-projet de code.

Les travaux de la Commission Franchimont ont également été marqués par un certain souci d'innovation. La proposition de loi s'efforce, pour reprendre les termes de l'exposé des motifs, « de rechercher de manière encore plus approfondie l'équilibre entre, d'une part, l'efficacité dans la recherche et la poursuite des délinquants, et d'autre part, le droit des participants au procès pénal, victimes et inculpés, ainsi que les droits des citoyens ». Certaines des solutions proposées à cet égard sont réellement novatrices.

Tout en partageant les préoccupations de la Commission Franchimont et son souci de rechercher des solutions toujours plus équilibrées, le Conseil supérieur souligne toutefois que certaines des réformes portées par la proposition de loi pourraient avoir, outre un coût non négligeable, d'importantes répercussions en termes d'allongement de la durée des procédures. Il lui paraît qu'il convient de porter une attention particulière à ces questions.

Beaucoup des nouveaux droits reconnus aux parties risquent, par ailleurs, de ne pouvoir être pleinement mobilisés que moyennant l'assistance d'un avocat. Faute de s'accompagner d'une augmentation des budgets alloués à l'aide juridique ou d'autres réformes visant à garantir un réel accès à la justice, les innovations proposées par la Commission Franchimont pourraient, dès lors, avoir paradoxalement pour effet de renforcer une certaine forme de justice « à deux vitesses ». Le CSJ estime qu'il convient d'être attentif à cette question également.

II. Les principales innovations proposées : analyse et avis du CSJ

Sans prétendre à l'exhaustivité, le Conseil supérieur entend se prononcer sur quelques-unes des principales innovations proposées dans la proposition de loi contenant le Code de procédure pénale.

1. Théorie de la preuve pénale (art. 2-5)

1.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont

Les articles 2 à 5 posent certains principes relatifs à la théorie de la preuve en matière pénale. L'article 2 reprend le principe général de droit de la présomption d'innocence contenu à l'article 6, § 2 de la Convention européenne des droits de l'homme.

L'article 3 concerne l'administration de la preuve conformément à la loyauté du procès et des principes généraux de droit. Il opte ainsi pour un large champ d'application de la loi et se réfère à la notion de loyauté déjà utilisée dans l'article 28bis et l'article 56, § 1er, alinéa 2 du Code d'instruction criminelle. Il ne vise pas

De Hoge Raad voor de Justitie, die eveneens ernaar streeft dat de werking van het gerechtelijk apparaat begrijpelijker wordt voor de rechtzoekende, juicht dit initiatief en de aanmerkelijke codificatie-inspanning toe.

Niettemin stelt de HRJ vast dat de Commissie-Franchimont de bijzondere rechtsplegingen -met name de procedure die toepasselijk is in douanezaken — terzijde heeft gelaten. Hij vraagt zich dan ook af of het opportuun is dat naast de gemeenschappelijke strafrechtspleging afwijkende en vaak zeer archaïsche rechtsplegingen blijven bestaan.

Hij dringt er tevens op aan om ook de wetten die na de indiening van het voorontwerp van wetboek werden bekendgemaakt, in de tekst te integreren.

De Commissie-Franchimont was tijdens haar werkzaamheden ook begaan met een streven naar vernieuwing. In het wetsvoorstel dient — aldus de memorie van toelichting — "nog diepgaander te worden gezocht naar het evenwicht tussen enerzijds, de doeltreffendheid in de opsporing en de vervolging van delinquenten en anderzijds, de rechten van deelnemers aan het strafproces, slachtoffers en verdachten, alsook de rechten van de burgers.» In dit verband zijn een aantal van de voorgestelde oplossingen echt vernieuwend.

De Hoge Raad deelt de bezorgdheden van de Commissie-Franchimont en haar streven naar steeds evenwichtiger oplossingen, maar merkt niettemin op dat sommige van de voorgestelde hervormingen, naast een niet te verwaarlozen meerkost, wel eens een grote weerslag kunnen hebben in termen van langere procedurelooptijd. Die punten moeten volgens hem bijzondere aandacht krijgen.

Bovendien zullen de partijen veel van hun nieuw verkregen rechten slechts ten volle kunnen doen gelden middels de bijstand van een advocaat. Indien de vernieuwingen die de Commissie-Franchimont voorstelt, niet gepaard gaan met een budgettaire verhoging voor rechtsbijstand of met andere hervormingen die waarborgen bieden voor een echte toegankelijkheid van de justitie, zullen zij op termijn, paradoxaal genoeg, kunnen leiden tot een versterking van een duale justitie. De HRJ is van oordeel dat ook dit punt nadere aandacht verdient.

II. De belangrijkste vernieuwingen uit het voorstel : analyse en advies door de HRJ

Zonder volledig te willen zijn, verleent de Hoge Raad hierna toch zijn bemerkings bij een aantal van de belangrijkste innovaties uit het wetsvoorstel houdende het Wetboek van strafprocesrecht.

1. Theorie van het bewijs in strafzaken (art. 2-5)

1.1. Het voorstel van de Commissie-Franchimont

De artikelen 2 tot 5 van het wetsvoorstel behelzen een aantal principes over de theorie van het bewijs in strafzaken. Artikel 2 formuleert het algemene principe van het vermoeden van onschuld dat vervat zit in artikel 6, § 2 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens.

Artikel 3 heeft betrekking op de bewijsoverlevering in overeenstemming met de loyauté van het proces en de algemene rechtsbeginselen. Dit artikel opteert zo voor een ruim toepassingsgebied van de wet en verwijst naar het begrip loyauté zoals het al wordt gebruikt in artikel 28bis en artikel 56, § 1, 2° lid van het

l'hypothèse de la preuve illégale mais uniquement celle de la preuve irrégulière.

1.2. L'avis du CSJ

Le CSJ est favorable à l'instauration d'une théorie de la preuve mais estime que le projet de code ne peut faire l'impasse de la doctrine des arrêts de la Cour de cassation des 14 octobre 2003 et 23 mars 2004 (1).

Il lui semble également nécessaire de prévoir l'insertion d'un article précisant les conséquences à attacher à la preuve recueillie en méconnaissance des voies de droit ou avec des moyens incompatibles avec la loyauté du procès et les principes généraux du droit. Une proposition est faite dans le chapitre relatif aux nullités bien que cela pourrait également figurer au chapitre 2. L'article 6 de la proposition de loi contenant le code de procédure pénale pourrait ainsi être supprimé. (voir *infra* point 3.2)»

2. Les droits de la défense (art. 5 et 6)

2.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont

Le projet de Code de procédure pénale institue un nouveau chapitre III qui s'intitule «les droits de la défense».

L'article 5 explicite le contenu des droits de la défense. Il s'agit du droit d'être informé, d'un égal pouvoir d'initiative pour faire apparaître la vérité ainsi que la possibilité concrète de contredire les éléments du dossier devant la juridiction de jugement.

Les conséquences des preuves recueillies en violation des droits de la défense sont prévues à l'article 6. Ces dernières sont écartées des débats. Les actes de procédure violant ces droits ainsi que ceux qui en découlent sont frappés de nullité.

Ces nullités peuvent être soulevées tant devant les juridictions de fond qu'au niveau des juridictions d'instruction.

2.2. L'avis du CSJ

L'article 6 tel que proposé à la proposition de loi est déjà couvert par les modifications telles que mentionnées sous le chapitre relatif aux nullités (voir point 3.2).

3. Théorie générale des nullités (art. 7-10)

3.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont

Jusqu'ici, il n'existait pas de théorie générale des nullités en procédure pénale et la Commission Franchimont a entendu combler cette lacune.

Wetboek van strafvordering. Het artikel betreft niet de hypothese van onwettig bewijs maar enkel de hypothese van onregelmatig bewijs.

1.2. Advies van de HRJ

De HRJ staat gunstig tegenover de invoering van een theorie van het bewijs, maar naar zijn mening kan het ontwerp van wetboek de rechtsleer vervat in de arresten van het Hof van Cassatie van 14 oktober 2003 en 23 maart 2004 niet terzijde laten (1).

Het lijkt hem eveneens noodzakelijk een artikel in te voegen dat bepaalt welke gevolgen moeten worden gehecht aan bewijs dat werd verkregen met miskenning van de wettelijke middelen of met middelen die niet te verzoenen zijn met de loyauté van het proces en de algemene rechtsbeginselen. In het hoofdstuk over de nietigheden wordt een voorstel gedaan alhoewel dit ook in hoofdstuk 2 zou kunnen opgenomen worden. Artikel 6 van het wetsvoorstel houdende het Wetboek van strafprocesrecht zou zodoende kunnen worden weggelaten. (Zie verder bij punt 3.2.)

2. De rechten van de verdediging (art. 5 en 6)

2.1. Voorstel van de Commissie-Franchimont

Het wetsvoorstel houdende het Wetboek van strafprocesrecht voert een nieuw hoofdstuk III in onder de titel «De rechten van de verdediging».

Artikel 5 formuleert uitdrukkelijk de inhoud van de rechten van de verdediging. Het gaat om het recht op informatie, een gelijkwaardig initiatiefrecht om de waarheid aan het licht te brengen, en de concrete mogelijkheid om alle elementen van het dossier voor het vonnisgerecht tegen te spreken.

Artikel 6 bepaalt de gevolgen van de bewijzen die werden verzameld met schending van de rechten van de verdediging. Die bewijzen worden uit de debatten geweerd. De proceshandelingen die de rechten van de verdediging schenden en de proceshandelingen die eruit voortvloeien, worden nietig verklaard.

Die nietigheden kunnen zowel voor de feitenrechter als voor de onderzoeksgerechten worden opgeworpen.

2.2. Advies van de HRJ

Artikel 6, zoals het door het wetsvoorstel wordt voorgesteld, wordt al gedekt door de wijzigingen die men in het hoofdstuk over de nietigheden vermeld (zie punt 3.2).

3. Algemene theorie over de nietigheden (art. 7-10)

3.1. Het voorstel van de Commissie-Franchimont

Tot nog toe was een algemene theorie over de nietigheden in strafprocesrecht onbestaande. De Commissie-Franchimont heeft deze lacune willen invullen.

(1) Cass. 14 octobre 2003, T. Strafr., 2004, liv.1, 2-39, n° de rôle P030762N et Cass. 23 mars 2004, n° de rôle P040012N.

(1) Cassatie 14 oktober 2003, T. Strafr., 2004, liv.1, 2-39, rolnr. P.03 0762.N en Cassatie 23 maart 2004, rolnr. P.04 0012.N.

Le régime proposé à cet effet est un régime de nullités exclusivement textuelles (pas de nullité sans texte) (1), articulé autour de la distinction entre nullités d'ordre public et nullités relatives.

Les premières peuvent être soulevées d'office par le juge ou par les parties à tout moment de la procédure et ne sont pas susceptibles d'être couvertes (art. 7, al. 2). Il n'y a toutefois nullité d'ordre public que si la loi le prévoit explicitement, ou dans les cas limitativement énumérés à l'article 7, alinéa 1er, de la proposition de loi, qui vise la violation des règles relatives :

- à l'organisation et à la compétence des juridictions pénales;
- aux violations de domicile, aux perquisitions, au placement sur écoute et aux investigations impliquant une atteinte à l'intégrité physique;
- à la signature de l'acte;
- à l'indication de la date lorsque celle-ci est nécessaire à l'appréciation des effets de celui-ci.

Les nullités relatives, quant à elles, ne peuvent être prononcées que si l'irrégularité en cause nuit aux intérêts de la partie qui l'invoque ou à l'équité de la procédure (pas de nullité sans grief — art. 9). Elles seront par ailleurs couvertes s'il est établi par les pièces de la procédure que la formalité non mentionnée a, en réalité, été remplie ou si un jugement ou un arrêt contradictoire d'une juridiction de fond, autre que celui prescrivant une mesure d'ordre intérieur, a été rendu sans qu'elles aient été proposées (art. 10).

3.2. L'avis du CSJ

Le Conseil supérieur de la Justice est favorable à l'instauration d'une théorie générale des nullités, dans la mesure où un tel système devrait permettre de renforcer la sécurité juridique. Il s'interroge toutefois sur la possibilité de prévoir, en droit de la procédure pénale, un système de nullités purement textuelles.

Il s'agit en tout cas d'un exercice périlleux. Si les nullités sont énumérées de manière trop limitative, le juge pourrait en effet ne pas être en mesure de garantir le respect des libertés individuelles. Une liste trop large pourrait, inversement, obliger le juge à écarter des éléments de preuve peut-être décisifs, pour sanctionner un manquement de peu de gravité, ce qui risquerait de porter atteinte à la crédibilité de la justice. Un juste équilibre s'impose donc, mais qui est difficile à trouver.

(1) Le principe selon lequel il n'y a pas de nullité sans texte se retrouve à l'article 8 de la proposition de loi, qui fait toutefois une réserve pour les nullités d'ordre public. Mais ces nullités d'ordre public sont, en réalité, elles aussi prévues légalement, soit qu'elles figurent à l'article 7 de la proposition de loi, soit qu'elles concernent une omission ou irrégularité explicitement sanctionnée par une autre disposition légale à peine de nullité d'ordre public.

Het nietighedenstelsel dat de commissie voorstelt, is louter tekstueel (geen nietigheid zonder tekst) (1), en is gebaseerd op het onderscheid tussen nietigheden van openbare orde en relatieve nietigheden.

Eerstgenoemde soort nietigheden kan door de rechter of door de partijen ambtshalve worden ingeroepen in elke stand van de rechtspleging en kan niet worden gedekt (art. 7, 2e lid). Er is evenwel slechts nietigheid van openbare orde indien de wet dit uitdrukkelijk bepaalt, of in de gevallen die worden opgesomd in een limitatieve lijst in artikel 7, 1e lid van het wetsvoorstel. Het gaat dan met name om een schending van de bepalingen betreffende :

- de organisatie en de bevoegdheden van de strafrechten;
- de huisvredebreuk, de huiszoeking, het afluisteren en de onderzoeksmaatregelen die een schending van de lichamelijke integriteit meebrengen;
- de ondertekening van de akte;
- de vermelding van de datum wanneer die noodzakelijk is om de gevolgen van de akte te beoordelen.

Relatieve nietigheden van hun kant kunnen slechts worden uitgesproken indien de onregelmatigheid de belangen van de partij die de exceptie inroept of de billijkheid van het proces schaadt (geen nietigheid zonder belangenschade — art. 9). De nietigheid is evenwel gedekt wanneer uit de gedingstukken blijkt dat de niet-vermelde vorm werkelijk in acht is genomen of indien een vonnis of arrest van een feitenrechter, dat geen maatregel van inwendige aard inhoudt, op tegenspraak is gewezen zonder dat de nietigheid werd voorgedragen (art. 10).

3.2. Advies van de HRJ

De Hoge Raad voor de Justitie staat gunstig tegenover de invoering van een algemene theorie over de nietigheden, voor zover een dergelijk systeem kan bijdragen tot meer rechtszekerheid. Hij heeft evenwel vragen bij de mogelijkheid om, inzake strafprocesrecht, een systeem van zuiver tekstuele nietigheden te kunnen regelen.

Het betreft hier alleszins een gevaarlijke denkoefening. Bij een te limitatieve opsomming van de nietigheden zou het wel eens kunnen gebeuren dat de rechter niet in staat is de individuele vrijheden te waarborgen. Omgekeerd zou de rechter zich, bij een te ruim opgevatte lijst, kunnen verplicht zien mogelijk doorslaggevend bewijsmateriaal te weren als sanctie voor een onbelangrijke tekortkoming, wat de geloofwaardigheid van justitie in het gedrang kan brengen. Het is dus nodig, maar moeilijk, in deze het juiste evenwicht te vinden.

(1) Het principe «geen nietigheid zonder tekst» zit vervat in artikel 8 van het wetsvoorstel, dat evenwel een voorbehoud maakt voor de nietigheden van openbare orde. Maar in werkelijkheid zijn ook die nietigheden van openbare orde bij wet bepaald: ofwel zijn zij vermeld in artikel 7 van het wetsvoorstel, ofwel hebben zij betrekking op een verzuim of een onregelmatigheid waarop overeenkomstig een andere wettelijke bepaling uitdrukkelijk de sanctie van een nietigheid van openbare orde staat.

En l'occurrence, l'on peut se demander si le système proposé par la Commission Franchimont n'est pas trop rigide. Ainsi, par exemple, l'exposé des motifs précise que la liste des nullités d'ordre public pourra être complétée en fonction des évolutions législatives et que « lorsque de futures lois concernant les nouvelles techniques d'enquête seront adoptées, il conviendra d'en faire mention » à l'article 7. L'expérience enseigne toutefois que certaines techniques peuvent être appliquées bien avant d'être légalement organisées. Ce fut le cas, notamment, de la provocation policière, qui a été condamnée par la jurisprudence (1) des années avant de l'être dans la loi (2).

Le Conseil supérieur de la Justice préconise dès lors le maintien d'un système mixte de nullités qui soit conforme à la jurisprudence récente de la Cour de cassation (3).

D'une part, le législateur devrait ainsi s'atteler à établir une liste limitative mais exhaustive des dispositions dont le non-respect devrait être sanctionné par une nullité d'ordre public. L'article 7 tel que proposé dans la proposition de loi contenant le Code de procédure pénale contient déjà une telle liste mais ne rencontre pas les préoccupations du Conseil supérieur de la Justice.

La règle que l'on retrouve à l'article 7, § 1er, premier tiret, de la proposition de loi selon laquelle la violation des dispositions relatives à l'organisation et à la compétence des juridictions pénales entraîne une nullité d'ordre public est, en son principe, conforme à une doctrine et à une jurisprudence bien établies. Toutefois, dans la conception actuelle, cette règle comporte, en ce qui concerne l'instruction préparatoire, des nuances, voire des exceptions, auxquelles la formulation actuelle de l'avant-projet ne laisse aucune place.

Tel est le cas, notamment :

— en matière de compétence *ratione loci* du juge d'instruction : si ce juge est saisi d'un fait que l'on croit pouvoir rattacher à son arrondissement et que la suite de l'enquête démontre qu'il n'en est rien, cela n'entraîne pas *ipso facto* la nullité des actes déjà réalisés (4). De même, la constitution de partie civile reçue par un juge d'instruction territorialement incompétent sera valable, à charge pour ce magistrat de renvoyer la plainte à son collègue compétent, par application de l'article 69 du Code d'instruction criminelle

(1) Voy. notamment Cass., 7 février 1979, *Pas.*, 1979, I, 665 et s., ainsi que Bruxelles, 15 mars 1989, J.L.M.B., 1990, 51 et s.

(2) Article 47^{quater} inséré dans le Code d'instruction criminelle par la loi du 6 janvier 2003 concernant les méthodes particulières de recherche et quelques autres méthodes d'enquête (*Moniteur belge*, 12 mai 2003).

(3) Cass. 14 octobre 2003, T. Strafr., 2004, liv.1, 2-39, n° de rôle P030762N et Cass. 23 mars 2004, n° de rôle P040012N.

(4) J. de Codt, Les nullités de l'instruction préparatoire et le droit de la preuve. *Tendances récentes*, Rev. dr. pén., 2000, p. 7.

In dit verband rijst de vraag of het door de Commissie-Franchimont voorgestelde systeem niet te weinig flexibel is. Zo geeft de memorie van toelichting aan dat de lijst van nietigheden van openbare orde kan worden aangevuld naar gelang van de evolutie van de wetgeving, en dat « wanneer in de toekomst wetten betreffende nieuwe onderzoekstechnieken zullen aangenomen worden, (...) men (...) hiervan melding (zal) moeten maken » in artikel 7. De ervaring leert echter dat het mogelijk is dat sommige technieken reeds werden toegepast nog voor zij wettelijk geregeld zijn, zoals bijvoorbeeld de provocation door de politie, die al in de rechtspraak (1) werd veroordeeld jaren voordat de wet dit deed (2).

De Hoge Raad voor de Justitie is bijgevolg voorstander van het behoud van een gemengd systeem dat in overeenstemming zou zijn met de recente rechtspraak van het Hof van Cassatie (3).

Eenzijds dient de wetgever een limitatieve maar exhaustieve lijst op te stellen van de bepalingen die bij niet naleving moeten worden gesanctioneerd met een nietigheid van openbare orde. Het in het wetsvoorstel houdende het Wetboek van strafprocesrecht voorgestelde artikel 7 bevat al een dergelijke lijst, maar komt niet tegemoet aan de bezorgdheden van de Hoge Raad voor de Justitie.

De regel vervat in artikel 7, § 1, eerste gedachtestreepje, van het wetsvoorstel, die stelt dat schending van de bepalingen over de organisatie en de bevoegdheid van de strafgerichten een nietigheid van openbare orde met zich brengt, is, wat het principe ervan betreft, in overeenstemming met een gevestigde rechtsleer en een vaststaande rechtspraak. In zijn huidige conceptie houdt die regel, met betrekking tot het voorbereidend onderzoek, niettemin nuances in en zelfs excepties waarvoor de huidige formulering van het voorontwerp geen enkele ruimte laat.

Dat is onder meer het geval voor :

— de bevoegdheid *ratione loci* van de onderzoeksrechter : indien bij de onderzoeksrechter een feit aanhangig wordt gemaakt waarvan men meent dat het aan zijn arrondissement kan worden gekoppeld en daarna uit het vervolg van het onderzoek blijkt dat dat niet het geval is, dan zijn de al uitgevoerde handelingen niet *ipso facto* nietig (4). Evenzo is de burgerlijkepartijstelling die werd gedaan voor een onderzoeksrechter die territoriaal niet bevoegd is, geldig zijn, waarbij die onderzoeksmagistraat de klacht, met toepassing van artikel 69 van het Wetboek van strafvordering, dient te verwijzen naar zijn bevoegde collega.

(1) Zie met name Cass., 7 februari 1979, *Pas.*, 1979, I, 665 e.v., en Brussel, 15 maart 1989, J.L.M.B. du 1990, 51 e.v.

(2) Artikel 47^{quater} Wetboek van strafvordering, ingevoegd bij de wet van 6 januari 2003 betreffende de bijzondere opsporingsmethoden en enige andere onderzoeksmethoden (*Belgisch Staatsblad* van 12 mei 2003).

(3) Cassatie 14 oktober 2003, T. Strafr., 2004, boek 1, 2-39, rolnr. P.03 0762.N en Cassatie 23 maart 2004, rolnr. P.04 0012.N.

(4) J. de Codt, Les nullités de l'instruction préparatoire et le droit de la preuve. *Tendances récentes*, Rev. dr. pén., 2000, p. 7.

— la nullité qui résulterait de l'incompétence *ratione personae* du magistrat instructeur n'affectera que les actes qui visent la personne soumise à un régime juridictionnel spécial et seulement pour ce qui concerne celle-ci (1); par ailleurs, si cette incompétence ne se révèle qu'en cours d'instruction (2), les actes accomplis antérieurement conserveront leur régularité (3).

La formulation des nullités visées à l'article 7, § 1er, deuxième tiret, est à l'estime du Conseil supérieur de la Justice trop générale. Toutes les dispositions relatives par exemple, à l'inviolabilité du domicile ne devraient pas nécessairement entraîner la nullité des preuves obtenues en méconnaissance de celles-ci; un mandat de perquisition qui mentionnerait un mauvais numéro d'appartement dans un immeuble devrait dans ce cas être déclaré nul alors que la perquisition aurait eu lieu au bon endroit et qu'il s'agit d'une omission de pure forme.

Le Conseil supérieur de la Justice entend plutôt voir dans cette liste des nullités textuelles d'ordre public qui sont de nature à affecter les valeurs essentielles d'un procès que notamment le défaut d'autorisation pour procéder à une perquisition, l'obtention de preuves en violation de l'intégrité physique, etc.

En ce qui concerne les autres nullités d'ordre public mentionnées à l'article 7, § 1er tiret 3 et 4 de la proposition de loi, le Conseil supérieur de la Justice entend formuler les remarques suivantes :

— il n'y a pas de raison particulière de faire de l'omission de la signature de tout acte, tel qu'évoquée au § 1er, 3°, une cause de nullité d'ordre public

— il en va de même en ce qui concerne l'omission de la date, évoquée au § 1er, 4° si la date en question peut être déduite d'autres éléments du dossier.

Les preuves obtenues en contrariété avec ces dispositions sanctionnées par des nullités d'ordre public devront être écartées des débats. On pourrait reprendre l'article 218, § 2, al. 2 et 234, § 6 de la proposition de loi qui respecte la jurisprudence de la Cour d'arbitrage à ce sujet tout en précisant bien entendu que les pièces déposées au greffe peuvent y être consultées par le prévenu et utilisées à l'appui de sa défense sans pour autant conditionner cela à l'autorisation du juge. Les actes de procédure qui ont été posés en contrariété avec les dispositions susmentionnées seront également frappés de nullité entraînant la nullité des actes de la procédure qui en découlent.

(1) Cass., 6 janvier 1998, *Pas.*, n° 3.

(2) Ce sera notamment le cas lorsque des investigations menées originairement en cause d'inconnu aboutiront à la découverte d'indices à charge d'une personne bénéficiant d'un privilège de juridiction au sens des articles 479 à 503 du Code d'instruction criminelle, ou d'un mineur d'âge.

(3) Cass., 19 avril 1983, *Pas.*, I, n° 451.

— de nietigheid die zou voortvloeien uit de onbevoegdheid *ratione personae* van de onderzoeksmagistraat zal enkel en alleen gelden voor de handelingen betreffende de persoon die valt onder een bijzondere rechtsmacht (1). Bovendien zullen, indien die onbevoegdheid slechts lopende het onderzoek (2) blijkt, de tot dan verrichte handelingen regelmatig blijven (3).

Naar de mening van de Hoge Raad voor de Justitie is de formulering van de nietigheden in artikel 7, § 1, tweede gedachtestreepje, te algemeen. Zo moeten alle bepalingen die betrekking hebben op de onschendbaarheid van de woonplaats niet noodzakelijk met zich brengen dat bewijzen verkregen met miskenning van die bepalingen nietig zijn. In dat geval zou een huiszoekingsbevel dat in een bepaald gebouw het verkeerde appartementnummer vermeldt, nietig moeten worden verklaard terwijl de huiszoeking op de juiste plaats gebeurde en het verzuim zuiver de vorm betreft.

De Hoge Raad voor de Justitie wenst in die lijst veeleer tekstuele nietigheden van openbare orde opgenomen te zien die van aard zijn om de essentiële waarden van een proces aan te tasten, zoals het ontbreken van de toestemming voor huiszoeking, het verkrijgen van bewijsmateriaal met schending van de fysieke integriteit, enz.

Met betrekking tot de andere nietigheden van openbare orde, die vermeld worden in artikel 7, § 1, 3^e en 4^e gedachtestreepje van het wetsvoorstel, wenst de Hoge Raad voor de Justitie het volgende op te merken :

— er is geen bijzondere reden toe om de weglating van de handtekening van een handeling, zoals ingeroepen in § 1, 3°, tot een nietigheidsgrond van openbare orde te maken.

— hetzelfde geldt voor de weglating van de datum, zoals vermeld in § 1, 4°, indien de betrokken datum kan worden afgeleid uit andere dossiergegevens.

Bewijzen die werden verkregen in strijd met die bepalingen waarop de sanctie van nietigheid van openbare orde staat, dienen uit de debatten worden geweerd. Misschien kan men de artikelen 218, § 2, 2^e lid en 234, § 6 van het wetsvoorstel overnemen, die terzake de rechtspraak van het Arbitragehof respecteren, evenwel niet zonder te preciseren dat de beklagde de ter griffie neergelegde stukken aldaar kan raadplegen en deze voor zijn verdediging kan aanwenden zonder dit aan de voorwaarde van toestemming van de rechter te koppelen. Ook de procedurehandelingen die in strijd met de bovenvermelde bepalingen werden verricht, zijn nietig met de nietigheid van de eruit voortvloeiende handelingen voor gevolg.

(1) Cassatie, 6 januari 1998, *Pas.*, nr. 3.

(2) Dat zal met name het geval zijn wanneer onderzoeken die oorspronkelijk ten laste van onbekenden werden gevoerd, leiden tot de ontdekking van aanwijzingen ten laste van een persoon die een voorrecht van rechtsmacht geniet in de zin van de artikelen 479 tot 503 van het Wetboek van strafvordering, of ten laste van een minderjarige.

(3) Cassatie, 19 april 1983, *Pas.*, I, nr. 451.

D'autre part, quant aux preuves recueillies ou actes posés en contrariété avec d'autres dispositions légales, la loyauté du procès ou principes généraux du droit, ceux-ci ne pourront être écartés des débats ou déclarés nuls que si le juge constate que l'omission ou l'irrégularité entache la fiabilité de la preuve ainsi recueillie ou que l'utilisation de cette preuve ou l'acte posé est contraire au droit au procès équitable (1). Il s'agit dans ces cas du système de nullités jurisprudentielles dans lequel le juge peut apprécier la régularité des preuves ou actes et appliquer la sanction procédurale qui lui semble appropriée (2).

Les articles 218, § 2, al. 2 et 234, § 6 de la proposition de code trouveraient également à s'appliquer en cas d'annulation de ces actes ou pièces.

Enfin l'article 8, alinéa 2 de la proposition de loi relatif aux recours ne paraît pas à sa place. Il devrait faire l'objet d'un chapitre séparé.

4. Fin de l'autorité de chose jugée au pénal par rapport aux actions civiles ultérieures (art. 11, alinéa 2)

4.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont

Les rédacteurs de la proposition de loi contenant le Code de procédure pénale proposent que la chose jugée au pénal n'ait plus, par rapport aux actions civiles ultérieures, que valeur de présomption de vérité susceptible de preuve contraire (art. 11).

4.2. L'avis du CSJ

Le Conseil supérieur de la Justice regrette que l'option — très radicale — consistant à mettre fin à la traditionnelle autorité de chose jugée du procès pénal sur le procès civil ultérieur ne soit pratiquement pas motivée dans l'exposé des motifs de la proposition de loi.

Deux impératifs potentiellement contradictoires s'affrontent en l'espèce : un impératif de recherche de la vérité — au nom duquel il conviendrait de conserver aux tribunaux civils un souverain pouvoir d'appréciation leur permettant de redresser les erreurs possibles quand ils en aperçoivent dans les jugements répressifs qui commandent leurs propres décisions — et un impératif de stabilité et de paix sociale — qui devrait au contraire conduire à ce que l'on ne puisse pas jeter le discrédit sur la justice pénale en remettant en cause les décisions qu'elle a prononcées.

Jusqu'ici, on considérait que le second impératif devait primer.

Anderzijds kunnen bewijzen verkregen of handelingen gesteld in strijd met andere wettelijke bepalingen, met de loyauté van de rechtspleging of met de algemene rechtsbeginselen, slechts uit de debatten geweerd of nietig verklaard worden wanneer de rechter vaststelt dat het verzuim of de onregelmatigheid de betrouwbaarheid van het aldus verkregen bewijs aantast of dat het gebruik van dat bewijs of van die handeling in strijd is met het recht op een eerlijk proces (1). In die gevallen gaat het om het systeem van jurisprudentiële nietigheden waarbij de rechter de regelmatigheid van de bewijzen of handelingen kan afwegen en de procedurele sanctie oplegt die hem aangewezen voorkomt (2).

De artikelen 218, § 2, 2^e lid en 234, § 6 van het voorstel van wetboek zouden eveneens worden toegepast bij de nietigverklaring van die handelingen of stukken.

— Artikel 8, 2^e lid, van het wetsvoorstel, over de rechtsmiddelen, lijkt ons niet op zijn plaats te staan. Dit punt wordt best in een afzonderlijk hoofdstuk geregeld.

4. Einde van het gezag van rechterlijk gewijsde in strafzaken ten aanzien van de latere burgerlijke rechtsvorderingen (art. 11)

4.1. Het voorstel van de Commissie-Franchimont

De redacteurs van het wetsvoorstel houdende het Wetboek van strafprocesrecht stellen voor dat het gezag van rechterlijk gewijsde in strafzaken ten overstaan van latere burgerlijke rechtsvorderingen nog slechts de waarde van een vermoeden van waarheid zou krijgen dat vatbaar is voor tegenbewijs (art. 11).

4.2. Advies van de HRJ

De Hoge Raad voor de Justitie betreurt dat de memorie van toelichting van het wetsvoorstel de — zeer radicale — optie om een einde te maken aan het traditionele gezag van rechterlijk gewijsde in strafzaken ten aanzien van de latere burgerlijke rechtsvorderingen vrijwel niet motiveert.

Twee potentieel tegenstrijdige, dwingende beginselen komen hierbij met elkaar in botsing : enerzijds is er het beginsel van het zoeken naar de waarheid — dat verantwoordt dat de burgerlijke rechtbanken een soevereine appreciatiebevoegdheid moeten behouden om, indien zij mogelijke fouten vaststellen in vonnissen in strafzaken waarmee hun eigen beslissingen moeten stroken, deze fouten recht te zetten — en anderzijds staat daartegenover het beginsel van stabiliteit en sociale rust — dat integendeel moet voorkomen dat een uitspraak van een strafrechtbank in twijfel wordt getrokken en dat deze instantie zodoende in diskrediet wordt gebracht.

Tot nog toe werd aangenomen dat het tweede beginsel moest primeren.

(1) Cass. 14 octobre 2003, T. Strafr., 2004, liv.1, 2-39, n° de rôle P030762N.

(2) Voir à ce sujet B. De Smet, « Le contrôle de la régularité de l'instruction et les mécanismes d'atténuation de la sanction de nullité », Rev. dr. pén., 2000, p. 773.

(1) Cassatie 14 oktober 2003, T. Strafr., 2004, boek 1, 2-39, rolr. P.03 0762.N.

(2) Zie hierover B. De Smet, « Le contrôle de la régularité de l'instruction et les mécanismes d'atténuation de la sanction de nullité », Rev. dr. pén., 2000, p. 773.

Il existait, certes, déjà une série d'hypothèses dans lesquelles il pouvait y avoir contradiction entre le civil et le pénal — notamment dans le cas d'une décision civile déjà devenue définitive au moment où l'action publique est intentée et inconciliable avec le jugement rendu sur celle-ci, ou lorsque la décision de la juridiction répressive fait l'objet d'un appel de la part de la seule partie civile et que le juge d'appel accorde des dommages et intérêts sur la base d'une infraction que le premier juge a déclaré ne pas exister.

Ces hypothèses sont devenues plus courantes encore depuis que, dans un arrêt du 15 février 1991, la Cour de cassation a décidé que le droit au procès équitable consacré par l'article 6 de la Convention européenne des droits de l'homme l'emporte sur le principe de l'autorité erga omnes de la chose jugée au pénal sur le procès civil, autorisant la partie qui n'a pas été à la cause devant le juge pénal à contester la décision de celui-ci devant le juge civil.

Il semble certainement souhaitable de codifier à l'article 11 alinéa 2 de l'avant projet de code cette évolution jurisprudentielle, mais le Conseil supérieur ne considère pas opportun d'aller au-delà et de permettre, même aux parties qui étaient déjà à la cause devant le juge pénal, de contester ultérieurement la décision prononcée devant le juge civil, au risque de multiplier les cas de contrariété entre décisions — pénales et civiles — portant au moins pour partie sur les mêmes éléments de fait.

5. Modifications au régime de prescription de l'action publique (art. 32)

5.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont

Le texte proposé par la Commission Franchimont comporte, s'agissant du régime de prescription de l'action publique, quelques modifications par rapport aux règles actuellement applicables.

La première de ces modifications porte sur les délais de prescription applicables: la Commission Franchimont n'a délibérément pas tenu compte de la loi du 16 juillet 2002 portant à 15 ans le délai de prescription pour les crimes non correctionnalisables.

Une autre modification concerne le point de départ du délai de prescription en cas de concours idéal d'infractions. De *lege lata*, lorsque plusieurs faits constituent, en raison de l'unité d'intention, un fait pénal unique, la prescription ne commence à courir, à l'égard de l'ensemble de ces faits, qu'à partir du dernier de ceux-ci (pour autant qu'ils ne soient pas séparés entre eux, sauf suspension ou interruption de la prescription, par un laps de temps plus long que le délai de prescription). De *lege ferenda*, la Commission Franchimont propose que la prescription soit, au contraire, régie pour chacun de ces faits pris isolément.

Une dernière modification, enfin, concerne les infractions de faux et usage de faux. La Commission Franchimont a, de son propre aveu, voulu contraindre la jurisprudence établie selon laquelle l'usage de faux est censé prolonger la perpétration du faux, et se continuer, même sans fait nouveau de l'auteur du faux, tant que le but qu'il visait n'est pas entièrement atteint. Estimant que cette jurisprudence a pour effet de rendre les infractions de faux et d'usage de faux pratiquement imprescriptibles, la Commission propose de prévoir expressément que le délai de prescription

Weliswaar bestond er al een reeks hypothesegevallen waarin er tegenstrijdigheid mogelijk was tussen de burgerrechtelijke beslissing en de strafrechtelijke beslissing — met name het hypothesegeval van een burgerlijke beslissing die al definitief is geworden op het ogenblik dat de strafvordering wordt ingesteld en die onverenigbaar is met de uitspraak over die strafvordering, of nog het hypothesegeval van de enige burgerlijke partij in het geding die hoger beroep instelt tegen de beslissing van het strafgerecht en door de rechter in hoger beroep schadevergoeding krijgt toegekend op basis van een inbreuk die de eerste rechter onbestaand achtte.

Die hypothesegevallen zijn nog frequenter geworden sinds het Hof van Cassatie, in een arrest van 15 februari 1991, heeft beslist dat het recht op een eerlijk proces, vastgelegd in artikel 6 EVRM, de bovenhand haalt op het principe van het gezag erga omnes van het rechterlijk gewijsde in strafzaken op het burgerlijk proces, en de partij die bij de behandeling door de strafrechter geen partij in het geding was, gemachtigd wordt de beslissing van die strafrechter aan te vechten voor de burgerlijke rechter.

Het lijkt zeker wenselijk om die evolutie in de rechtspraak te codificeren in artikel 11, 2e lid, van het voorontwerp van wetboek, maar de Hoge Raad acht het niet opportuun om verder te gaan en de partijen die al in het geding waren betrokken bij de behandeling door de strafrechter toe te laten de uitspraak later voor de burgerlijke rechter aan te vechten. Het gevaar bestaat immers dat er meer gevallen komen van onderlinge tegenstrijdigheid tussen een strafrechtelijke en een burgerlijke beslissing die, ten dele althans, dezelfde feiten betreffen.

5. Wijzigingen aan het stelsel van de verjaring van de strafvordering (art. 32)

5.1. Het voorstel van de Commissie-Franchimont

Waar het om het stelsel van de verjaring van de strafvordering gaat, bevat de tekst die de Commissie-Franchimont voorstelt enkele wijzigingen ten aanzien van de huidige toepasselijke regels.

Een eerste wijziging heeft betrekking op de toepasselijke verjaringstermijnen: de Commissie-Franchimont heeft bewust geen rekening gehouden met de wet van 16 juli 2002 waarbij de verjaringstermijn voor niet-correctionaliseerbare misdaden op 15 jaar wordt gebracht.

Een tweede wijziging betreft de aanvang van de verjaringstermijn in geval van ideële samenloop van misdrijven. De *lege lata* begint de strafvordering, wanneer verschillende feiten vanwege de eenheid van opzet één enkel strafbaar feit uitmaken, ten aanzien van het geheel van die feiten pas te lopen vanaf het laatste feit (voor zover de feiten niet onderling gescheiden zijn door een periode die langer duurt dan de eigenlijke verjaringstermijn — behoudens bij schorsing of stuiting van de verjaring). De *lege ferenda* stelt de Commissie-Franchimont voor om de verjaringstermijn integendeel te regelen voor al die feiten afzonderlijk genomen.

Een derde wijziging ten slotte betreft de misdrijven valsheid in geschrifte en gebruik van valse stukken. De Commissie-Franchimont heeft, naar eigen zeggen, willen ingaan tegen de gevestigde rechtspraak die stelt dat door het gebruik van de valse stukken het plegen van de valsheid in geschrifte wordt verlengd en blijft voortduren — zelfs indien de auteur van de valsheid geen nieuw feit heeft gepleegd — zolang het doel dat hij voor ogen had niet volledig werd bereikt. De commissie is van oordeel dat die rechtspraak de misdrijven van valsheid in geschrifte en gebruik

commence à courir à partir de la perpétration du faux et de chaque usage pris isolément.

5.2. L'avis du CSJ

Le Conseil supérieur de la Justice souscrit entièrement à la première option prise par la Commission Franchimont (ne pas reprendre le délai de prescription de 15 ans pour les crimes non correctionnalisables). La prescription de l'action publique est, en effet, justifiée par le souci de mettre les accusés potentiels à l'abri de plaintes tardives et d'éviter que les tribunaux ne soient appelés à se prononcer sur des événements survenus loin dans le passé à partir d'éléments de preuve que le temps écoulé rend aléatoires et précaires (1). Il ne paraît pas souhaitable au CSJ de prolonger sans cesse les délais de prescription applicables, au risque de faire perdre à l'institution sa raison d'être. La loi du 16 juillet 2002 était en outre clairement une loi de circonstance, destinée à empêcher la prescription dans un dossier déterminé, et cette façon de légiférer ne peut que susciter les plus vives réserves.

Le Conseil supérieur de la Justice ne peut, par contre, se rallier à la solution qui consisterait, en cas de concours idéal d'infractions ou de délit collectif à faire courir la prescription séparément pour chaque fait. Dans les plus gros dossiers d'instruction où la justice a à détricoter tout un écheveau d'opérations imbriquées, cette formule — apparemment plus équitable — risquerait en réalité de conduire à la prescription d'un grand nombre de faits, au détriment des victimes des faits les plus anciens qui ne pourraient plus réclamer d'indemnisation devant le juge répressif. L'alinéa 3 de l'article 32 devrait dès lors être revu à la lumière de ces observations.

S'agissant du problème de la quasi-imprescriptibilité de fait des infractions de faux et d'usage de faux, le CSJ ne partage pas la préoccupation de la Commission Franchimont. Il lui semble nécessaire pour l'instruction de ne pas accélérer le point de départ de la prescription de l'action publique en matière de faux.

6. Quelques aménagements en ce qui concerne le statut de personne lésée (art. 39 et 41)

6.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont

Instauré par la loi du 12 mars 1998 relative à l'amélioration de la procédure pénale au stade de l'information et de l'instruction, le statut de personne lésée est souvent présenté comme un statut intermédiaire entre celui de simple préjudicié ou plaignant et celui de partie civile (2). La proposition de loi contenant le Code de procédure pénale maintient cette figure mais prévoit quelques adaptations au régime existant. Trois d'entre elles ont retenu l'attention du Conseil supérieur de la Justice.

(1) Voy. en ce sens, Cour eur. dr. h., arrêt *Stubbings* et autres c. Royaume-Uni du 22 octobre 1996, § 51.

(2) HD. Bosly et D. Vandermeersch, *Droit de la procédure pénale*, 2e éd., Bruges, La Charte, 2001, p. 221.

van valste stukken praktisch onverjaarbaar maakt, en stelt voor om uitdrukkelijk te bepalen dat de verjaringstermijn een aanvang neemt vanaf het plegen van de valsheid en vanaf ieder gebruik, afzonderlijk beschouwd.

5.2. Advies van de HRJ

De Hoge Raad voor de Justitie staat volledig achter de eerste optie van de Commissie-Franchimont (om de verjaringstermijn van 15 jaar voor niet-correctionaliseerbare misdaden niet over te nemen). De verjaring van de strafvordering is immers gerechtvaardigd door de bezorgdheid om potentiële beschuldigen te vrijwaren voor laattijdige klachten en te voorkomen dat rechtbanken nog uitspraak moeten doen over zeer lang geleden gebeurde feiten op basis van bewijsstukken die door de lange tijd die er overheen is gegaan onzeker en precair zijn geworden (1). Voor de HRJ lijkt het niet wenselijk de toepasselijke verjaringstermijnen voortdurend te verlengen op het gevaar af dat de instelling van de verjaring haar bestaansreden verliest. Bovendien was de wet van 16 juli 2002 duidelijk een gelegenhedswet die bedoeld was om verjaring te voorkomen in een welbepaald dossier, dergelijke wetgeving moet met het grootste voorbehoud worden gehanteerd.

De Hoge Raad voor de Justitie kan zich daarentegen niet aansluiten bij de oplossing om in geval van ideële samenloop van misdrijven of collectief misdrijf de verjaring een aanvang te laten nemen voor ieder afzonderlijk feit. In de grotere onderzoeksdossiers, waar het gerecht een kluit van onderling nauw samenhangende operaties moet ontwarren, houdt deze -ogenschijnlijk billijkere — formule in werkelijkheid het risico in dat een groot aantal feiten zullen verjaren. Dit is nadelig voor de slachtoffers van de oudste feiten doordat zij voor de strafrechter geen vergoeding meer zullen kunnen vorderen. Het 3e lid van artikel 32 moet dan ook worden herzien in het licht van die opmerkingen.

Over het probleem dat voor valsheid in geschrifte en gebruik van valse stukken een feitelijke quasi-onverjaarbaarheid geldt, deelt de HRJ de bezorgdheid van de Commissie-Franchimont niet. Het lijkt hem noodzakelijk voor het onderzoek dat inzake valsheid in geschrifte het tijdstip waarop de verjaring van de strafvordering aanvangt, niet wordt vervroegd.

6. Enkele aanpassingen betreffende het statuut van benadeelde persoon (art. 39 et 41)

6.1. Voorstel van de Commissie-Franchimont

Het statuut van benadeelde persoon, ingesteld door de wet van 12 maart 1998 tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, wordt vaak voorgesteld als een intermediair statuut tussen dat van gewoon slachtoffer of klager en dat van burgerlijke partij (2). Het wetsvoorstel houdende het Wetboek van strafprocesrecht behoudt deze rechtsfiguur maar brengt enkele aanpassingen aan het huidige dispositief aan. Drie van die wijzigingen hebben de aandacht van de Hoge Raad voor de Justitie weerhouden.

(1) Zie in die zin, Hof Mensenrechten, arrest *Stubbings* e.a. t. Verenigd Koninkrijk van 22 oktober 1996, § 51.

(2) HD. Bosly en D. Vandermeersch, *Droit de la procédure pénale*, 2e uitg., Brugge, La Charte, 2001, p. 221.

La proposition de loi instaure d'abord la possibilité pour une victime de faire une déclaration de personne lésée par simple lettre recommandée alors que jusqu'ici, il était exigé qu'elle se présente en personne ou par avocat au secrétariat du ministère public.

Dans le nouveau régime proposé par la Commission Franchimont, la déclaration de personne lésée devrait aussi garantir à la victime le droit à recevoir une information plus complète que celle qui était prévue jusqu'ici. Elle lui vaudra, en effet, d'être informée non plus seulement du classement sans suite et de son motif, de la mise à l'instruction et des actes de fixation devant les juridictions d'instruction et de jugement, mais aussi des décisions prises par lesdites juridictions. Il est aussi expressément prévu désormais qu'elle pourra informer à tout moment le parquet si elle ne souhaite plus recevoir cette information.

En son article 41, la proposition de loi tend, par ailleurs, à introduire une disposition nouvelle, permettant au procureur du Roi de refuser de donner suite à la déclaration de personne lésée s'il estime que la personne qui l'a faite ne justifie pas d'un intérêt personnel ou que sa déclaration n'est manifestement pas fondée sur de justes motifs. Cette décision du procureur devra être motivée, mais il n'y a pas de recours prévu.

6.2. L'avis du CSJ

En ce qui concerne la possibilité pour une victime de faire une déclaration de personne lésée par simple lettre recommandée, le Conseil supérieur estime que la solution retenue est équilibrée : la Commission a cherché à faciliter à la victime l'exercice de son droit à se déclarer personne lésée, tout en garantissant la sécurité juridique et en évitant que la démarche ne soit complètement banalisée.

Le Conseil supérieur n'a pas davantage d'objection de principe à opposer au fait de garantir dorénavant aux personnes lésées une information plus complète. Issues de la transposition en droit belge d'une décision-cadre de l'Union européenne liant notre législateur (1), ces innovations traduisent un souci accru de garantir aux victimes l'accès aux informations pertinentes pour la protection de leurs intérêts, préoccupation que le Conseil supérieur partage pleinement.

Le CSJ est toutefois réservé quant à l'obligation d'informer automatiquement la personne lésée de la mise à l'instruction du dossier. Dans certains cas particuliers, cette information peut en effet comporter un risque de fuite (délibérée ou non) en direction des personnes suspectées. Il serait dès lors souhaitable de préciser, à l'instar de ce que prévoit la décision-cadre européenne, qu'une telle information peut ne pas avoir lieu dans certains « cas exceptionnels pouvant nuire au bon déroulement de l'affaire ».

(1) Décision-cadre du Conseil de l'Union européenne du 15 mars 2001 relative au statut des victimes dans le cadre de procédures pénales, JOCE, 22 mars 2001, L 82, pp. 1-4.

In eerste instantie biedt het wetsvoorstel het slachtoffer de mogelijkheid om een verklaring van benadeelde persoon te doen bij aangetekende brief, terwijl tot nu toe een verklaring in persoon of door een advocaat bij het secretariaat van het parket vereist was.

De verklaring van benadeelde persoon in het nieuwe systeem dat de Commissie-Franchimont voorstelt, moet het slachtoffer ook de waarborg bieden van het recht op een meer volledig informatie dan tot nu toe het geval was. Dankzij die verklaring wordt het slachtoffer immers niet alleen ingelicht over het sepot en de reden daartoe, over het instellen van een gerechtelijk onderzoek en de rechtsdagbepalingen voor de onderzoeks- en vonnisgerechten, maar ontvangt het ook informatie over de beslissingen van die onderscheiden jurisdicties. Voortaan is ook uitdrukkelijk bepaald dat het slachtoffer het parket steeds op de hoogte kan brengen indien het die informatie niet langer wenst te verkrijgen.

Bovendien wil artikel 41 van het wetsvoorstel een nieuwe bepaling invoegen die het voor de procureur des Konings mogelijk maakt te weigeren gevolg te geven aan de verklaring van benadeelde persoon indien hij van oordeel is dat de persoon die deze verklaring heeft gedaan geen persoonlijk belang doet blijken of indien deze verklaring klaarblijkelijk niet op juiste motieven is gegrond. Deze beslissing moet met redenen omkleed zijn, maar er wordt geen rechtsmiddel voorzien.

6.2. Advies van de HRJ

Over de mogelijkheid voor een slachtoffer om bij gewone aangetekende brief een verklaring van benadeelde persoon te doen, is de Hoge Raad van oordeel dat de gekozen oplossing uitgebalanceerd is: de commissie heeft het voor het slachtoffer makkelijk willen maken om zijn recht om een verklaring van benadeelde persoon te doen uit te oefenen, zonder daarbij de rechtszekerheid in het gedrang te brengen en zonder deze verklaring volledig te banaliseren.

De Hoge Raad heeft geen verdere principiële opmerkingen bij het feit dat voortaan de benadeelde personen beter worden geïnformeerd. Die vernieuwingen zijn het gevolg van de omzetting in het Belgische recht van een kaderbesluit van de Europese Unie die onze wetgever bindt (1), en vertalen de toegenomen bezorgdheid om slachtoffers toegang tot relevante informatie te waarborgen voor de bescherming van hun belangen. Dit is een bezorgdheid waarin de Hoge Raad zich volkomen kan vinden.

De HRJ maakt evenwel voorbehoud bij de verplichting dat de benadeelde persoon automatisch wordt ingelicht over het instellen van een gerechtelijk onderzoek van het dossier. In een aantal bijzondere gevallen bestaat er daarbij immers een risico op (al dan niet opzettelijke) lekken naar de verdachten. Het is dan ook wenselijk om naar het voorbeeld van de Europese kaderbeslissing te verduidelijken dat die informatieverstrekking mogelijk niet kan plaatsvinden in bepaalde « uitzonderlijke gevallen waar het goede verloop van de zaak nadelig kan worden beïnvloed ».

(1) Kaderbesluit van de Raad van de Europese Unie van 15 maart 2001 inzake de status van het slachtoffer in de strafprocedure, Publicatieblad, 22 maart 2001, L 82, pp. 1-4.

En ce qui concerne, enfin, la possibilité pour le procureur du Roi de refuser éventuellement de donner suite à une déclaration de personne lésée, le Conseil supérieur estime qu'elle ne se justifie que dans la mesure où il y a des droits particuliers qui s'attachent au statut de personne lésée (en particulier le droit de demander à consulter le dossier et celui de demander l'accomplissement d'un acte d'information complémentaire). Or, le CSJ n'est pas partisan de la création de droits spécifiques au bénéfice de la personne lésée lors de l'information. (Voir *infra* point II. 10.2.).

Si l'on consacre néanmoins de tels droits, il n'y a évidemment pas de raisons de permettre à une personne d'en bénéficier alors qu'elle n'est pas réellement lésée par une infraction mais qu'elle est mue, par exemple, par la curiosité ou le dessein de nuire. Le système proposé à cet effet paraît équilibré, puisque la décision du parquet devra être motivée (ce qui devrait permettre d'éviter que le contrôle exercé par le parquet ne puisse lui-même donner lieu à des refus arbitraires). Quant à l'absence de voie de recours, elle ne semble pas réellement dommageable, dans la mesure où la personne qui se prétend lésée conserve la possibilité de se constituer partie civile ou de saisir directement les juridictions de jugement.

Il pourrait toutefois arriver que le procureur du Roi décide de refuser de donner suite à une déclaration de personne lésée alors que le dossier est déjà à l'instruction. Le CSJ estime qu'en pareil cas, le procureur devrait être tenu de recueillir l'avis préalable du juge d'instruction saisi avant de pouvoir notifier sa décision. De manière plus générale, il conviendrait d'ailleurs de prévoir que le parquet a l'obligation d'informer le juge d'instruction saisi de toute nouvelle déclaration de personne lésée.

7. Fin de la règle selon laquelle le pénal tient le civil en état (art. 46, alinéa 1er)

7.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont

Dans la mesure où ils n'entendent pas maintenir le principe jurisprudentiel de l'autorité de la chose jugée au pénal par rapport aux actions civiles ultérieures (voy. *supra*, II, 4.1), les rédacteurs de la proposition de loi contenant le Code de procédure pénale proposent également de mettre fin à la règle selon laquelle le pénal tient le civil en état: lorsque l'action civile est poursuivie séparément de l'action publique, le juge civil ne serait plus obligé d'en suspendre l'examen tant qu'il n'a pas été prononcé définitivement sur l'action publique intentée; il pourrait ordonner la suspension mais ne devrait pas nécessairement le faire.

7.2. L'avis du CSJ

Le CSJ qui entend au contraire maintenir le principe de l'autorité de la chose jugée au pénal sur les actions civiles ultérieures en raison des impératifs de stabilité et de paix sociale (sauf à l'encontre des parties qui n'auraient pas été à la cause devant le juge pénal), estime souhaitable que l'on maintienne également la règle de l'actuel article 4 du Titre préliminaire du Code d'Instruction Criminelle.

In verband met de mogelijkheid voor de procureur des Konings om eventueel te weigeren gevolg te geven aan een verklaring van benadeelde persoon ten slotte, is de Hoge Raad van oordeel dat deze mogelijkheid slechts gerechtvaardigd is voor zover aan het statuut van benadeelde persoon bijzondere rechten zijn verbonden (in het bijzonder het recht te verzoeken om inzage van het dossier, en het recht om een bijkomende onderzoekshandeling te vragen). Welnu, de HRJ is er geen voorstander van dat de benadeelde persoon specifieke rechten geniet tijdens het opsporingsverzoek (zie *infra*, II, 10.2).

Wanneer dergelijke rechten niettemin worden vastgelegd, dan dienen deze niet te worden opengesteld voor iemand die niet echt benadeelde persoon is van een misdrijf maar bijvoorbeeld uit nieuwsgierigheid of uit kwaadwilligheid deze rechten wil gebruiken. Het hiertoe voorgestelde systeem lijkt evenwichtig, aangezien het parket zijn beslissing met redenen dient te omschrijven (op die manier wordt voorkomen dat het toezicht door het parket zelf geen aanleiding kan geven tot willekeurige weigeringen). Dat er tegen de beslissing van het parket geen rechtsmiddel open staat, lijkt niet echt nadelig, voor zover de persoon die beweert benadeeld te zijn nog steeds de mogelijkheid heeft zich burgerlijke partij te stellen of de zaak rechtstreeks bij het vonnisgerecht aanhangig te maken.

De procureur des Konings kan echter ook weigeren gevolg te geven aan een verklaring van benadeelde persoon terwijl in het dossier al een gerechtelijk onderzoek werd geopend. De HRJ is van mening dat de procureur des Konings in dergelijke gevallen verplicht moet worden om voor hij zijn beslissing mag meedelen, het voorafgaand advies in te winnen van de onderzoeksrechter bij wie de zaak aanhangig werd gemaakt. Bovendien moet, meer algemeen, worden bepaald dat het parket verplicht is de onderzoeksrechter bij wie de zaak aanhangig is, op de hoogte te brengen van iedere nieuwe verklaring van benadeelde persoon.

7. Einde van de regel « le pénal tient le civil en état » (art. 46, 1e lid)

7.1. Voorstel van de Commissie-Franchimont

In zoverre de redacteurs van het wetsvoorstel houdende het Wetboek van strafprocesrecht het jurisprudentieel principe van het gezag van rechterlijk gewijsde in strafzaken ten aanzien van latere burgerlijke rechtsvorderingen niet willen behouden (zie *supra*, II, 4.1.), stellen zij eveneens voor om een einde te stellen aan de regel « le pénal tient le civil en état »: wanneer de burgerlijke rechtsvordering afzonderlijk van de strafvordering wordt voortgezet, dan zal de burgerlijke rechter niet langer verplicht zijn de behandeling op te schorten tot er een einduitspraak over de ingestelde strafvordering is; hij zal de opschorting kunnen bevelen, maar zal dit niet noodzakelijkerwijs moeten doen.

7.2. Advies van de HRJ

De HRJ daarentegen, die het principe van het gezag van rechterlijk gewijsde ten aanzien van latere burgerlijke rechtsvorderingen wel wil behouden om redenen van stabiliteit en sociale rust (behalve ten aanzien van de partijen die voor de strafrechter niet in het geding waren), acht het wenselijk dat ook de regel vervat in het huidige artikel 4 van de Voorafgaande Titel van het Wetboek van strafvordering behouden blijft.

8. Intervention volontaire ou forcée (art. 50-51)

8.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont

Dans l'état actuel des choses, l'intervention volontaire ou forcée d'un tiers devant la juridiction répressive n'est recevable que dans les cas expressément prévus par la loi — le plus courant étant celui prévu par l'article 89 § 5 de la loi sur les contrats d'assurance terrestre — ou lorsque, exceptionnellement, la loi autorise le juge répressif à prononcer une condamnation, une sanction ou une autre mesure à charge d'un tiers, qui doit alors être admis à comparaître dans l'instance ou peut y être appelé (1).

La proposition de loi contenant le Code de procédure pénale modifie fondamentalement ce régime en prévoyant que les articles 811 à 814 du Code judiciaire relatifs à l'intervention volontaire ou forcée trouveront dorénavant à s'appliquer devant les juridictions répressives.

8.2. L'avis du CSJ

Le Conseil supérieur approuve cette solution, qui lui paraît souhaitable d'un point de vue d'économie procédurale, puisqu'elle devrait permettre aux juridictions pénales saisies d'un contentieux relatif à la responsabilité civile de l'examiner elles-mêmes dans sa globalité, plutôt que de multiplier les procédures. Elle présente également l'avantage de mettre fin à l'inégalité de traitement qui prévaut jusqu'ici selon que la personne mise en cause l'est dans le cadre d'une procédure civile (lui permettant d'appeler à la cause un tiers qui pourrait se voir imputer une part de responsabilité) ou pénale (procédure dans le cadre de laquelle elle n'a pas cette possibilité).

Le Conseil supérieur de la Justice estime cependant qu'il n'y a pas suffisamment de clarté entre l'intervention volontaire à l'occasion de l'action pénale et celle à l'occasion de l'action civile portée devant le juge pénal.

9. Réglementation de l'expertise (art. 100-106; 197-203)

9.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont

L'actuelle réglementation de l'expertise en matière pénale suscite un certain nombre de difficultés, sur lesquelles le CSJ s'est d'ailleurs prononcé dans un précédent avis du 14 mai 2003. La proposition de loi contenant le Code de procédure pénale élaborée par la Commission Franchimont rencontre également la plupart de ces difficultés.

(1) Voy. notamment A. De Nauw, *Tussenkomst van derden voor de strafrechter*, A. P.R., Gent, Story-Scientia, 1985.

8. Vrijwillige of gedwongen tussenkomst (art. 50-51)

8.1. Voorstel van de Commissie-Franchimont

In de huidige stand van zaken is een vrijwillige of gedwongen tussenkomst van een derde voor de strafrechter slechts ontvankelijk in de gevallen die de wet uitdrukkelijk bepaalt — het meest voorkomende geval zijnde dat voorzien door artikel 89, § 5 van de wet op de landverzekeringsovereenkomst — of indien de wet de strafrechter toestaat om een veroordeling, een sanctie of enige andere maatregel uit te spreken tegen een derde die in dat geval moet worden toegelaten tot het geding of daarin kan worden opgeroepen (1).

Het wetsvoorstel houdende het Wetboek van strafprocesrecht wijzigt deze regeling substantieel door te bepalen dat de artikelen 811 tot 814 van het Gerechtelijk Wetboek, over de vrijwillige of gedwongen tussenkomst, voortaan ook toepassing zullen kunnen vinden voor de strafgerichten.

8.2. Advies van de HRJ

De Hoge Raad staat goedkeurend tegenover deze oplossing, die hem vanuit proceseconomisch standpunt wenselijk lijkt, aangezien met deze oplossing de strafgerichten een geschil over de burgerlijke aansprakelijkheid dat bij hen aanhangig gemaakt werd, zelf in zijn geheel zullen kunnen behandelen, in plaats van dat er meer procedures worden ingesteld. Een ander voordeel van deze oplossing is het wegvallen van de tot nu toe bestaande ongelijke behandeling naargelang een persoon betrokken wordt in een burgerlijke procedure (en derhalve op zijn beurt een derde kan laten tussenkomen die dan mogelijk een gedeelte van de aansprakelijkheid aangerekend krijgt) of in het kader van een strafrechtelijke procedure (waar die mogelijkheid niet bestaat).

Naar het oordeel van de Hoge Raad voor de Justitie is evenwel het onderscheid tussen de vrijwillige tussenkomst in het kader van de strafvordering enerzijds en de vrijwillige tussenkomst in het kader van de burgerlijke vordering die voor de strafrechter wordt gebracht anderzijds, onvoldoende duidelijk.

9. Reglementering van het deskundigenonderzoek (art. 100-106; 197-203)

9.1. Voorstel van de Commissie-Franchimont

De huidige reglementering van het deskundigenonderzoek in strafzaken zorgt voor een aantal problemen, waarover de HRJ zich overigens al in het kader van een eerder advies heeft uitgesproken op 14 mei 2003. Het wetsvoorstel houdende het Wetboek van strafprocesrecht dat door de Commissie-Franchimont werd uitgewerkt, komt eveneens tegemoet aan de meeste van die moeilijkheden.

(1) Zie onder meer A. De Nauw, *Tussenkomst van derden voor de strafrechter*, A. P.R., Gent, Story-Scientia, 1985.

9.1.1. Respect du contradictoire (articles 101 alinéa 2)

La commission Franchimont s'est d'abord prononcée sur la question de savoir si l'expertise doit être organisée de manière contradictoire à tous les stades de la procédure. La réponse apportée est nuancée. Même ordonnée au stade de l'information (1), l'expertise devrait désormais être organisée de manière contradictoire chaque fois que les exigences de l'action publique ne s'y opposent pas.

La proposition de loi précise, à cet égard, que les modalités de l'expertise seront déterminées par le procureur du Roi, « compte tenu de l'équilibre entre les droits de la défense et les exigences de l'action publique (2) ». Si la personne suspectée ou la personne qui a fait une déclaration de personne lésée sont connues, elles seront, le cas échéant, convoquées aux opérations de l'expert, assistées d'un avocat ou d'un conseiller technique (art. 101, alinéa 2). Elles pourront également, si les exigences de l'action publique ne s'y opposent pas, recevoir copie de la décision de désignation de l'expert (art. 106, 1°) et formuler des observations écrites sur les constatations de l'expert (art. 106, 2°). Les mêmes principes seraient applicables, *mutatis mutandis*, aux stades de l'instruction et du jugement (voy. les art. 198 et 203, ainsi que 298 de la proposition de loi).

9.1.2. Mission des experts

Les articles 102 et 199 de la proposition de loi précisent en quoi consiste la mission d'expertise. Ils disposent que, « à peine de nullité de l'expertise et de perte de toute force probante (3), la mission des experts ne peut avoir pour objet que l'examen des questions d'ordre scientifique ou technique, précisées dans la décision qui les désigne, à l'exclusion de toute appréciation qui relève de la compétence du magistrat ». L'alinéa 2 des mêmes articles souligne aussi que les experts ne peuvent, dans l'exercice de leur mission, « procéder aux devoirs réservés aux autorités judiciaires et de police ».

(1) Notons que la proposition de loi contenant le Code de procédure pénale rédigée par la Commission Franchimont semble reconnaître au procureur du Roi le pouvoir de désigner un expert, au sens strict du terme, chaque fois qu'il l'estime nécessaire dans le cadre de son information, alors que, dans l'état actuel des choses, le procureur du Roi ne peut désigner un expert qu'en cas de flagrant délit (en dehors de l'hypothèse de la flagrante, rien n'empêche, certes, le procureur du Roi de prendre l'avis d'un conseiller technique, mais celui-ci ne prêterait pas le serment d'expert et son rapport, même s'il figure au dossier, ne sera pas considéré comme un rapport d'expertise au sens strict du terme).

(2) En réalité, dans la version française, le texte de l'article 101, alinéa 2, parle d'un « équilibre entre les droits de la défense et l'action publique », mais il s'agit manifestement d'un problème de concordance de textes (voy., à ce propos, *infra*, V), la version néerlandaise évoquant quant à elle, plus clairement, « l'équilibre entre les droits de la défense et l'action publique ».

(3) En réalité, dans la version française, le texte de l'article 102, alinéa 1, commence par les mots « À peine de nullité de l'expertise et de toute force probante », mais, ici aussi, il s'agit manifestement d'un problème de concordance de textes (voy., à ce propos, *infra*, V), la version néerlandaise débutant, quant à elle, par les mots « Op straffe van nietigheid van het deskundigenonderzoek en van het verlies van bewijswaarde ».

9.1.1. Eerbiediging van de tegenspraak (artikel 101, 2e lid)

De Commissie-Franchimont neemt, ten eerste, een standpunt in betreffende de vraag of het deskundigenonderzoek een tegensprekelijk karakter moet krijgen in elke stadium van de rechtspleging. Het antwoord is genuanceerd: zelfs in het stadium van het opsporingsonderzoek (1) zou het deskundigenonderzoek voortaan een tegensprekelijk karakter dienen te hebben telkens de vereisten van de strafvordering dit niet in de weg staan.

Het wetsvoorstel bepaalt, meer precies, dat de modaliteiten van het deskundigenonderzoek door de procureur des Konings zullen worden bepaald « rekening houdend met het evenwicht tussen de rechten van de verdediging en de vereisten van de strafvordering (2) ». Indien de verdachte of de persoon die een verklaring van benadeelde persoon heeft gedaan gekend zijn, zullen zij, in voorkomend geval, worden opgeroepen om de verrichtingen van de deskundige bij te wonen, met bijstand van een advocaat of een technisch raadsman (art. 101, 2e lid). Indien de vereisten van de strafvordering zich daar niet tegen verzetten, zullen zij eveneens een afschrift mogen ontvangen van de beslissing houdende aanwijzing van de deskundige (art. 106, 1°) en schriftelijke opmerkingen betreffende de vaststellingen van de deskundige formuleren (art. 106, 2°). Dezelfde principes zouden, *mutatis mutandis*, van toepassing zijn op de stadia van het gerechtelijk onderzoek of van het vonnisgerecht (zie art. 198 en 203, evenals 298 van het wetsvoorstel).

9.1.2. Opdracht van de deskundigen

Artikel 102 en 199 van het wetsvoorstel geven aan waarin de deskundigenopdracht bestaat. Zij bepalen: « Op straffe van nietigheid van het deskundigenonderzoek en van het verlies van bewijswaarde (3), mag de opdracht van de deskundigen alleen betrekking hebben op het onderzoek van wetenschappelijke of technische vragen die nader zijn omschreven in de beslissing tot aanwijzing, met uitzondering van elke beoordeling die tot de bevoegdheid van de magistraat behoort. » Het tweede lid van die beide artikelen stelt voorts dat de deskundigen, tijdens de uitoefening van hun opdracht, « geen handelingen (kunnen) verrichten die voorbehouden zijn aan de gerechtelijke en de politieke overheid. »

(1) Op te merken valt dat het wetsvoorstel houdende het Wetboek van strafprocesrecht van de Commissie-Franchimont aan de procureur des Konings de bevoegdheid verleent om een expert, in de enge betekenis, aan te duiden telkens als hij dit nodig acht in het kader van zijn opsporingsonderzoek, terwijl onder het huidige stelsel de procureur des Konings slechts een deskundige kan aanstellen in geval van heterdaad (buiten de veronderstelling van heterdaad verhindert natuurlijk niets de procureur des Konings om het advies in te winnen van een technisch raadsman, die evenwel niet de voor deskundigen verplichte eed zal afleggen en wiens verslag, zelfs indien opgenomen in het dossier, niet als een deskundigenverslag in de enge betekenis zal worden beschouwd).

(2) Kennelijk betreft het hier een probleem inzake overeenstemming tussen de Franse en de Nederlandse versie (zie hierover *infra*, V), aangezien in werkelijkheid in de Franse versie van artikel 101, 2e lid, sprake is van een « équilibre entre les droits de la défense et l'action publique », waar de Nederlandse versie duidelijker is en spreekt van « het evenwicht tussen de rechten van de verdediging en de vereisten van de strafvordering ».

(3) Kennelijk is er ook hier een probleem inzake overeenstemming tussen de Franse en de Nederlandse versie (zie hierover *infra*, V), aangezien in werkelijkheid de Franse tekst van artikel 102, 1e lid, begint met de woorden « À peine de nullité de l'expertise et de toute force probante », waar de Nederlandse versie aanvangt met de woorden « Op straffe van nietigheid van het deskundigenonderzoek en van het verlies van bewijswaarde ».

9.1.3. Choix des experts

En ce qui concerne, par ailleurs, le problème de la désignation des experts, la proposition de loi précise qu'ils devront être choisis :

— soit dans une liste d'experts établie annuellement par les cours d'appel après consultation du procureur général, des présidents des tribunaux, des procureurs du Roi, des juges d'instruction les plus anciens et des bâtonniers des arrondissements faisant partie du ressort des cours d'appel suivant les modalités fixées par le Roi;

— soit parmi les personnes investies d'une charge publique ou d'une mission d'intérêt public à l'exception de celles qui participent à l'exercice de la fonction juridictionnelle;

— soit parmi les personnes qui exercent une activité scientifique dans une institution d'enseignement supérieur ou de recherche, organisée ou subventionnée par les pouvoirs publics.

En cas d'urgence et s'il n'y a pas moyen de trouver un expert rentrant dans une des trois catégories précitées, « toute autre personne qualifiée » pourrait toutefois être désignée comme expert.

9.1.4. Récusation

la proposition de loi précise encore que les experts désignés pourront être récusés pour les motifs prévus à l'article 828 du Code judiciaire (art. 104, 201 et 298). C'est, selon les cas, le procureur du Roi, le juge d'instruction, ou la juridiction de jugement ayant ordonné l'expertise qui statuera sur la récusation.

9.2. L'avis du CSJ

9.2.1. Respect du principe du contradictoire

En ce qui concerne la question de la contradiction de l'expertise, le CSJ a déjà eu l'occasion de souligner, dans sa recommandation du 14 mai 2003 sur l'expertise en matière sociale et pénale, que la solution retenue lui apparaissait globalement satisfaisante : elle vient codifier la jurisprudence récente des Cours d'arbitrage et de cassation, et est cohérente avec les options générales de la proposition de loi qui tempère le caractère inquisitoire de la phase préliminaire du procès pénal à divers égards.

Certaines formulations sont toutefois un peu malheureuses. C'est le cas en particulier de l'article 101 alinéa 2 de la proposition de loi qui dispose que « si la personne suspectée ou la personne qui a fait déclaration de personne lésée sont connues, elles seront, le cas échéant, convoquées à toutes les opérations de l'expert ».

Le CSJ considère que la rédaction de cette phrase est relativement ambiguë. Deux interprétations sont, en effet, possibles de l'expression « le cas échéant » selon que l'on considère qu'elle renvoie au fait que les personnes sont ou non connues, ou au fait que l'équilibre entre les droits de la défense et les exigences de l'action publique permet ou non l'organisation d'une certaine contradiction. Si l'on opte pour la première interprétation, il faudrait logiquement considérer qu'il est obligatoire de convoquer

9.1.3. Keuze van de deskundigen

Wat overigens het probleem van de aanwijzing van de deskundigen aangaat, hierover verduidelijkt het wetsvoorstel dat zij worden gekozen :

— hetzij uit een lijst die jaarlijks door de hoven van beroep wordt opgesteld na raadpleging van de procureur-generaal, de voorzitters van de rechtbanken, de procureurs des Konings, de onderzoeksrechters met de grootste anciënniteit en de stafhouders van de arrondissementen die deel uitmaken van het rechtsgebied van de hoven van beroep, volgens de modaliteiten vastgesteld door de Koning;

— hetzij uit de personen bekleed met een openbaar ambt of met een opdracht van openbaar nut, met uitzondering van de personen die deelnemen aan de uitoefening van de rechtsprekende functie;

— hetzij uit de personen die een wetenschappelijke activiteit uitoefenen in een instelling voor hoger onderwijs of voor onderzoek, die is ingericht of wordt gesubsidieerd door de overheid.

In spoedeisende gevallen en indien geen expert kan worden gevonden die tot een van de drie voornoemde categorieën behoort, kan evenwel « elk ander gekwalificeerd persoon » worden aangewezen tot expert.

9.1.4. Wraking

Het wetsvoorstel bepaalt voorts dat de aangestelde deskundigen zullen gewraakt kunnen worden om de redenen bepaald in artikel 828 van het Gerechtelijk Wetboek (art. 104, 201 en 298). Naargelang het geval is het de procureur des Konings, de onderzoeksrechter, of het vonnisgerecht die het deskundigenonderzoek heeft bevolen, die uitspraak zal doen over het verzoek tot wraking.

9.2. Advies van de HRJ

9.2.1. Eerbiediging van het principe van de tegenspraak

In verband met het tegensprekelijke karakter van het deskundigenonderzoek heeft de HRJ er bij een vorige gelegenheid, in het kader van zijn advies van 14 mei 2003 over het deskundigenonderzoek in strafzaken en in sociale zaken, al op gewezen dat de gekozen oplossing hem over het algemeen bevredigend leek : die oplossing codificeert de recente rechtspraak van het Arbitragehof en van het Hof van Cassatie, en is coherent met de algemene opties van het wetsvoorstel dat het inquisitoir karakter van de voorbereidende fase van het strafproces in veel opzichten afzwakt.

De formulering van sommige bepalingen is evenwel enigszins ongelukkig gekozen. Zo in het bijzonder artikel 101, 2e lid van het wetsvoorstel, dat bepaalt : « Wanneer de verdachte of de persoon die een verklaring van benadeelde persoon heeft afgelegd, gekend zijn, worden zij, in voorkomend geval, (...) opgeroepen om alle verrichtingen van de deskundige bij te wonen. »

De HRJ is van oordeel dat die zin vrij dubbelzinnig geformuleerd is. De uitdrukking « in voorkomend geval » heeft immers twee mogelijke interpretaties al naargelang men ervan uitgaat dat zij verwijst naar het al dan niet gekend zijn van de betrokken personen, dan wel dat zij verwijst naar het feit dat het evenwicht tussen de rechten van de verdediging en de vereisten van de strafvordering de organisatie van enige tegenspraak al dan niet mogelijk maakt. Indien wordt geopteerd voor de eerste interpretatie

les parties aux opérations d'expertise dès lors qu'elles sont connues. Le texte précise en effet qu'elles seront convoquées, sans laisser apparemment de marge d'appréciation au parquet sur ce point. Or, à lire les développements, il ne semble pas que telle ait été la volonté de la Commission Franchimont.

Pour dissiper toute équivoque, il serait dès lors préférable de reprendre à l'article 101 la même formulation que celle que l'on retrouve à l'article 198 et de prévoir non pas que les parties seront convoquées mais qu'elles peuvent l'être.

Le CSJ souhaiterait, par ailleurs, comme il l'a fait valoir dans son avis susmentionné, que la possibilité pour les parties d'assister aux opérations d'expertise puisse être conditionnée, non pas seulement aux exigences éventuelles de l'action publique, mais aussi au fait que les intérêts d'aucune d'entre elles ne s'y opposent (1).

9.2.2. Mission d'expertise

Le CSJ estime souhaitable de rappeler clairement que l'expert n'est qu'un conseiller technique et qu'il n'a pas à se substituer au juge en se prononçant sur le fond du problème soumis au magistrat.

Il est toutefois nettement plus réservé quant à la sanction prévue en cas de manquement à cette règle, à savoir la nullité de l'expertise et la perte de toute force probante. Est-il raisonnable qu'un juge doive écarter la totalité d'un rapport d'expert, uniquement parce que celui-ci aurait eu la maladresse d'émettre une hypothèse étrangère aux questions qui lui sont posées? On peut craindre, par ailleurs, que la solution retenue ne provoque d'innombrables et interminables débats quant aux contours exacts de la notion de «question d'ordre scientifique ou technique», les parties desservies par un rapport d'expertise ayant tout intérêt à plaider que l'expert ne s'est pas limité à l'examen de ces seules questions. La perte de toute force probante est à l'estime du Conseil supérieur de la Justice une mesure suffisante et permet de maintenir l'expertise à titre informatif.

Tout en considérant, par ailleurs, que la règle selon laquelle les experts ne peuvent procéder aux devoirs réservés aux autorités judiciaires et de police, est tout à fait opportune, le CSJ estime qu'il faudrait préciser qu'elle ne fait pas obstacle à l'obligation, pour l'expert, d'informer le magistrat qui l'a désigné de tout élément nouveau qu'il pourrait avoir découvert à l'occasion de sa mission. À défaut d'une telle précision, il n'est pas certain que l'expert qui aurait, par exemple, établi un lien entre deux dossiers distincts puisse encore en informer valablement les autorités judiciaires.

9.2.3. Choix des experts

En ce qui concerne les critères devant présider au choix des experts, l'exposé des motifs précise que l'énumération des articles 103 et 200 traduit une gradation dans le choix à opérer.

(1) L'intérêt de la victime pourrait par exemple s'opposer à ce que le ou les inculpés puissent assister à un examen clinique qu'elle devrait subir; inversement la protection de la vie privée de l'inculpé semble s'opposer à ce que les autres parties puissent assister aux éventuels examens psychologiques qu'il devrait subir.

tatie, dan moet men logischerwijze aannemen dat de partijen verplicht opgeroepen moeten worden om de verrichtingen van het deskundigenonderzoek bij te wonen, te meer daar deze personen gekend zijn. De tekst verduidelijkt immers dat zij worden opgeroepen, zonder het parket terzake enige marge voor appreciatie te laten. Welnu, bij het lezen van de toelichting blijkt dit niet de bedoeling van de Commissie-Franchimont te zijn geweest.

Om iedere onduidelijkheid op te heffen, is het dan ook verkieslijk dat artikel 101 dezelfde formulering gebruikt als artikel 198, en ook bepaalt dat de partijen kunnen worden opgeroepen, in plaats van worden opgeroepen.

Voorts wenst de HRJ, zoals hij al opmerkte in zijn voormelde advies, dat de mogelijkheid voor de partijen om de verrichtingen van het deskundigenonderzoek bij te wonen, aan voorwaarden kan worden gekoppeld, niet alleen aan de eventuele vereisten van de strafvordering, maar ook aan het feit dat de belangen van geen van de partijen zich hiertegen verzet (1).

9.2.2. Opdracht van het deskundigenonderzoek

De HRJ acht het wenselijk om duidelijk aan te geven dat de deskundige slechts een technisch adviseur is en zich niet in de plaats mag stellen van de rechter door zich uit te spreken over de grond van het probleem dat aan de magistraat werd voorgelegd.

De HRJ heeft evenwel een veel groter voorbehoud bij de sanctie die werd bepaald voor een tekortkoming aan deze regel, met name de nietigheid van het deskundigenonderzoek, en het verlies van iedere mogelijke bewijs waarde ervan. Is het redelijk dat een rechter een volledig expertiseverslag moet weren, enkel en alleen omdat de expert zo onhandig was een hypothese aan te reiken die geen uitstaans heeft met de hem voorgelegde vragen? Bovendien valt te vrezen dat de gekozen oplossing een eindeloos debat over de juiste afbakening invulling van het begrip «wetenschappelijke of technische vragen» op gang zal brengen, aangezien de partijen voor wie een deskundigenverslag minder gunstig uitvalt er alle belang bij hebben te pleiten dat de deskundige zich niet tot het onderzoek van de hem voorgelegde vragen heeft beperkt. Naar de mening van de Hoge Raad volstaat het verlies van iedere bewijswaarde als maatregel, en kan het deskundigenonderzoek ter informatieve titel behouden blijven.

De HRJ treedt het standpunt bij dat moet worden verduidelijkt dat deskundigen geen opdrachten voorbehouden aan de gerechtelijke en politieoverheden mogen uitvoeren. Dit staat de regel dat de deskundige verplicht is de magistraat door wie hij werd aangesteld op de hoogte te brengen van elk nieuw gegeven dat hij naar aanleiding van zijn opdracht eventueel ontdekt, niet in de weg. Bij voortstentenis aan zo een verduidelijking is het niet zeker of de deskundige die bijvoorbeeld een band heeft vastgesteld tussen twee afzonderlijke dossiers, dit nog kan meedelen aan de gerechtelijke overheden.

9.2.3. Keuze van de deskundigen

Over de criteria die bij de keuze van de deskundigen moeten worden gehanteerd, stelt de memorie van toelichting dat de opsomming van de artikelen 103 en 200 een trapsgewijze opsomming bepaalt in verband met de keuze die zal gemaakt worden.

(1) Bij voorbeeld kan het belang van het slachtoffer zich ertegen verzetten dat de verdachte(n) aanwezig zouden zijn tijdens een klinisch onderzoek dat het slachtoffer dient te ondergaan; omgekeerd lijkt de bescherming van de persoonlijke levenssfeer zich ertegen te verzetten dat de andere partijen psychologische onderzoeken die de verdachte eventueel dient te ondergaan, zouden bijwonen.

Le CSJ estime qu'il serait souhaitable que cela figure clairement dans le texte même desdits articles.

À lire le texte de ces deux articles, il semble, par ailleurs, que la possibilité de désigner une personne en dehors des trois catégories prévues soit nécessairement conditionnée à l'urgence.

Le CSJ n'aperçoit toutefois pas pourquoi l'urgence devrait être requise pour désigner une personne qualifiée, dès lors qu'il n'y a pas moyen de trouver un expert dans aucune des trois catégories normalement prévues. À la différence du texte de la proposition de loi, l'exposé des motifs laisse d'ailleurs entendre que cette possibilité pourrait être envisagée en cas d'urgence ou si aucune personne rentrant dans les catégories prévues ne peut être désignée. Cette formule devrait être reprise telle quelle dans le texte de loi.

Pour le reste, le Conseil supérieur réitère ici les observations qu'il a déjà eu l'occasion de formuler dans son avis du 9 octobre 2002 relatif à l'avant-projet de loi modifiant le Code Judiciaire et sa recommandation du 14 mai 2003 sur l'expertise en matière sociale et pénale : l'établissement de listes d'experts est incontestablement une bonne chose, mais il serait souhaitable de préciser dans la loi les règles qui devront être suivies lors de l'établissement de ces listes. Il conviendrait, en particulier, de définir les critères de qualité requis dans le chef des candidats (formation, expérience) et la procédure d'admission sur la liste, de même que les modalités selon lesquelles pourrait être contrôlée la qualité du travail des experts désignés.

En ce qui concerne les listes elles-mêmes, le Conseil supérieur a déjà exprimé sa préférence pour l'établissement de listes nationales, plutôt qu'un système de listes par ressort de cour d'appel, tel que proposé par la Commission Franchimont. Les raisons de cette préférence sont diverses : si l'on veut pouvoir recourir à des experts judiciaires performants et bien outillés, il paraît nécessaire de leur donner une large compétence territoriale et de les autoriser à intervenir en dehors du ressort de la cour d'appel de leur domicile, afin que l'expertise judiciaire puisse constituer leur principale activité; le nombre peu élevé d'experts pour certaines spécialités particulières justifie lui aussi que les listes soient constituées au niveau national; enfin, le recours à des listes nationales devrait également permettre de régler le problème de surcharge des experts locaux dans certains ressorts (1). Rien n'interdit, par contre, qu'au sein de ces listes nationales, les experts soient repris par arrondissement judiciaire ou par ressort de cour d'appel, de manière à permettre aux magistrats de désigner de préférence — à compétences égales — un expert venant d'une zone géographique rapprochée, ce qui évitera d'inutiles frais de déplacement.

9.2.4. Récusation

Le Conseil supérieur de la Justice a déjà souligné dans son avis du 14 mai 2003 qu'il approuvait la solution consistant à préciser explicitement que les experts peuvent être récusés pour les motifs visés à l'article 828 du Code judiciaire. Cela mettra fin aux controverses ayant pu subsister sur ce point.

Il ne comprend toutefois pas pourquoi le renvoi s'est limité au seul article 828 du Code judiciaire. Il lui semble qu'il serait plus opportun de renvoyer à l'ensemble du régime de récusation tel qu'organisé par le Code judiciaire, de manière à ce que soient, notamment, davantage garantis les droits de l'expert dont une partie demande la récusation (ainsi, par exemple, du droit

(1) On songe par ex. aux médecins légistes à Bruxelles. Il faudrait alors évidemment s'assurer que les frais supplémentaires — notamment les frais de déplacement — soient dûment pris en compte. Ce surcoût semble toutefois justifié eu égard au gain de temps et à la qualité du travail qui résulteraient du système de listes nationales.

Volgens de HRJ is het wenselijk dit duidelijk in de tekst van de betrokken artikelen te vermelden.

De lectuur van die artikelen lijkt bovendien aan te geven dat de mogelijkheid om een persoon aan te duiden die niet tot een van de drie bepaalde categorieën behoort, noodzakelijkerwijs verbonden is aan de voorwaarde van hoogdringendheid.

De HRJ ziet echter niet in waarom hoogdringendheid de enige voorwaarde moet zijn om een gekwalificeerd persoon aan te duiden, indien er geen deskundige kan worden gevonden in een van de drie gewone categorieën. Anders dan de tekst van het wetsvoorstel laat de memorie van toelichting verstaan dat deze mogelijkheid te overwegen is in spoedeisende gevallen of indien niemand uit de voorziene categorieën kan worden aangesteld. Die formulering zou als dusdanig moeten worden overgenomen in de wettekst.

Voor het overige herhaalt de Hoge Raad de opmerkingen die hij al formuleerde in zijn adviezen van 9 oktober 2002 met betrekking tot het voorontwerp van wet tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek inzake de rechtspleging en zijn aanbeveling van 14 mei 2003 over het deskundigenonderzoek in strafzaken en in sociale zaken : deskundigenlijsten aanleggen is onmiskenbaar een goede zaak maar het is wenselijk dat de wet verduidelijkt welke regels daarbij moeten worden gevolgd. In het bijzonder zouden de kwaliteitsvereisten (inzake opleiding en ervaring) waaraan de kandidaten moeten voldoen, evenals de procedure om op de lijst te worden opgenomen, en de modaliteiten om het werk van een aangestelde deskundige te controleren, moeten bepaald worden.

Over de lijsten zelf heeft de Hoge Raad al te kennen gegeven dat hij nationale lijsten verkiest boven een systeem van lijsten per hof van beroep, zoals de Commissie-Franchimont het tevens voorstelt. Daar zijn diverse redenen voor : wil men kunnen beschikken over efficiënte en goed uitgeruste deskundigen, lijkt het nodig dat zij over een ruime territoriale bevoegdheid beschikken en ook buiten het rechtsgebied van het hof van beroep van hun woonplaats kunnen optreden, zodat gerechtelijke expertise hun hoofdactiviteit kan uitmaken. Ook het feit dat er in bepaalde specifieke materies maar weinig deskundigen voorhanden zijn, verantwoordt lijsten op nationaal niveau. Ten slotte moeten de nationale lijsten er ook voor zorgen dat in bepaalde rechtsgebieden de plaatselijke deskundigen niet langer overbevraagd worden (1). Daarentegen verbiedt niets dat binnen deze nationale lijsten de deskundigen per gerechtelijk arrondissement of per rechtsgebied van hof van beroep worden gerangschikt, zodat de magistratuur — bij gelijke bekwaamheid van deskundigen — bij voorkeur een deskundige uit een geografisch dichterbij gelegen zone kan aanduiden, wat nutteloze verplaatsingskosten vermijdt.

9.2.4. Wraking

In zijn advies van 14 mei 2003 merkte de Hoge Raad al op dat hij goedkeurend stond tegenover de oplossing waarbij uitdrukkelijk wordt vermeld dat deskundigen kunnen worden gewraakt om de redenen bedoeld in artikel 828 van het Gerechtelijk Wetboek. Dat zou de controverses hierover uit de wereld helpen.

Hij begrijpt echter niet waarom enkel wordt verwezen naar artikel 828 van het Gerechtelijk Wetboek. Volgens hem is het meer aangewezen te verwijzen naar het gehele wrakingsstelsel, zoals georganiseerd in het Gerechtelijk Wetboek, zodat, ondermeer, de rechten van de deskundige van wie een van de partijen de wraking vraagt, beter gewaarborgd zouden zijn (bijvoorbeeld het recht op

(1) Als voorbeeld kan worden verwezen naar de situatie van de wetsdokters in Brussel. Natuurlijk moet men zich ervan vergewissen dat de bijkomende kosten — onder meer de reiskosten — juist in aanmerking worden genomen. Deze meerkosten lijken evenwel verantwoord door de tijdwinst en de arbeidskwaliteit die uit de invoering van een nationale lijst zal voortvloeien.

d'obtenir, conformément à l'article 840 du Code judiciaire, des dommages et intérêts si la récusation est rejetée).

10. Nouveaux droits pour la personne lésée et le suspect tant pendant l'information (art. 124-126) qu'à la clôture de celle-ci (art. 130)

10.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont

La proposition de loi entend reconnaître à la partie lésée et au suspect, dans le cadre de l'information, des droits identiques à ceux dont bénéficient la partie civile et l'inculpé dans le cadre de l'instruction, à savoir, outre le droit au référé pénal (déjà prévu), un droit d'accès au dossier et la possibilité de demander au procureur du Roi l'accomplissement d'un acte d'information complémentaire. À la différence de ce qui est prévu par les dispositions correspondantes applicables au stade de l'instruction, il n'y a toutefois pas de recours ouvert contre la décision du procureur du Roi.

Par ailleurs, et dans le but d'objectiver la notion de personne suspectée, l'article 124 de la proposition de loi indique que toute personne qui a fait l'objet de plusieurs interrogatoires par les autorités judiciaires ou policières, peut, par une requête adressée au procureur du Roi demander si elle est suspectée d'avoir commis une infraction. Le procureur du Roi est tenu de répondre à la requête. Lorsque la réponse est positive, il indique la nature de l'infraction. Si le procureur du Roi ne répond pas, le requérant bénéficie des droits prévus au bénéfice des personnes suspectées.

La clôture de l'information a aussi été davantage formalisée. Il est désormais prévu que si le procureur du Roi a l'intention de citer directement devant la juridiction répressive (1) une personne soupçonnée d'avoir commis une infraction, il devra en avertir celle-ci ainsi que la partie lésée. Le dossier sera alors mis à leur disposition pendant quinze jours au moins et ils pourront demander au procureur du Roi l'accomplissement d'actes d'information complémentaires, sans qu'il soit obligé d'y faire procéder s'il estime que ce n'est pas nécessaire à la manifestation de la vérité. En cas de refus, la demande pourra être réitérée devant la juridiction de fond (art. 130).

10.2. L'avis du CSJ

Le CSJ comprend bien la préoccupation de la Commission Franchimont. La toute grande majorité des affaires pénales ne passe pas par la phase de l'instruction et il paraît dès lors utile de renforcer également les droits des parties lors de l'information.

La réforme envisagée ne lui paraît toutefois pas praticable. On peut s'attendre, en effet, à ce que les procureurs du Roi soient saisis d'un très grand nombre de demandes. Or, à la différence des juges d'instructions, les magistrats du parquet ne disposent pas des services de greffiers.

(1) Cette procédure n'est toutefois applicable en cas de citation directe devant le tribunal de police que dans les cas les plus graves (ceux où la comparution personnelle du prévenu est prévue d'office).

schadevergoeding bij verwerping van het verzoek tot wraking, overeenkomstig artikel 840 van het Gerechtelijk Wetboek).

10. Nieuwe rechten voor de benadeelde persoon en verdachte, zowel tijdens het opsporingsonderzoek (art. 124-126) als bij het afsluiten ervan (art. 130)

10.1. Voorstel van de Commissie-Franchimont

Het wetsvoorstel wil de benadeelde partij en de verdachte, in het kader van het opsporingsonderzoek, dezelfde rechten verlenen als de burgerlijke partij en de in verdenkinggestelde in het kader van het gerechtelijk onderzoek. Naast het (al voorziene) recht op strafrechtelijk kort geding, impliceert dit een toegangsrecht tot het dossier en de mogelijkheid om de procureur des Konings om een bijkomende onderzoekshandeling te verzoeken. Anders dan is bepaald in de gelijklopende bepalingen die toepasselijk zijn op het stadium van het gerechtelijk onderzoek, staat hier evenwel geen rechtsmiddel open tegen de beslissing van de procureur des Konings.

Met de bedoeling het begrip «verdachte persoon» te objectiveren, geeft artikel 124 van het wetsvoorstel aan dat eenieder die verschillende malen is ondervraagd door de gerechtelijke of politiele instanties, door een verzoekschrift gericht aan de procureur des Konings, kan vragen of hij ervan wordt verdacht een strafbaar feit te hebben gepleegd. De procureur des Konings moet op dit verzoekschrift antwoorden. Ingeval bevestigend wordt geantwoord, geeft de procureur des Konings de aard van het strafbaar feit aan. Indien de procureur des Konings niet antwoordt, geniet de verzoeker dezelfde rechten als de verdachte personen.

Ook de afsluiting van het opsporingsonderzoek werd verder geformaliseerd. Er wordt voortaan bepaald dat als de procureur des Konings voornemens is een persoon die ervan wordt verdacht een misdrijf te hebben gepleegd, rechtstreeks te dagvaarden voor de strafrechter (1), hij deze persoon en de benadeelde partij daarvan in kennis moet stellen. Het dossier zal dan gedurende ten minste vijftien dagen tot hun beschikking worden gelegd en zij zullen de procureur des Konings om bijkomende onderzoekshandelingen kunnen verzoeken. De procureur des Konings dient deze handelingen echter niet te doen uitvoeren indien hij van mening is dat deze niet nodig zijn om de waarheid aan het licht te brengen. In geval van weigering kan dit verzoek worden hernieuwd voor de feitenrechter (art. 130).

10.2. Advies van de HRJ

De Hoge Raad voor de Justitie begrijpt de bezorgdheid van de Commissie-Franchimont. Het ruime merendeel van alle strafzaken kent geen fase van gerechtelijk onderzoek en het lijkt dan ook nuttig ook de rechten van de partijen tijdens het opsporingsonderzoek uit te breiden.

De beoogde hervorming lijkt voor de Hoge Raad voor de Justitie echter niet haalbaar. Het valt immers te verwachten dat de procureurs des Konings zeer veel verzoeken zullen ontvangen. Welnu, anders dan de onderzoeksrechters kunnen de parketmagistraten geen beroep doen op de diensten van griffiers.

(1) Bij rechtstreekse dagvaarding voor de politierechtbank is deze procedure evenwel slechts toepasselijk in de zwaarste gevallen (dit wil zeggen wanneer de persoonlijke verschijning van de beklaagde ambtshalve is voorzien).

Le système proposé pour objectiver la notion de personne suspectée ne lui paraît pas davantage applicable sur le terrain. Dans des dossiers de quelque importance, en effet, c'est un nombre parfois considérable de personnes qui, du seul fait qu'elles ont été entendues au moins à deux reprises, pourraient s'adresser au parquet pour s'avoir si elles sont suspectées.

Plutôt que d'étendre à la phase de l'information les droits ouverts aux parties dans le cadre de l'instruction, le CSJ préconise l'instauration d'un système dans lequel personne lésée et suspect n'auraient pas de droits particuliers à faire valoir au cours de l'information, mais auraient la garantie que celle-ci ne pourra pas perdurer trop longtemps.

Le CSJ n'est donc pas partisan du maintien des articles 124 à 126, mais estime, par contre, qu'il serait souhaitable d'insérer dans la proposition de loi contenant le Code de procédure pénale un article disposant que toute information doit être clôturée dans un délai qui pourrait être déterminé en fonction de ce qui se pratique à l'étranger.

Le législateur pourrait utilement s'inspirer, à cet égard, du droit de la procédure pénale italien qui prévoit un tel système et des statistiques qui existent à ce propos auprès des parquets généraux au Pays-Bas.

Il devrait également préciser qu'il ne saurait s'écouler un délai plus important que le délai retenu en fonction des critères susmentionnés entre le premier devoir à accomplir et le moment de la décision du parquet de classer sans suite (1), de proposer une médiation ou une transaction, de saisir un juge d'instruction ou encore de saisir la juridiction de jugement et d'adresser, à cet effet, aux parties, l'avertissement prévu à l'article 130. En cas de dépassement du terme, la sanction tiendrait dans l'irrecevabilité des éléments de preuve recueillis en dehors des délais impartis.

En ce qui concerne, par ailleurs, la procédure proposée à l'article 130, le CSJ est tout à fait favorable au fait d'instaurer un minimum de contradiction avant que ne soit saisie la juridiction de jugement. Cela devrait éviter que de trop nombreux devoirs complémentaires ne soient, ensuite, demandés à l'audience.

Plutôt que de limiter l'avertissement aux seuls suspect(s) et personne(s) ayant fait une déclaration de personne lésée, le CSJ estime toutefois qu'il serait souhaitable que le parquet informe également tous les plaignants et même toutes les parties préjudiciées par l'infraction (même si elles n'ont pas fait de déclaration de personne lésée, ni même, le cas échéant, porté plainte) de son intention de poursuivre devant le tribunal correctionnel et de la possibilité qui leur est offerte de consulter le dossier et de solliciter l'accomplissement d'actes complémentaires.

(1) À peine de faire perdre toute sa raison d'être au délai préconisé, il va de soi que, s'il classe sans suite dans ce délai, le parquet ne devrait pas pouvoir rouvrir le dossier d'information immédiatement après et sans survenance d'aucun élément nouveau. Dans le régime proposé, la réouverture du dossier ne devrait, au contraire, pouvoir s'envisager qu'en cas de survenance d'éléments nouveaux qui n'étaient pas — et ne pouvaient pas être — connus, ou en cas de connexité avec de nouveaux dossiers.

Het voorgestelde systeem om het begrip «verdachte persoon» te objectiveren, lijkt de Hoge Raad al evenmin praktisch haalbaar. In ieder dossier van enige omvang zijn er soms enorm veel personen betrokken die zich allemaal — gewoon doordat zij ten minste 2 keer werden gehoord — tot het parket kunnen richten met de vraag of zij verdacht worden.

De Hoge Raad voor de Justitie acht het niet wenselijk de rechten van de partijen in het kader van het gerechtelijk onderzoek uit te breiden tot het opsporingsonderzoek. Daarentegen pleit hij voor de invoering van een systeem waarbij de benadeelde partijen en de verdachten tijdens het opsporingsonderzoek geen bijzondere rechten kunnen doen gelden, maar de waarborg genieten dat dit onderzoek niet te lang kan voortduren.

De Hoge Raad voor de Justitie is dus geen voorstander van het behoud van de artikelen 124 tot 126, maar is integendeel van oordeel dat het wenselijk is in het wetsvoorstel houdende het Wetboek van strafprocesrecht een artikel op te nemen dat bepaalt dat ieder opsporingsonderzoek binnen een termijn die kan worden bepaald op basis van de praktijk in het buitenland moet worden afgesloten.

In dit verband zou de wetgever zich hiervoor kunnen laten inspireren door het Italiaanse strafprocesrecht dat in een dergelijk systeem voorziet en de statistieken die desbetreffende bestaan bij de parketten-generaal in Nederland.

Zo kan men bepalen dat er geen langere termijn mag verstrijken dan de termijn die weerhouden werd tussen enerzijds de eerste uit te voeren opdracht en anderzijds het ogenblik waarop het parket beslist om de zaak zonder gevolg te rangschikken (1), om een bemiddeling of minnelijke schikking voor te stellen, om de zaak bij de onderzoeksrechter of nog bij het vonnisgerecht aanhangig te maken en de partijen hiertoe de kennisgeving bepaald in artikel 130 te sturen. De sanctie voor overschrijding van van de weerhouden termijn zou inhouden dat bewijsgegevens die buiten de toegemeten termijn werden verzameld niet ontvankelijk zijn.

Wat overigens de procedure die wordt voorgesteld in artikel 130 aangaat, staat de HRJ volkomen gunstig tegenover de invoering van een minimum aan tegenspraak voordat de zaak bij het vonnisgerecht aanhangig gemaakt wordt. Het is de bedoeling zo te vermijden dat nadien op de terechtzitting te veel om bijkomende onderzoeksopdrachten wordt verzocht.

De Hoge Raad is evenwel van oordeel dat het wenselijk is dat het parket, in plaats van de kennisgeving te beperken tot de verdachte(n) en de persoon (personen) die een verklaring van benadeelde persoon heeft (hebben) afgelegd, ook alle klagers en zelfs alle partijen die nadeel hebben geleden door de inbreuk (zelfs indien zij geen verklaring van benadeelde persoon hebben afgelegd, noch, in voorkomend geval, klacht hebben ingediend) op de hoogte brengt van zijn voornemen de vervolging voor de correctionele rechtbank in te stellen en van de mogelijkheid voor hen om het dossier te raadplegen en om bijkomende onderzoeks-handelingen te verzoeken.

(1) Het spreekt voor zich dat het parket, indien het de zaak binnen de bepaalde termijn seponceert, het dossier van het opsporingsonderzoek onmiddellijk daarna en zonder dat er een nieuw feit is opgedoken niet opnieuw kan openen, zonet heeft die termijn geen enkele bestaansreden. In het voorgestelde stelsel moet de heropening van het dossier integendeel slechts mogelijk zijn wanneer er nieuwe gegevens opduiken die niet gekend waren en ook niet gekend konden zijn, of in geval van samenhang met nieuwe dossiers.

11. *Dossier de l'instruction en trois exemplaires (art. 137; art. 204)*

11.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont

La proposition de loi contenant le Code de procédure pénale prévoit que le dossier d'instruction devrait être constitué d'un original et de deux copies conformes. Ce système devrait permettre que, jusqu'au règlement de la procédure, l'original du dossier d'instruction reste en permanence à la disposition du juge d'instruction, qui n'en serait plus dessaisi ni par les appels devant la chambre des mises en accusation ni par une demande de communication du ministère public (lequel pourrait se faire transmettre à tout moment une copie — et non plus, comme aujourd'hui, l'original — du dossier pour faire les réquisitions qu'il juge convenables; voy. art. 204).

11.2. L'avis du CSJ

Le Conseil supérieur de la Justice comprend la préoccupation des membres de la Commission Franchimont, désireux de permettre au juge d'instruction de conserver à tout moment la maîtrise de son instruction et d'éviter qu'elle ne prenne du retard.

Il est toutefois attentif, également, aux difficultés pratiques que le système de doubles copies pourrait poser : dans les dossiers de moyenne et grande envergure, la formule proposée lui semble totalement ingérable. Il faudrait, en effet, des moyens humains et matériels considérables pour pouvoir copier chaque pièce du dossier, au fur et à mesure qu'elle est établie, et tenir un classement de trois dossiers en parallèle. La plus-value qui pourrait être liée à un système de triple dossier ne lui paraît pas suffisamment importante pour justifier une telle dépense de temps et d'énergie. Il n'exclut toutefois pas que l'introduction future d'un système de scannage de toutes les pièces du dossier pourrait apporter une réponse adéquate à ces préoccupations en renforçant toutefois également les moyens humains et matériels nécessaires pour la mise en place de celui-ci.

12. *Possibilité de voir une constitution de partie civile déclarée d'emblée irrecevable et restrictions au pouvoir de mettre l'action publique en mouvement par constitution de partie civile entre les mains du juge d'instruction (art. 141-142)*

12.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont

Lorsqu'une constitution de partie civile paraît d'emblée irrecevable, la proposition de loi permet au procureur du Roi de prendre immédiatement des réquisitions visant à saisir la chambre du conseil pour faire statuer sur cette irrecevabilité (art. 141, § 1 et § 2, 2°).

11. *Onderzoeksdossier in drie exemplaren (art. 137; art. 204)*

11.1. Voorstel van de Commissie-Franchimont

Het wetsvoorstel houdende het Wetboek van strafprocesrecht bepaalt dat het onderzoeksdossier dient te zijn samengesteld uit een origineel en twee eensluitende afschriften. Dat systeem moet mogelijk maken dat het origineel van het dossier tot de regeling van de rechtspleging permanent ter beschikking van de onderzoeksrechter blijft. Het dossier kan niet aan de onderzoeksrechter worden onttrokken, noch door een hoger beroep ingesteld bij de kamer van inbeschuldigingstelling noch door een verzoek tot mededeling uitgaande van het openbaar ministerie (dat op elk ogenblik kan vragen dat hem een kopie — en niet, zoals momenteel het geval is, het origineel — van het dossier wordt bezorgd opdat hij de vorderingen kan doen die hij gepast acht; zie art. 204).

11.2. Advies van de HRJ

De Hoge Raad voor de Justitie begrijpt de bezorgdheid van de leden van de Commissie-Franchimont, die de onderzoeksrechter graag op ieder ogenblik de controle over zijn gerechtelijk onderzoek willen laten en vermijden dat het gerechtelijk onderzoek wordt vertraagd.

De Hoge Raad is echter ook opmerkzaam op de mogelijke praktische problemen van zo een systeem met twee afschriften : in dossiers van gemiddelde en grote omvang lijkt de voorgestelde formule hem totaal niet werkbaar. Er zijn immers veel personeel en materiële middelen vereist om — gaandeweg het verloop van het onderzoek, telkens er een stuk wordt toegevoegd — ieder stuk van het dossier te kopiëren, en van de drie kopieën een parallel klasement bij te houden. De potentiële meerwaarde van een systeem met een onderzoeksdossier in drie exemplaren lijkt de Hoge Raad ontoereikend om een dergelijk grote uitgave in tijd en energie te verantwoorden. De Hoge Raad voor de Justitie sluit niet uit dat de invoering van een scanningsstelsel van alle stukken van het dossier een passend antwoord zal bieden aan deze bezorgdheden, evenwel door eveneens en een versterking van de nodige personele en materiële middelen te voorzien.

12. *Mogelijkheid om een burgerlijkepartijstelling van meet af aan niet-ontvankelijk te laten verklaren en inperking van de mogelijkheid de strafvordering in werking te stellen via burgerlijkepartijstelling in handen van de onderzoeksrechter (art. 141-142)*

12.1. Voorstel van de Commissie-Franchimont

Het wetsvoorstel biedt de procureur des Konings de mogelijkheid om, wanneer een burgerlijkepartijstelling van meet af aan niet-ontvankelijk blijkt, onmiddellijk te vorderen teneinde de zaak bij de raadkamer aanhangig te maken om deze niet-ontvankelijkheid te laten uitspreken (art. 141, § 1 en § 2, 2°).

À cela s'ajoute aussi la possibilité, pour le procureur du Roi, de demander à la chambre du conseil de refuser l'ouverture d'une instruction préparatoire si celle-ci ne paraît pas conforme aux principes de proportionnalité et de subsidiarité (art. 141, § 2, 3°). L'instruction est alors éteinte ab initio, et le parquet retrouve sa liberté d'action (1).

Comme le souligne l'exposé des motifs, la proposition de loi est, sur ce point, particulièrement innovant en regard de la vision traditionnelle de notre procédure pénale. Pourraient, en effet, être écartées de la sorte, des constitutions de partie civile qui sont aujourd'hui parfaitement recevables mais qui concernent des faits relativement insignifiants ou présentent un caractère civil manifestement prédominant.

L'article 142 en projet organise, quant à lui, la procédure à suivre lorsque la chambre du conseil doit statuer immédiatement sur la recevabilité de la constitution de partie civile (art. 141, § 1 et § 2, 2°) ou sur l'opportunité de faire ouvrir une instruction (art. 141, § 2, 3°). Il est prévu que la chambre du conseil statue dans le respect du contradictoire, après avoir entendu les différentes parties (art. 142, al. 2 et 3), et que sa décision est susceptible d'appel (art. 142 al. 5).

12.2. L'avis du CSJ

La possibilité, pour le procureur du Roi, de prendre immédiatement des réquisitions visant à saisir la chambre du conseil lorsqu'une constitution de partie civile paraît d'emblée irrecevable et que l'action publique n'est mise en mouvement que par l'effet de cette constitution, n'est pas une nouveauté.

Le fait de pouvoir faire statuer d'emblée sur l'irrecevabilité de la constitution de partie civile même si le juge d'instruction était déjà préalablement saisi et que la constitution de partie civile n'a donc pas eu pour effet de mettre l'action publique en mouvement, est certes plus novateur.

La possibilité pour le procureur du Roi de demander à la chambre du conseil de refuser l'ouverture d'une instruction préparatoire si celle-ci ne paraît pas conforme aux principes de proportionnalité et de subsidiarité est, quant à elle, franchement novatrice. Les auteurs de la proposition de loi sont partis du constat que « les cabinets d'instruction, qui devraient logiquement s'attacher aux enquêtes les plus importantes, sont dans la réalité des faits encombrés de manière parfois totalement abusive par des plaintes avec constitution de partie civile qui tantôt concernent des faits relativement insignifiants, tantôt présentent un caractère civil manifestement prédominant ».

Aux yeux du CSJ le système proposé pour pallier ces abus paraît équilibré. Il reste, par ailleurs, qu'à l'estime du CSJ d'autres voies alternatives pourraient également être envisagées. Le CSJ songe notamment, à cet égard, à la possibilité de dépénaliser une série de faits relativement insignifiants ou présentant un caractère civil dominant.

(1) Il peut décider de classer le dossier sans suite, mais aussi ouvrir une information, proposer une médiation ou une transaction, ou même porter directement l'affaire devant la juridiction de jugement.

Daarnaast krijgt de procureur des Konings ook de mogelijkheid om de raadkamer te verzoeken de opening van een gerechtelijk onderzoek te weigeren indien dit onderzoek niet lijkt overeen te stemmen met de principes van proportionaliteit en subsidiariteit (art. 141, § 2, 3°). Het gerechtelijk onderzoek wordt dan ab initio teniet gedaan en het parket heeft opnieuw handelingsvrijheid (1).

Zoals onderstreept in de memorie van toelichting is het wetsvoorstel in vergelijking met de traditionele visie op onze strafrechtspleging op dit punt bijzonder vernieuwend. Kunnen immers op die manier worden opzij gezet, de burgerlijkepartijstellingen die onder de huidige regeling volkomen ontvankelijk zijn maar die betrekking hebben op relatief onbelangrijke feiten of op feiten die een kennelijk overwegend burgerlijk karakter hebben.

Artikel 142 van het voorstel van zijn kant organiseert de procedure die de raadkamer moet volgen wanneer zij onmiddellijk uitspraak moet doen over de ontvankelijkheid van de burgerlijkepartijstelling (art. 141, § 1 en § 2, 2°) of over de opportuniteit om een gerechtelijk onderzoek te openen (art. 141, § 2, 3°). Er wordt bepaald dat de raadkamer uitspraak doet met naleving van de tegenspraak, na de verschillende partijen te hebben gehoord (art. 142, 2e en 3e lid), en dat tegen haar beslissing hoger beroep open staat (art. 142, 5e lid).

12.2. Advies van de HRJ

De mogelijkheid voor de procureur des Konings om onmiddellijk te vorderen teneinde de zaak bij de raadkamer aanhangig te maken wanneer een burgerlijkepartijstelling van meet af aan onontvankelijk blijkt en de strafvordering slechts ingevolge die burgerlijkepartijstelling in werking wordt gesteld, is geen nieuwheid.

Dat van meet af aan een uitspraak over de ontvankelijkheid van de burgerlijkepartijstelling mogelijk is, zelfs wanneer de zaak al bij de onderzoeksrechter aanhangig was en de strafvordering dus niet in werking werd gesteld ingevolge de burgerlijkepartijstelling, is zeker meer vernieuwend.

Van haar kant is de mogelijkheid voor de procureur des Konings om de raadkamer te verzoeken de opening van een gerechtelijk onderzoek te weigeren indien dit onderzoek niet lijkt overeen te stemmen met de principes van proportionaliteit en subsidiariteit, ronduit vernieuwend. De redacteurs van het wetsvoorstel zijn vertrokken van de vaststelling dat de « de kabinetten van de onderzoeksrechters, die normalerwijze belast zouden moeten worden met de belangrijkste zaken, in werkelijkheid bij wijlen volstrekt ten onrechte overspoeld worden door klachten met burgerlijkepartijstelling die ofwel betrekking hebben op relatief eenvoudige feiten, ofwel in wezen betwistingen van burgerrechtelijke aard zijn ».

In de ogen van de HRJ lijkt het systeem dat wordt voorgesteld om die misbruiken tegen te gaan evenwichtig. Voor het overige is de HRJ niettemin van oordeel dat andere alternatieve voorstellen eveneens in acht zouden mogen genomen worden. De HRJ denkt namelijk aan de mogelijkheid om een aantal weinig betekenisvolle feiten of die een overheersende burgerlijke inslag vertonen, niet meer strafbaar te maken

(1) Het parket kan beslissen het dossier zonder gevolg te rangschikken, maar kan eveneens een opsporingsonderzoek openen, een bemiddeling of een minnelijke schikking voorstellen, of nog de zaak rechtstreeks voor het vonnisgerecht brengen.

13. *Interrogatoire de l'inculpé par le juge d'instruction (art. 144 et 150)*

13.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont

Dans le projet de Code rédigé par la Commission Franchimont, l'interrogatoire de l'inculpé deviendrait une formalité prescrite à peine de nullité de l'instruction (art. 144). Même s'il n'y a pas de mandat d'arrêt délivré, le juge d'instruction devrait donc interroger à tout le moins une fois toute personne qui peut faire l'objet d'un renvoi devant la juridiction de jugement.

L'inculpé aurait, par ailleurs, le droit de demander un interrogatoire récapitulatif contradictoire « avant la communication du dossier par le juge d'instruction au procureur du Roi pour le règlement de la procédure » (art. 150). À l'occasion de cet interrogatoire récapitulatif, l'inculpé aurait le droit d'être assisté de son conseil (ce qui, pour tout autre interrogatoire, ne devrait être possible que « si le juge d'instruction n'y voit pas d'inconvénient »; voy. art. 146), et de consulter le dossier pendant 4 jours ouvrables.

13.2. L'avis du CSJ

Le CSJ partage le sentiment de la Commission Franchimont lorsque celle-ci écrit, dans l'exposé des motifs du Code en projet, que l'interrogatoire d'un inculpé par le juge d'instruction est une « formalité importante tant pour l'efficacité de l'instruction que pour les droits de la défense de la personne mise en cause ».

Il estime toutefois qu'en faire une obligation systématique — comme à l'article 144 en projet — sera ingérable sans un renforcement substantiel du cadre. Or, la conjoncture actuelle ne permet pas d'imaginer que l'on va significativement augmenter le nombre de juges d'instruction du pays.

Eu égard à cette conjoncture, il semble plus réaliste de n'imposer au juge d'instruction d'interroger l'inculpé que dans les seuls cas où celui-ci en fera expressément la demande.

En cas de maintien de cette obligation systématique, la sanction de nullité de la globalité de l'instruction à défaut d'un tel interrogatoire est démesurée et devrait à l'estime du CSJ ne concerner que la nullité de la décision de renvoi.

Instaurer au bénéfice de tous les inculpés un droit à interrogatoire récapitulatif, avec l'assistance d'un avocat et accès préalable au dossier — comme à l'article 150 en projet — paraît également irréaliste. Le CSJ estime qu'eu égard aux effectifs disponibles, un tel droit risquerait d'allonger — de manière parfois considérable — la durée des procédures d'instruction.

Tel que proposé par la Commission Franchimont, le système n'est pas non plus opérationnel. Le droit à un interrogatoire récapitulatif est, en effet, censé pouvoir s'exercer avant la communication du dossier au parquet pour le règlement de la procédure. Mais c'est toute l'instruction qui se situe avant cette communication du dossier au parquet et avec une telle formule, on devrait donc considérer que l'inculpé peut choisir d'exercer son droit à n'importe quel moment pendant l'instruction. Avec cette conséquence particulière qu'il aurait alors un droit à consulter

13. *Ondervraging van de inverdenkinggestelde door de onderzoeksrechter (art. 144 et 150)*

13.1. Voorstel van de Commissie-Franchimont

In het ontwerp van Wetboek van de Commissie-Franchimont wordt de ondervraging van de inverdenkinggestelde of van de persoon die ervan wordt verdacht een misdrijf te hebben gepleegd, een vormvereiste die is voorgeschreven op straffe van nietigheid van het gerechtelijk onderzoek (art. 144). Zelfs indien er geen aanhoudingsbevel wordt afgegeven, dient de onderzoeksrechter eenieder die naar het vonnisgerecht wordt verwezen ten minste één keer te ondervragen.

Daarnaast krijgt de inverdenkinggestelde het recht om een samenvattende tegensprekelijke ondervraging te verzoeken « vooraleer de onderzoeksrechter het dossier aan de procureur des Konings overmaakt, met het oog op de regeling van de rechtspleging » (art. 150). Voor deze samenvattende ondervraging heeft de inverdenkinggestelde het recht zich te laten bijstaan door zijn raadsman (wat bij ieder andere ondervraging slechts mogelijk is « indien de onderzoeksrechter daartegen geen bezwaar heeft »; zie art. 146), en het dossier gedurende vier werkdagen te raadplegen.

13.2. Advies van de HRJ

De HRJ deelt de visie van de Commissie-Franchimont waar zij in de memorie van toelichting bij het ontwerp van wetboek stelt dat de ondervraging van een inverdenkinggestelde door de onderzoeksrechter « een belangrijke vormvereiste (is) zowel voor de doeltreffendheid van het gerechtelijk onderzoek als voor de rechten van de verdediging van iedere in de zaak betrokken persoon ».

Hij is niettemin van oordeel dat de ondervraging systematisch verplicht maken — zoals artikel 144 van het ontwerp voorschrijft — niet werkbaar zal zijn indien er geen substantiële versterking van de personeelsformatie komt. Welnu, in de huidige conjunctuur lijkt het niet aannemelijk dat het aantal onderzoeksrechters in ons land aanmerkelijk zal worden opgevoerd.

In het licht van de conjunctuur lijkt het realistischer de onderzoeksrechter te verplichten de inverdenkinggestelde slechts op zijn uitdrukkelijk verzoek te ondervragen.

Indien deze systematische verplichting behouden blijft, dan is de nietigheid van het volledige onderzoek een te zware sanctie voor het niet plaatsvinden van die ondervraging. Naar het oordeel van de Hoge Raad mag de sanctie slechts bestaan in de nietigheid van de verwijzingsbeslissing.

De invoering van een recht op samenvattende ondervraging in het bijzijn van een advocaat en met voorafgaande toegang tot het dossier voor alle inverdenkinggestelden — zoals voorgesteld in artikel 150 van het wetsvoorstel — lijkt evenmin realistisch. Rekening houdend met de beschikbare personele middelen houdt een dergelijk recht, naar het oordeel van de HRJ, het risico in de procedures van gerechtelijk onderzoek — soms danig — te verlengen.

Het systeem dat de Commissie-Franchimont voorstelt is ook niet operationeel. Het recht op een samenvattende ondervraging wordt immers geacht te kunnen worden uitgeoefend vóór de mededeling van het dossier aan het parket met het oog op de regeling van de rechtspleging. Maar het hele gerechtelijk onderzoek situeert zich vóór deze mededeling van het dossier aan het parket, zodat men bij die formulering kan aannemen dat de inverdenkinggestelde ervoor kan kiezen zijn recht op welk ogenblik ook tijdens het gerechtelijk onderzoek uit te oefenen.

l'intégralité du dossier alors que, dans le cadre de l'article 206 en projet (actuel article 61ter du Code d'instruction criminelle), le juge d'instruction peut refuser l'accès au dossier ou en limiter la consultation à certaines parties seulement. En réalité, il semble que ce que la Commission Franchimont a voulu, c'est n'ouvrir le droit à un interrogatoire récapitulatif qu'au moment où le juge estime son instruction terminée et s'apprête à communiquer son dossier au parquet. Mais ce moment ne correspond à aucune étape officielle de la procédure et n'est pas censé être connu des parties.

Eu égard à ces diverses considérations, le CSJ estime plus réaliste et plus praticable de limiter le droit à un interrogatoire récapitulatif à la seule procédure de détention préventive, comme en l'état actuel des choses. Il est toutefois sensible à la garantie supplémentaire que peut impliquer, pour la personne interrogée, la présence d'un avocat, et préconise donc que l'inculpé ait le droit d'être assisté de son conseil lorsqu'il est entendu par le juge d'instruction (que ce soit à sa demande ou à l'initiative du juge lui-même).

14. Audition des victimes par le juge d'instruction (art. 151)

14.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont

La proposition de loi élaborée par la Commission Franchimont prévoit que le juge d'instruction doit, «dans la mesure du possible», entendre au moins une fois les victimes des infractions à propos desquelles il instruit. Pour une liste limitative d'infractions portant des atteintes graves aux personnes (prise d'otages, enlèvement de mineur, attentat à la pudeur et viol, homicide et lésions corporelles volontaires), cette audition sera toutefois obligatoire si la victime le demande.

14.2. L'avis du CSJ

Le CSJ comprend que la plupart des victimes puissent souhaiter être entendues par le magistrat instructeur et il est convaincu qu'une telle audition peut contribuer à casser l'image d'une justice froide ou déshumanisée.

Une fois de plus, il faut toutefois avoir égard aux moyens disponibles, qui sont singulièrement limités. Dans un tel contexte, il paraît équilibré de ne consacrer un droit à être entendues qu'au bénéfice de certaines catégories de victimes, confrontées à des infractions particulièrement graves et/ou traumatisantes.

La liste des infractions visées semble toutefois trop restreinte. On aperçoit mal, par exemple, pourquoi sont visés l'homicide et les lésions corporelles volontaires, mais non le meurtre commis pour faciliter le vol ou l'incendie volontaire ayant entraîné la mort. Plutôt que de renvoyer à une liste exhaustive d'infractions, il pourrait être plus indiqué, à cet égard, de viser de manière générale toutes les atteintes graves aux personnes.

Evenwel met het bijzondere gevolg dat hij zodoende het recht heeft zijn dossier integraal te raadplegen terwijl in het kader van artikel 206 van het ontwerp (het huidige artikel 61ter van het Wetboek van strafvordering) de onderzoeksrechter de toegang tot het dossier kan weigeren of de raadpleging ervan kan beperken tot sommige partijen. Het ziet ernaar uit dat de Commissie-Franchimont in werkelijkheid heeft gewild het recht op de samenvattende ondervraging slechts mogelijk te maken op het ogenblik dat de onderzoeksrechter vindt dat zijn onderzoek af is en zich klaar maakt om zijn dossier mee te delen aan het parket. Maar dit ogenblik komt met geen enkele officiële fase van de rechtspleging overeen en wordt niet verondersteld gekend te zijn door de partijen.

In het licht van die onderscheiden overwegingen acht de HRJ het realistischer en haalbaarder om het recht op een samenvattende ondervraging te beperken tot de procedure van voorlopige hechtenis, zoals momenteel het geval is. Niettemin staat hij open voor de bijkomende waarborg die de aanwezigheid van een advocaat kan betekenen voor de ondervraagde persoon, en hij is er dan ook voorstander van om de inverdenkinggestelde het recht te verlenen zich te laten bijstaan door zijn raadsman wanneer hij door de onderzoeksrechter wordt gehoord (ongeacht of dit op zijn verzoek is of op initiatief van de onderzoeksrechter zelf).

14. Verhoor van de slachtoffers door de onderzoeksrechter (art. 151)

14.1. Voorstel van de Commissie-Franchimont

Het wetsvoorstel van de Commissie-Franchimont bepaalt dat de onderzoeksrechter, «in de mate van het mogelijke», de slachtoffers van de strafbare feiten waarop zijn onderzoek betrekking heeft tenminste één keer verhoort. Voor een limitatieve lijst van inbreuken die ernstig nadeel toebrengen aan personen (gijzeling, ontvoering van minderjarige, aanranding van de eerbaarheid en verkrachting, opzettelijke doding en vrijwillig toebrengen van letsel), is dit verhoor evenwel verplicht indien het slachtoffer daarom verzoekt.

14.2. Advies van de HRJ

De HRJ begrijpt dat de meeste slachtoffers mogelijk wensen dat de onderzoeksmagistraat hen verhoort en is ervan overtuigd dat zo een verhoor kan bijdragen tot het verbreken van het imago van een koude of harteloze justitie.

Eens te meer moet echter ook worden gekeken naar de — bijzonder beperkte — beschikbare middelen. Tegen die achtergrond lijkt het dan ook evenwichtig het recht om te worden gehoord slechts vast te leggen voor bepaalde categorieën van slachtoffers die geconfronteerd werden met bijzonder zware en/of traumatiserende misdrijven.

Niettemin lijkt de lijst van bedoelde misdrijven te beperkt. Zo valt moeilijk te begrijpen waarom opzettelijke doding en vrijwillig toebrengen van letsel wel en doodslag om diefstal te vergemakkelijken of vrijwillige brandstichting met de dood tot gevolg niet worden opgenomen. In plaats van te verwijzen naar een exhaustieve lijst van misdrijven is het in dit verband meer aangewezen om algemeen te verwijzen naar alle ernstige aanslagen tegen personen.

15. Le règlement de la procédure

15.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont

La proposition de loi contenant le Code de procédure pénale élaborée par la Commission Franchimont modifie sur plusieurs points la procédure applicable lors du règlement de la procédure. Elle étend aussi, de manière substantielle, les possibilités pour la chambre du conseil (ou la chambre des mises en accusation en degré d'appel) de statuer comme une juridiction de jugement, dès ce stade.

15.1.1. La procédure (art. 211)

Une première nouveauté tient dans la prolongation des délais applicables: le délai pendant lequel le dossier peut, une première fois, être consulté au greffe et pendant lequel peuvent être demandés des devoirs complémentaires (première phase de la procédure), est porté respectivement de 15 jours à 1 mois et de 3 à 8 jours selon qu'il y a ou non un inculpé en détention préventive (1); le délai de consultation du dossier préalable-ment à l'audience de la chambre du conseil (seconde phase de la procédure) est lui aussi prolongé, dans les mêmes proportions.

La proposition de loi supprime, par ailleurs, la possibilité, pour les parties, d'interjeter un appel devant la chambre des mises en accusation en cas de refus, par le juge d'instruction, de procéder à des devoirs complémentaires sollicités lors de la première phase de la procédure.

Autre innovation: la proposition de loi prévoit que lors de la seconde phase de la procédure, l'accès au dossier devra être ouvert à la personne lésée également.

Enfin, en son avant-dernier alinéa, l'article 211 de la proposition de loi contenant le Code de procédure pénale proposée par la Commission Franchimont, prévoit la possibilité de conférer, à la demande des parties, un caractère public à l'audience du règlement de la procédure devant la chambre du conseil, de même qu'au prononcé de l'ordonnance.

15.1.2. Les possibilités de statuer au fond (art. 227 et 238)

Une des innovations les plus importantes proposées par la commission Franchimont tient dans la possibilité, pour la chambre du conseil et la chambre des mises en accusation en degré d'appel, de statuer dorénavant au fond lors du règlement de la procédure, non seulement pour accorder une éventuelle suspension du prononcé de la condamnation, mais aussi pour prononcer une peine d'amende ou d'emprisonnement dont la durée n'excède pas un an. Dans les deux cas, l'accord de l'inculpé est requis, il doit être assisté d'un conseil, et l'audience est publique.

(1) Ces délais pourront en outre être prolongés davantage encore à la demande de la défense.

15. De regeling van de rechtspleging

15.1. Voorstel van de Commissie-Franchimont

Het wetsvoorstel houdende het Wetboek van strafprocesrecht dat door de Commissie-Franchimont werd uitgewerkt, wijzigt op verschillende punten de procedure die toepasselijk is op de regeling van de rechtspleging. Daarnaast behelst het voorontwerp een substantiële uitbreiding van de mogelijkheden voor de raadkamer (of in graad van hoger beroep de kamer van inbeschuldigingstelling) om al in dit stadium als vonnisgerecht op te treden.

15.1.1. De procedure (art. 211)

Een eerste nieuwigheid schuilt in de verlenging van de toepasselijke termijnen: de termijn waarbinnen het dossier, een eerste keer, kan worden geraadpleegd op de griffie en deze waarbinnen aanvullende onderzoeksopdrachten kunnen worden gevraagd (eerste fase van de procedure), worden respectievelijk van 15 dagen op 1 maand en van 3 op 8 dagen gebracht naargelang er al dan niet een in verdenking gestelde in voorlopige hechtenis zit (1); ook de termijn voor raadpleging van het dossier voorafgaand aan de terechtzitting van de raadkamer in dezelfde verhoudingen, wordt verlengd (tweede fase van de procedure).

Daarnaast houdt het wetsvoorstel de afschaffing in van de mogelijkheid voor de partijen om bij de kamer van inbeschuldigingstelling hoger beroep in te stellen tegen de weigering van de onderzoeksrechter om bijkomende onderzoekshandelingen te verrichten die in de eerste fase van de procedure werden gevraagd.

Nog een andere vernieuwing van het wetsvoorstel is dat wordt bepaald dat in de tweede fase van de procedure ook de benadeelde persoon het recht op toegang tot het dossier geniet.

Tot slot bepaalt het voorlaatste lid van artikel 211 van het wetsvoorstel houdende het Wetboek van strafprocesrecht van de Commissie-Franchimont de mogelijkheid dat de zitting van de raadkamer over de regeling van de rechtspleging op vraag van de partijen openbaar zal zijn, evenals de uitspraak van de beschikking.

15.1.2. De mogelijkheden om uitspraak te doen ten gronde (art. 227 en 238)

Één van de belangrijkste vernieuwingen die de Commissie-Franchimont voorstelt zit vervat in de mogelijkheid voor de raadkamer, en in graad van hoger beroep voor de kamer van inbeschuldigingstelling, om voortaan over de zaak zelf te beslissen tijdens de regeling van de rechtspleging, niet alleen om een eventuele opschorting van de uitspraak van de veroordeling te verlenen, maar ook om een geldboete uit te spreken of nog een gevangenisstraf waarvan de duur één jaar niet te boven gaat. In de twee laatstgenoemde gevallen is de instemming van de in verdenking gestelde vereist, moet deze worden bijgestaan door een raadsman, en is de zitting openbaar.

(1) Op verzoek van de verdediging kunnen deze termijnen bovendien nog meer worden verlengd.

15.2. L'avis du CSJ

15.2.1. La procédure

Sans être opposé à la prolongation des délais proposée par la Commission Franchimont, le Conseil supérieur de la Justice s'interroge néanmoins sur la justification qui en est donnée. L'exposé des motifs précise, en effet, que cette prolongation des délais « se justifie par la volonté de purger les nullités au stade du règlement de la procédure » et que « dans ce contexte, il faut donner aux parties le temps nécessaire pour étudier le dossier ». Or, précisément, cette « purge des nullités au stade du règlement de la procédure » n'est pas une innovation de la proposition de loi. Le principe en a été introduit par la loi du 12 mars 1998 relative à l'amélioration de la procédure pénale au stade de l'information et de l'instruction, qui a modifié l'article 131 du Code d'instruction criminelle de manière à permettre à la chambre du conseil de « purger » le dossier des irrégularités éventuelles de l'instruction en prononçant la nullité d'un acte lorsqu'elle constate une irrégularité, une omission ou une cause de nullité affectant un acte d'instruction ou l'obtention de la preuve. Et loin de modifier le régime ainsi mis en place en 1998, la proposition de loi en reprend, au contraire, la teneur en son article 218.

La suppression du droit d'appel en cas de refus, par le juge d'instruction, de procéder à des devoirs complémentaires sollicités lors de la première phase de la procédure est, à l'estime du Conseil supérieur de la Justice, tout à fait justifiée : le droit d'appel ouvert jusqu'ici faisait, en effet, largement double emploi avec la possibilité, pour la chambre du conseil elle-même, de rendre une ordonnance de plus ample informé.

Le Conseil supérieur de la Justice est également favorable à l'instauration d'un droit d'accès au dossier en faveur de la personne lésée. L'accès au dossier de l'instruction, une fois celle-ci clôturée, devrait en effet lui permettre d'apprécier en connaissance de cause l'opportunité d'éventuellement se constituer partie civile lors de l'audience de la chambre du conseil.

S'agissant, enfin, de la possibilité de prévoir la publicité des débats et du prononcé en chambre du conseil, il s'agit, là aussi, d'une innovation souhaitable à l'estime du Conseil supérieur de la Justice : outre qu'elle permettra, comme le souligne l'exposé des motifs, « un contrôle de l'opinion publique, notamment en ce qui concerne l'acceptation ou le rejet des moyens de procédure », elle présente aussi l'avantage d'aligner, sur ce point, le régime applicable devant la chambre du conseil et la chambre des mises en accusation qui, de *lege lata*, peut déjà ordonner la publicité des débats en vertu du § 4 de l'article 235*bis*, introduit dans le Code d'instruction criminelle par la même loi du 12 mars 1998.

On peut néanmoins poser la question si cette publicité des débats n'est pas en contradiction avec la philosophie de l'article 3 al. 2 de la loi du 29 juin 1964 concernant la suspension, le sursis et la probation, qui permet à ces juridictions d'ordonner la suspension du prononcé de la condamnation lorsqu'elles estiment que la publicité des débats pourrait provoquer le déclassement de l'inculpé ou compromettre son reclassement.

15.2. Advies van de HRJ

15.2.1. De procedure

Zonder daarom gekant te zijn tegen de verlenging van de termijnen zoals voorgesteld door de Commissie-Franchimont, heeft de Hoge Raad voor de Justitie niettemin vragen bij de verantwoording die voor die verlenging wordt opgegeven. De memorie van toelichting verduidelijkt immers dat die verlenging van de termijnen « verantwoord (is) aangezien men geopteerd heeft (...) de nietigheden te zuiveren in de fase van de regeling van de rechtspleging » en « in deze context (...) aan de partijen de nodige tijd (moet) gegeven worden vereist om het dossier te kunnen bestuderen. » Welnu, precies dat « zuiveren (van de nietigheden) in de fase van de regeling van de rechtspleging » is geen vernieuwing van het wetsvoorstel. Het is een principe dat werd ingevoerd door de wet van 12 maart 1998 tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek. Toen werd artikel 131 van het Wetboek van strafvordering gewijzigd zodat de raadkamer het dossier kan « zuiveren » van de eventuele onregelmatigheden van het onderzoek door de nietigheid uit te spreken van een handeling wanneer zij een onregelmatigheid, verzuim of grond tot nietigheid vaststelt die invloed heeft op een handeling van het onderzoek of de bewijsverkrijging. En in plaats van het aldus in 1998 ingevoerde stelsel te wijzigen, herneemt het wetsvoorstel integendeel de strekking ervan in zijn artikel 218.

Naar de mening van de Hoge Raad voor de Justitie is de afschaffing van het recht op hoger beroep in geval de onderzoeksrechter weigert bijkomende onderzoekshandelingen te verrichten die tijdens het eerste stadium van de procedure werden gevraagd volkomen terecht : het recht op hoger beroep dat tot nu toe open stond, overlapt immers grotendeels met de mogelijkheid voor de raadkamer zelf om een beschikking van niet-instaatverklaring te wijzen.

De Hoge Raad voor de Justitie staat eveneens gunstig tegenover de invoering van een recht op toegang tot het dossier voor de benadeelde persoon. Deze toegang moet de benadeelde persoon, eens het onderzoek is afgesloten, immers in staat stellen met kennis van zaken te overwegen of het opportuun is zich tijdens de terechtzitting van de raadkamer eventueel burgerlijke partij te stellen.

De mogelijkheid ten slotte om de openbaarheid van de debatten en van de uitspraak in de raadkamer te bevelen is, in de ogen van de Hoge Raad voor de Justitie, eveneens een wenselijke vernieuwing : niet alleen maakt dit, zoals de memorie van toelichting opmerkt, een « controle door de publieke opinie mogelijk, meer bepaald in verband met de aanvaarding of de verwerping van de proceduremiddelen », maar daarnaast heeft deze mogelijkheid ook het voordeel dat, op dit punt, het op de raadkamer toepasselijke stelsel wordt afgestemd op dat voor de kamer van inbeschuldigingstelling die, de *lege lata*, de openbaarheid van de debatten al kan bevelen krachtens § 4 van artikel 235*bis*, zoals ingevoegd in het Wetboek van strafvordering door dezelfde wet van 12 maart 1998.

Niettemin rijst de vraag of die openbaarheid van de debatten niet in strijd is met de filosofie van artikel 3, 2e lid van de wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie, dat bepaalt dat die rechtscollages de opschorting van de uitspraak van de veroordeling kunnen gelasten wanneer zij van oordeel zijn dat de openbaarheid van de debatten de declassering van de verdachte zou kunnen veroorzaken of zijn reclassering in gevaar zou kunnen brengen.

15.2.2. Les possibilités de statuer au fond

En tant qu'elle devrait contribuer à désengorger les juridictions de fond et dans la mesure où il s'agit de délits de moindre importance, le Conseil supérieur de la Justice approuve, dans son principe à tout le moins, l'innovation proposée à l'article 227 en projet.

L'inculpé qui marque son accord pour être jugé au fond dès le stade du règlement de la procédure doit être aussi bien loti que celui qui sera jugé par les juridictions de jugement. Cet accord devrait être donné dans un délai plus long que celui des 2 jours précédant la comparution.

La palette des peines prévues dans le régime des articles 227 et 238 de la proposition devrait être plus précise (1).

16. Nouveaux droits pour la personne faisant l'objet d'une arrestation (art. 242, 6° à 8° et 243, 4° à 6°)

16.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont

Les articles 242 et 243 de la proposition de loi préparée par la Commission Franchimont reprennent respectivement le texte des articles 1 et 2 de la loi du 20 juillet 1990 relative à la détention préventive, tout en y ajoutant certains points supplémentaires qui consacrent des droits nouveaux au bénéfice des personnes arrêtées. Ces dernières se voient ainsi reconnaître le droit :

— d'informer un proche ou un tiers de leur arrestation (art. 242, 6° et 243, 4°)

— de solliciter un examen par le médecin de leur choix (art. 242, 7° et 243, 5°)

— d'avoir accès à un avocat si elles doivent passer la nuit en cellule avant de comparaître devant le juge d'instruction (art. 242, 8° et 243, 6°)

16.2. L'avis du CSJ

Le CSJ est globalement favorable à l'instauration de ces droits nouveaux qui répondent, comme le relève l'exposé des motifs, aux recommandations formulées par diverses instances internationales (2).

(1) L'article 37ter du Code pénal autorise certes, en principe, tout juge habilité à se prononcer sur un fait punissable d'une peine correctionnelle ou de police, à condamner à une peine de travail, mais il eût été souhaitable que cette possibilité soit expressément évoquée à l'article 227 en projet du Code de procédure pénale, et surtout que l'article en question fixe un nombre maximal d'heures de travail pouvant être ordonné par la juridiction d'instruction, à l'instar de ce qui est prévu pour la peine d'emprisonnement, limitée en l'espèce à un an maximum.

(2) Tant le CPT (Comité européen pour la prévention de la torture et des peines ou traitements inhumains ou dégradants) que le CAT (Comité contre la torture des Nations unies) ont récemment recommandé à la Belgique de garantir explicitement aux personnes faisant l'objet d'une arrestation le droit d'accéder à un avocat, d'informer leurs proches de leur détention, d'être clairement informées de leurs droits et de se faire examiner par un médecin de leur choix (voy. les points 52 à 56 du dernier rapport du CPT au gouvernement belge, relatif à la visite qu'il a effectuée du 25 novembre au 7 décembre 2001, ainsi que les points 5-h et 7-j. des conclusions et recommandations adoptées par le CAT le 14 mai 2003).

15.2.2. De mogelijkheden om over de zaak zelf te beslissen

Voor zover de in artikel 227 van het wetsvoorstel voorgestelde innovatie bedoeld is om de vonnisgerechten te ontlasten, en voor zover het gaat om minder zware delicten, kan de Hoge Raad voor de Justitie de voorgestelde vernieuwing bijtreden, wat het principe betreft althans.

Er moet gelijkberechtiging bestaan tussen de verdachte die ermee instemt dat al in het stadium van de regeling van de rechtspleging over de grond van de zaak uitspraak wordt gedaan, en de verdachte in wiens zaak de uitspraak zal gebeuren door de vonnisgerechten. De verdachte moet zijn instemming met die werkwijze geven binnen een termijn die langer moet zijn dan de termijn van 2 dagen die aan de verschijning voorafgaan.

De straffen voorzien in het stelsel van artikel 227 en 238 van het wetsvoorstel, moeten preciezer omschreven worden (1).

16. Nieuwe rechten voor de persoon die werd aangehouden (art. 242, 6° tot 8° en 243, 4° tot 6°)

16.1. Voorstel van de Commissie-Franchimont

De artikelen 242 en 243 van het wetsvoorstel van de Commissie-Franchimont hernemen respectievelijk de tekst van artikel 1 en 2 van de wet van 20 juli 1990 op de voorlopige hechtenis, en voegen tevens een aantal bijkomende punten in waarbij aan de aangehouden personen nieuwe rechten worden toegekend. Een aangehouden persoon krijgt aldus het recht :

— een naaste of een derde van zijn keuze in te lichten over zijn aanhouding (art. 242, 6° en 243, 4°)

— een onderzoek door een arts van zijn keuze te vragen (art. 242, 7° en 243, 5°)

— wanneer hij in een cel moet overnachten alvorens voor de onderzoeksrechter te verschijnen, te verzoeken het bezoek te krijgen van een advocaat (art. 242, 8° en 243, 6°)

16.2. Advies van de HRJ

De HRJ staat over het algemeen gunstig tegenover de invoering van die nieuwe rechten die, zoals de memorie van toelichting aangeeft, tegemoetkomen aan de aanbevelingen van diverse internationale instanties (2).

(1) Weliswaar biedt artikel 37ter van het Strafwetboek, in principe iedere rechter die bevoegd is om uitspraak te doen over een feit waarop een correctionele of een politiestraf staat, de mogelijkheid om een werkstraf uit te spreken, maar het was wenselijk geweest mocht die mogelijkheid uitdrukkelijk opgenomen zijn in artikel 227 van het wetsvoorstel houdende het Wetboek van strafprocesrecht, en vooral mocht dat artikel een maximum bepalen voor het aantal werkuren dat door het onderzoeksgerecht kan worden bevolen, naar het voorbeeld van wat is bepaald voor de gevangenisstraf, die *in casu* beperkt is tot ten hoogste één jaar.

(2) Recentelijk hebben zowel het CPT (European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment — Europees Comité ter voorkoming van foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing) als het CAT (Committee Against Torture — Comité tegen Foltering van de Verenigde Naties) België de aanbeveling gedaan om een persoon die werd aangehouden uitdrukkelijk volgende rechten te waarborgen: toegang tot een advocaat, zijn naasten van zijn hechtenis op de hoogte brengen, duidelijke informatie krijgen over zijn rechten, en een onderzoek door een arts van zijn keuze vragen (zie punten 52 tot 56 van het laatste verslag van het CPT aan de Belgische regering, betreffende het bezoek van het CPT van 25 november tot 7 december 2001, en ook punten 5-h en 7-j uit de conclusies en aanbevelingen die het CAT heeft aangenomen op 14 mei 2003).

Le droit d'informer un proche ou un tiers de son arrestation ne pourrait cependant être accordé lorsqu'une personne est mise au secret.

S'agissant du droit d'accès à un avocat qui, aux termes des articles 242, 8° et 243, 6° en projet, devrait être garanti aux personnes privées de leur liberté qui passent la nuit en cellule avant de comparaître devant le juge d'instruction, le CSJ se montre plus réservé. Il n'aperçoit pas pourquoi l'accès à un avocat ne pourrait pas bénéficier également aux personnes privées de leur liberté qui comparaissent devant le magistrat instructeur le jour même de leur arrestation. Les dispositions en question lui paraissent aussi manquer de précision: que faut-il entendre exactement par «passer la nuit en cellule»? Est-ce le cas pour un suspect qui comparaitrait devant le juge d'instruction à minuit par exemple? Qui informe un avocat?

Une voie alternative pourrait être d'adopter plutôt le système français qui garantit à toute personne privée de sa liberté le droit de s'entretenir avec un avocat pendant maximum 30 minutes, dès le début de la garde à vue en principe (voy. l'article 63-4 du Code de procédure pénale français).

17. Arrêts de la chambre des mises en accusation statuant en appel en matière de détention préventive valant titre de privation de liberté pour un mois (art. 271, § 4)

17.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont

De *lege lata*, les arrêts par lesquels la chambre des mises en accusation maintient une détention préventive forment un titre de privation de liberté pour 15 jours à dater de la décision (art. 30 § 4 de la loi du 20 juillet 1990 relative à la détention préventive). La Commission Franchimont propose, quant à elle, de porter ce délai à un mois (art. 271, § 4, en projet).

17.2. L'avis du CSJ

Le CSJ est favorable à cette modification qui, comme le relève l'exposé des motifs, devrait favoriser un déroulement plus rapide des instructions en évitant un continuel va et vient des dossiers entre la chambre du conseil et la chambre des mises en accusation.

L'allongement du délai en question devrait aussi permettre de pallier, au moins pour partie, un problème qui se pose parfois à la clôture de l'instruction dans certaines grosses affaires où le dossier fait de nombreux aller-retour entre le juge d'instruction et le parquet: communiqué au procureur du Roi en vue de l'établissement de réquisitions finales, le dossier doit en effet revenir au juge d'instruction tous les mois, avant chaque nouvelle comparution en chambre du conseil chargée de statuer sur la détention préventive. Dans le système proposé par la Commission Franchimont, un tel retour du dossier au juge d'instruction ne devrait plus avoir lieu que tous les mois et demi, dans les cas, du moins, où un appel est interjeté devant la chambre des mises en accusation.

Het recht om een naaste of een derde in te lichten over zijn aanhouding kan nochtans niet toegekend worden wanneer een persoon op secreet werd geplaatst.

Niettemin heeft de HRJ enig voorbehoud bij het recht op toegang tot een advocaat dat, volgens de artikelen 242, 8° en 243, 6° van het wetsvoorstel moet worden gewaarborgd voor personen die van hun vrijheid werden beroofd en in een cel moeten overnachten alvorens voor de onderzoeksrechter te verschijnen. Hij ziet niet in waarom het recht op toegang tot een advocaat ook niet kan gelden voor personen die van hun vrijheid werden beroofd en nog de dag van hun aanhouding voor de onderzoeksrechter verschijnen. De betrokken bepalingen komen de HRJ voor als te weinig precies: wat dient juist te worden verstaan onder «in een cel overnachten»? Bij voorbeeld: is een inverdenkinggestelde die om middernacht voor de onderzoeksrechter moet verschijnen in dat geval? Wie brengt een advocaat op de hoogte?

Een alternatieve oplossing kan erin bestaan te opteren voor het Franse systeem, dat aan iedere persoon die van zijn vrijheid werd beroofd het recht waarborgt dat hij gedurende maximum 30 minuten met een advocaat mag spreken, in principe vanaf het ogenblik van de «garde à vue» (zie artikel 63-4 van de «Code de procédure pénale» van Frankrijk).

17. Arresten van de kamer van inbeschuldigingstelling uitspraak doend in graad van hoger beroep inzake voorlopige hechtenis, die gelden als vrijheidsberovende titel voor een maand (art. 271, § 4)

17.1. Voorstel van de Commissie-Franchimont

De *lege lata* leveren de arresten van de kamer van inbeschuldigingstelling waarbij de voorlopige hechtenis wordt bevestigd een titel van vrijheidsbeneming op voor 15 dagen te rekenen vanaf de beslissing (art. 30, § 4 van de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis). De Commissie-Franchimont van haar kant stelt voor om deze termijn op één maand te brengen (art. 271, § 4, van het ontwerp).

17.2. Advies van de HRJ

De HRJ staat gunstig tegenover deze wijziging die, zoals in de memorie van toelichting wordt opgemerkt, bevorderlijk moet zijn voor een snel verloop van het gerechtelijk onderzoek doordat wordt vermeden dat de dossiers voortdurend over en weer worden gezonden, hetzij voor de raadkamer, hetzij voor de kamer van inbeschuldigingstelling.

Daarnaast moet de verlenging van die termijn een oplossing bieden, althans ten dele, voor het probleem dat zich soms voordoet bij het afsluiten van het gerechtelijk onderzoek in bepaalde grote zaken waarin het dossier talloze keren over-en-weer wordt gestuurd tussen de onderzoeksrechter en het parket: het dossier, dat met het oog op het opstellen van de eindvordering werd meegedeeld aan de procureur des Konings, moet immers iedere maand, vóór iedere nieuwe verschijning in de raadkamer uitspraak doende over de voorlopige hechtenis, terugkeren naar de onderzoeksrechter. In het systeem dat de Commissie-Franchimont voorstelt, hoeft het dossier nog slechts om de anderhalve maand terug te keren naar de onderzoeksrechter, althans in de gevallen waarin er voor de kamer van inbeschuldigingstelling een hoger beroep werd ingesteld.

18. *Moyens de procédure soulevés, à peine de forclusion, à l'audience d'introduction de la juridiction de jugement (art. 290, dernier alinéa)*

18.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont

La Commission Franchimont propose d'instaurer devant les juridictions de jugement un mécanisme de purge relative des nullités assez similaire à celui qui prévaut au niveau des juridictions d'instruction: si l'une des parties entend invoquer des irrégularités, des omissions ou des causes de nullité, l'irrecevabilité des poursuites ou l'irrecevabilité de la constitution de partie civile, elle doit, conformément à l'article 290 en projet, le faire à peine de forclusion dès l'audience d'introduction, à moins que les moyens ne concernent des éléments nouveaux apparus en cours d'audience. La juridiction de fond pourra alors, soit statuer par jugement incidentiel sur les moyens soulevés, soit joindre l'incident au fond.

18.2. L'avis du CSJ

Le CSJ est favorable à cette innovation qui devrait permettre de régler d'emblée tous les problèmes de procédure, pour concentrer la suite des débats sur les questions de fond.

19. *Possibilité pour le juge du fond de faire exécuter des devoirs complémentaires par un juge d'instruction (art. 301)*

19.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont

Chaque fois qu'il n'y a pas eu d'instruction ou que des éléments nouveaux sont apparus, l'article 301 de la proposition de loi contenant le Code de procédure pénale rédigée par la Commission Franchimont permet au juge du fond de rendre un jugement ordonnant de nouvelles mesures d'instruction, auquel cas le procureur du Roi saisit un juge d'instruction, qui, une fois sa mission remplie, renverra le dossier au tribunal.

19.2. L'avis du CSJ

Le CSJ n'aperçoit pas en quoi l'intervention du parquet serait nécessaire en pareil cas. Il lui semble que le juge du fond devrait pouvoir ordonner directement l'accomplissement du devoir voulu au juge d'instruction, à l'instar de ce que prévoient, en matière d'audition de témoins anonymes, les articles 337 et 386 du Code en projet (correspondant aux actuels articles 189bis et 315bis insérés dans le Code d'instruction criminelle par la loi du 8 avril 2002).

L'exposé des motifs précise en outre que le juge d'instruction ainsi saisi doit exécuter le devoir qui lui est demandé, mais qu'il a aussi la possibilité d'effectuer d'éventuels devoirs complémentaires qu'il estime utiles à la manifestation de la vérité. Ceci n'apparaît toutefois pas clairement à la lecture du projet lui-même. Le texte de l'article 301 alinéa 2 devrait être complété en ce sens.

18. *Proceduremiddelen die op straffe van uitsluiting op de inleidende zitting van het vonnisgerecht moeten worden opgeworpen (art. 290, laatste lid)*

18.1. Voorstel van de Commissie-Franchimont

De Commissie-Franchimont stelt voor om voor de vonnisgerichten een systeem van relatieve zuivering van nietigheden in te voeren dat vrij gelijkaardig is aan wat voor de onderzoeksgerichten geldt: indien een van de partijen onregelmatigheden, verzuimen, nietigheden, de niet-ontvankelijkheid van de vervolging of de niet-ontvankelijkheid van de burgerlijkepartijstelling wil aanvoeren, moet zij deze, overeenkomstig artikel 290 van het ontwerp, doen op straffe van uitsluiting, al op de inleidingszitting opwerpen, tenzij de middelen betrekking hebben op nieuwe elementen die tijdens de terechtzitting aan het licht zijn gekomen. De feitenrechter kan dan bij tussenvonnis oordelen over de aangevoerde middelen of het tussengeschild bij de zaak zelf voegen.

18.2. Advies van de HRJ

De HRJ staat gunstig tegenover deze vernieuwing die het mogelijk moet maken alle procedureproblemen van bij aanvang op te lossen, zodat het vervolg van de debatten zich kan toespitsen op de grond van de zaak.

19. *Mogelijkheid voor de feitenrechter om bijkomende onderzoekshandelingen te doen verrichten door een onderzoeksrechter (art. 301)*

19.1. Voorstel van de Commissie-Franchimont

Indien er geen gerechtelijk onderzoek heeft plaatsgevonden of indien nieuwe gegevens aan het licht zijn gekomen, bepaalt artikel 301 van het wetsvoorstel houdende het Wetboek van strafprocesrecht van de Commissie-Franchimont dat de feitenrechter een vonnis kan wijzen waarbij hij nieuwe onderzoeksmaatregelen beveelt, in welk geval de procureur des Konings een onderzoeksrechter adieert. Wanneer laatstgenoemde zijn opdracht heeft vervuld, stuurt hij het dossier terug aan de rechtbank.

19.2. Advies van de HRJ

De HRJ ziet niet in waarom in dergelijk geval een optreden van het parket vereist is. Het komt hem voor dat de feitenrechter zich rechtstreeks tot de onderzoeksrechter moet kunnen wenden om de gewenste onderzoekshandeling te bevelen, naar het voorbeeld van wat inzake verhoor van anonieme getuigen is bepaald in de artikelen 337 en 386 van het ontwerp van wetboek (die overeenkomen met de huidige artikelen 189bis en 315bis van het Wetboek van strafvordering, ingevoegd bij de wet van 8 april 2002).

De memorie van toelichting preciseert bovendien dat wanneer de zaak aldus bij de onderzoeksrechter aanhangig werd gemaakt, deze de gevraagde onderzoeksmaatregel moet uitvoeren, maar ook steeds eventuele bijkomende onderzoeksmaatregelen kan uitvoeren die hij noodzakelijk acht om de waarheid aan het licht te brengen. Dat blijkt echter niet duidelijk bij de lectuur van het ontwerp zelf. De tekst van artikel 301, 2e lid, dient in die zin te worden aangevuld.

Enfin, le CSJ s'interroge encore sur le régime applicable au « complément d'instruction » qui pourrait de la sorte être ordonné par un juge du fond : peut-on imaginer que le prévenu demande au juge d'instruction saisi l'accomplissement d'actes complémentaires, ou que la chambre des mises en accusation soit amenée à intervenir ? Le texte de la proposition de loi devrait être précisé sur ces points.

20. Possibilité de scission du procès pénal en deux phases (art. 303)

20.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont

La proposition de loi contenant le Code de procédure pénale préparée par la Commission Franchimont autorise une éventuelle scission du procès pénal en deux phases. L'article 303 en projet prévoit, en effet, que si le ministère public ou le prévenu le demandent par une requête déposée avant le réquisitoire et les plaidoiries, il sera statué dans un premier temps sur l'existence des faits et sur la culpabilité du prévenu, et seulement ultérieurement sur la peine éventuelle et les réparations civiles. Diverses précisions sont apportées quant au régime applicable :

— il suffira qu'un seul des prévenus demande l'application de cette procédure scindée pour qu'elle s'applique à l'ensemble des prévenus impliqués dans la même affaire;

— les débats sur la peine devront reprendre dans le mois qui suit la décision sur les faits et la culpabilité (pour autant, bien entendu, que cette décision ne soit pas une décision d'acquiescement);

— l'appel du jugement sur les faits et la culpabilité ne sera recevable qu'avec l'appel du jugement au fond; il en sera de même d'une éventuelle opposition formée par une partie défaillante.

20.2. L'avis du CSJ

Le Conseil supérieur de la Justice n'est pas favorable à une scission du procès pénal. Il comprend la préoccupation de la Commission Franchimont dans la mesure où cette proposition a le grand mérite de permettre un débat séparé entre la culpabilité et la peine, rendant ainsi le débat sur la culpabilité exempt de toute appréciation sur la personnalité du prévenu.

Il pense néanmoins qu'une telle solution n'est pas praticable en réalité car elle augmenterait ou générerait encore de l'arriéré judiciaire puisqu'un nouveau débat devrait avoir lieu à l'occasion d'une audience ultérieure sur la peine augmentant ainsi également le coût de la procédure et les frais du justiciable exposés pour sa défense.

Dans les cas de chambres à trois juges — et c'est toujours le cas en appel — il serait particulièrement difficile de recomposer un même siège. La constitution d'un nouveau siège aurait pour désavantage d'engendrer un surcroît de travail nécessité par un réexamen du dossier.

Le Conseil supérieur de la Justice estime dès lors que l'accent doit être mis sur la formation des magistrats pour qu'un débat sur la peine se noue.

Ten slotte vraagt de HRJ zich ook af welk stelsel toepasselijk is op het « aanvullend onderzoek » dat een feitenrechter aldus kan bevelen : is het denkbaar dat de beklaagde de onderzoeksrechter bij wie de zaak aanhangig gemaakt werd, verzoekt om aanvullende handelingen te verrichten of dat de kamer van inbeschuldigingstelling dient op te treden ? Dat moet worden verduidelijkt in de tekst van het wetsvoorstel.

20. Mogelijkheid om het strafproces op te splitsen in twee fasen (art. 303)

20.1. Voorstel van de Commissie-Franchimont

Het wetsvoorstel houdende het Wetboek van strafprocesrecht van de Commissie-Franchimont maakt een eventuele opsplitsing van het strafproces in twee fasen mogelijk. Artikel 303 van het ontwerp bepaalt immers dat indien het openbaar ministerie of de beklaagde zulks vragen, door middel van een verzoekschrift ingediend vóór de vordering en de pleidooien, eerst wordt geoordeeld over het bestaan van de feiten en over de schuld van de beklaagde, en nadien pas over de eventuele straf en de burgerlijke vergoedingen. Over het toepasselijke stelsel worden tal van verduidelijkingen aangebracht :

— het volstaat dat één van de beklaagden om de toepassing van deze procedure verzoekt, opdat zij op alle beklaagden betrokken in dezelfde zaak van toepassing is;

— nadat over de feiten en over de schuldvraag is geoordeeld, moeten de debatten binnen de maand hervat worden (voorzover de beslissing geen vrijspraak inhoudt natuurlijk);

— het hoger beroep tegen het vonnis over de feiten en de schuld is slechts ontvankelijk samen met het hoger beroep tegen het vonnis ten gronde. Hetzelfde geldt in geval verzet werd ingesteld door een niet verschenen partij.

20.2. Advies van de HRJ

De HRJ is geen voorstander van een opsplitsing van het strafproces. Hij begrijpt de bezorgdheid van de Commissie-Franchimont in de mate dat het voorstel de grote verdienste heeft van een afzonderlijk debat over de schuldvraag en de straf mogelijk te maken — zodat het debat over de schuldvraag verstoken blijft van iedere mogelijke beoordeling over de persoonlijkheid van de beklaagde.

Hij denkt niettemin dat in werkelijkheid een dergelijke oplossing niet haalbaar is omdat zij nog meer gerechtelijke achterstand zou teweegbrengen doordat op een latere terechtzitting een nieuw debat over de straf moet plaatsvinden, wat tevens de kostprijs van de procedure en de kosten voor de rechtzoekende de hoogte injaagt.

Bij kamers met drie rechters — wat steeds het geval is in beroep — zou het bijzonder moeilijk zijn opnieuw dezelfde zetel samen te stellen. Een nieuwe zetel met een andere samenstelling houdt het nadeel in dat meer werk nodig is om het dossier opnieuw te onderzoeken.

De Hoge Raad voor de Justitie is dan ook van mening dat de klemtoon moet worden gelegd op de opleiding van de magistraten om het debat over de straffe laten plaatsvinden.

21. *Envoi automatique d'une copie gratuite du jugement ou de l'arrêt aux parties (art. 18, 318 et 332)*

21.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont

La proposition de loi contenant le Code de procédure pénale prévoit que, dans les cinq jours du prononcé de la décision (délai qui n'est toutefois pas prescrit à peine de nullité), le greffier adresse (le cas échéant par courrier électronique) au ministère public, à chacune des parties et à leurs avocats, une copie du jugement ou de l'arrêt. Cet envoi doit être fait gratuitement. Afin de ne pas alourdir excessivement le travail des greffes, cette obligation ne serait toutefois pas applicable aux jugements du tribunal de police lorsqu'ils ne portent que sur des contraventions en matière de roulage et qu'il n'y a pas de partie civile.

21.2. L'avis du CSJ

Le Conseil supérieur de la Justice approuve sans réserve l'innovation proposée (1), qui sert incontestablement l'intérêt d'une bonne administration de la justice. Le fait pour les parties impliquées de recevoir une copie de la décision rendue leur permettra en effet d'apprécier plus aisément l'opportunité de former un recours.

La mesure ne devrait pas pour autant représenter une réelle surcharge de travail pour les greffes, puisque ceux-ci sont déjà sollicités par les parties qui, dans leur grande majorité, viennent commander une copie du jugement ou de l'arrêt rendu, estimant nécessaire, même lorsqu'elles étaient présentes lors du prononcé de la décision, de pouvoir lire celle-ci pour en apprécier correctement la teneur. Une évaluation du coût s'impose néanmoins.

22. *Motivation plus importante des jugements du tribunal de police ou tribunal correctionnel en degré d'appel (art. 331 et 340)*

22.1. Le régime proposé par la Commission Franchimont

De *lege lata*, l'obligation de motiver le choix et le degré de la peine prononcée n'est pas applicable aux tribunaux de police — sauf lorsqu'ils prononcent une déchéance du droit de conduire un véhicule (article 163, alinéa 2, du Code d'instruction criminelle) — ni — moyennant la même réserve — aux tribunaux correctionnels statuant en appel d'un tribunal de police (article 195, alinéa 3, du Code d'instruction criminelle).

Dans la proposition de loi préparée par la Commission Franchimont, par contre, il ne serait plus fait de différence entre le tribunal de police et le tribunal correctionnel siégeant en degré d'appel, d'une part, et le tribunal correctionnel siégeant en premier degré, d'autre part. Dans les deux cas, le jugement devrait dorénavant indiquer les raisons du choix de la peine prononcée.

(1) Une même mesure avait été proposée, en son temps, par deux députés de l'opposition (voy. la proposition de loi «insérant des articles 164 et 195ter dans le Code d'instruction criminelle», doc. Sénat, Chambre, 1999-2000, n° 50-608/1).

21. *Automatisch toezenden van een kosteloze kopie van het vonnis aan de partijen (art. 18, 318 en 332)*

21.1. Voorstel van de Commissie-Franchimont

Het wetsvoorstel houdende het Wetboek van strafprocesrecht bepaalt dat, binnen de — evenwel niet op straffe van nietigheid voorgeschreven termijn van — vijf dagen na de uitspraak van het vonnis, de griffier (in voorkomend geval per elektronische post) een afschrift van het vonnis of het arrest verstuurt aan het openbaar ministerie, aan alle partijen, en hun advocaten. Die verzending moet kosteloos gebeuren. Om de werklast van de griffies niet te zeer op te voeren, geldt de toezending van een vonnis, wat de vonnissen van de politierechtbank betreft, niet voor de beslissingen die alleen betrekking hebben op verkeersmisdrijven en wanneer er geen burgerlijke partij optreedt.

21.2. Advies van de HRJ

De Hoge Raad voor de Justitie kan zich zonder enig voorbehoud verenigen met de voorgestelde vernieuwing (1), die onmiskenbaar het belang van een goede rechtsbedeling dient. Doordat de betrokken partijen een kopie van de gewezen beslissing ontvangen, kunnen zij immers gemakkelijker afwegen of het opportuun is deze aan te vechten.

In werkelijkheid zal deze maatregel niet noodzakelijk een grotere werklast inhouden voor de griffies, aangezien een grote meerderheid van de partijen nu al bij hen een kopie van het gewezen vonnis of arrest opvraagt. De partijen vinden het immers nodig dat zij, ook al waren zij bij de uitspraak van de beslissing aanwezig, de beslissing ook kunnen lezen voor een juist begrip van de inhoud. Niettemin is een evaluatie van de kostprijs nodig.

22. *Grondiger motivering van de vonnissen van de politierechtbank of van de correctionele rechtbank in graad van hoger beroep (art. 331 en 340)*

22.1. Voorstel van de Commissie-Franchimont

De *lege lata* is de verplichting om de keuze en de strafmaat van de uitgesproken straf te motiveren, niet toepasselijk op de politierechtbanken — tenzij zij het verval van het recht tot besturen van een voertuig uitspreken (artikel 163, 2e lid, Wetboek van strafvordering) — en al evenmin — met hetzelfde voorbehoud — op de correctionele rechtbanken uitspraak doend in graad van hoger beroep tegen een vonnis van de politierechtbank (artikel 195, 3e lid, Wetboek van strafvordering).

Het wetsvoorstel van de Commissie-Franchimont daarentegen maakt voor de motivering van de vonnissen geen onderscheid meer tussen de politierechtbank en de correctionele rechtbank zetelend in graad van hoger beroep enerzijds, en de correctionele rechtbank zetelend in graad van eerste aanleg anderzijds. De rechter zal in beide gevallen moeten aanduiden om welke redenen voor de uitgesproken straf werd gekozen.

(1) Destijds stelden twee kamerleden van de oppositie een zelfde maatregel voor (zie wetsvoorstel «tot invoeging van de artikelen 164 en 195ter in het Wetboek van strafvordering», stuk Kamer, 1999-2000, nr. 50-608/1).

22.2. L'avis du CSJ

Le CSJ approuve l'innovation proposée. Il estime souhaitable que les tribunaux soient, dans tous les cas de figure, tenus d'indiquer les motifs pour lesquels ils ont fait le choix de telle peine plutôt que de telle autre. Même si les peines prononcées en matière de police sont généralement moins importantes que celles prononcées en matière correctionnelle, il paraît malgré tout élémentaire qu'elles soient individuellement motivées, si l'on veut que le justiciable puisse accepter la sanction prononcée à son encontre sans avoir un sentiment d'arbitraire à l'exception des jugements ne condamnant qu'à une amende.

III. Des occasions manquées ?

Sans prétendre, à nouveau, à l'exhaustivité, le CSJ entend mettre l'accent sur un certain nombre de problématiques qui ne semblent pas abordées ou réglées de manière satisfaisante dans le projet de Code.

1. Les communications à la presse (art. 63, § 2 et 136, § 2)

1.1. La problématique

Tout en constatant à regret que les dispositions en question ont été fort peu utilisées depuis leur entrée en vigueur, la Commission Franchimont a repris tels quels les actuels articles 28quinquies § 3 et 57 § 3 du Code d'instruction criminelle, qui autorisent le procureur du Roi à communiquer des informations à la presse lorsque l'intérêt public l'exige.

Elle précise avoir envisagé d'instaurer une obligation pour le ministère public de rectifier les informations inexactes et attentatoires à la présomption d'innocence qui pourraient être données dans la presse mais, pour des raisons qui ne sont pas explicitées, cette option n'a finalement pas été retenue.

1.2. L'avis du CSJ

Le CSJ le regrette et estime qu'il serait pourtant souhaitable de prévoir, dans le chef du parquet, une obligation de rectifier les informations erronées que l'on retrouve dans la presse.

Celle-ci manifeste en effet un intérêt grandissant pour les affaires judiciaires, mais ne fait pas toujours preuve d'un sens suffisant de la nuance. Et bien souvent, le public en arrive à attendre de la décision judiciaire à intervenir qu'elle soit conforme à ce qu'il a lu dans la presse.

22.2. Advies van de HRJ

De HRJ keurt de voorgestelde vernieuwing goed. Hij acht het wenselijk dat de rechtbanken in alle hypothesegevallen moeten opgeven om welke redenen werd gekozen voor die bepaalde straf en niet voor een andere. En al worden in politieaangelegenheden over het algemeen minder zware straffen uitgesproken dan in correctionele zaken, het lijkt niettemin substantieel de straffen individueel te motiveren, wil men bereiken dat de rechtzoekende de tegen hem uitgesproken straf aanvaardt zonder het gevoel te hebben dat de beslissing arbitrair is.

III. Gemiste kansen ?

Zonder volledig te willen zijn, vestigt de HRJ in dit luik over de «gemiste kansen?» de aandacht op een aantal vraagstukken die het ontwerp van wetboek niet lijkt te behandelen of onvoldoende regelt.

1. Gegevensverstrekking aan de pers (art. 63, § 2 en 136, § 2)

1.1. Probleemstelling

De Commissie-Franchimont herneemt de huidige artikelen 28quinquies, § 3, en 57, § 3, van het Wetboek van strafvordering, waarvan zij nochtans betreurt dat zij sinds hun inwerkingtreding slechts weinig werden toegepast. Die artikelen maken het voor de procureur des Konings mogelijk aan de pers gegevens te verstrekken indien het openbaar belang dit vereist.

De commissie benadrukt dat zij overwogen heeft om het openbaar ministerie te verplichten de door de pers verstrekte informatie recht te zetten indien zij onjuist is of het vermoeden van onschuld schendt. Deze optie werd echter niet weerhouden zonder daarvoor de juiste redenen op te geven.

1.2. Advies van de HRJ

De HRJ betreurt dit en acht het niettemin wenselijk dat het parket verplicht wordt om foute gegevens die in de pers worden aangetroffen, recht te zetten.

De pers heeft immers een steeds grotere belangstelling voor gerechtelijke dossiers maar geeft niet altijd blijk van voldoende zin voor nuancering. Al te vaak verwacht het publiek dat de beslissing van het gerecht dan ook zal stroken met wat in de pers te lezen was.

Il y aurait sans doute moins de critiques sur la justice et sur les décisions rendues si le public était mieux informé (c'est-à-dire avec les précautions et l'objectivité nécessaires) par le monde judiciaire lui-même. Il conviendrait, dès lors, que le parquet joue un rôle plus actif dès le début de l'information ou de l'instruction, afin d'éviter la circulation d'informations erronées et qui peuvent également porter atteinte au respect du principe de la présomption d'innocence.

On pourrait, dans ce cadre, s'inspirer utilement de l'article 11 du Code de procédure pénale français qui prévoit une possibilité, pour la juridiction d'instruction comme pour les parties, de demander au procureur de la République de rendre publiques certaines informations (1). Plus qu'une simple possibilité, le CSJ estime toutefois qu'il conviendrait d'en faire une obligation dans le chef du parquet, chaque fois que le juge d'instruction ou les parties en font la demande. Tout au plus devrait-il pouvoir refuser de donner suite à cette demande dans les cas où la communication demandée pourrait être préjudiciable au bon déroulement de l'information ou de l'instruction.

Le CSJ estime par ailleurs nécessaire de désigner un magistrat du siège en tant que «magistrat de presse» pour éclairer le justiciable et les médias au cas où l'on aurait diffusé des informations erronées à propos d'une affaire jugée au fond.

2. La législation « par renvoi »

2.1. La problématique

À diverses reprises, la proposition de loi contenant le Code de procédure pénale définit le champ d'application d'une mesure donnée par référence aux infractions visées à l'article 180 (actuel article 90ter du Code d'instruction criminelle) relatif aux écoutes téléphoniques. C'est le cas, en particulier, à l'article 55, alinéa 2, relatif à l'enquête proactive, à l'article 91 § 2 relatif aux mesures spéciales de protection pouvant être accordées à certains témoins menacés, et aux articles 161 § 2 et 164 relatifs à l'audition de témoins sous couvert d'anonymat complet (2).

(1) Inséré par l'article 96 de la loi du 15 juin 2000 relative à la présomption d'innocence, l'article 11 alinéa 3 du Code de procédure pénale dispose que « afin d'éviter la propagation d'information parcellaires ou inexactes ou pour mettre fin à un trouble à l'ordre public, le procureur de la République peut, d'office et à la demande de la juridiction d'instruction ou des parties, rendre publics des éléments objectifs tirés de la procédure ne comportant aucune appréciation sur le bien-fondé des charges retenues contre les personnes mises en cause ».

(2) De lege lata, il existe encore trois autres dispositions du Code d'instruction criminelle qui renvoient, quant à leur champ d'application, à la liste des infractions pour lesquelles peuvent être autorisées des écoutes téléphoniques : l'article 47^{octies} relatif à l'infiltration, l'article 56bis relatif à l'observation à l'aide de moyens techniques et l'article 89ter relatif aux contrôles visuels discrets. Ces dispositions ont, cependant, été toutes trois insérées dans le Code d'instruction criminelle par la loi du 6 janvier 2003 concernant les méthodes particulières de recherche et quelques autres méthodes d'enquête (*Moniteur belge* du 12 mai 2003), adoptée après l'achèvement des travaux de la Commission Franchimont et dont celle-ci n'a donc pas pu tenir compte.

Een betere voorlichting van het publiek (dit wil zeggen met de nodige voorzorg en objectiviteit) door de gerechtelijke wereld zelf, zal waarschijnlijk leiden tot minder kritiek op justitie en op de gewezen beslissingen. Het parket moet dan ook van bij de aanvang van het opsporings- of gerechtelijk onderzoek een actievere rol gaan spelen om te vermijden dat verkeerde informatie wordt verspreid die ook het principe van het vermoeden van onschuld kunnen schaden.

In dit verband valt nuttige inspiratie te vinden in artikel 11 van de Franse « Code de procédure pénale, » dat het onderzoeksgerecht en de partijen de mogelijkheid biedt de procureur van de Republiek te vragen dat bepaalde informatie openbaar wordt gemaakt (1). De HRJ is evenwel de mening toegedaan dat dit in hoofdfe van het parket niet zomaar een mogelijkheid maar een heuse verplichting moet worden, telkens de onderzoeksrechter of de partijen daarom verzoeken. Hoogstens zou de procureur des Konings kunnen weigeren om op dit verzoek in te gaan in de gevallen waar de gevraagde gegevensverstrekking schadelijk kan zijn voor het goede verloop van het opsporings- of gerechtelijk onderzoek.

De HRJ acht het overigens noodzakelijk een magistrat van de zetel aan te wijzen als «persmagistraat» die de rechtzoekende uitleg geeft wanneer over een ten gronde behandelde zaak foute informatie zou zijn verspreid.

2. « Verwijzingswetgeving »

2.1. Probleemstelling

Het wetsvoorstel houdende het Wetboek van strafprocesrecht omschrijft verschillende keren het toepassingsveld van een bepaalde maatregel door verwijzing naar de misdrijven bedoeld in artikel 180 (huidig artikel 90ter van het Wetboek van strafvordering) over het afluisteren. In het bijzonder is dit het geval voor artikel 55, 2e lid, over de proactieve recherche, artikel 91, § 2 over de bijzondere beschermingsmaatregelen voor sommige bedreigde getuigen, en de artikelen 161, § 2, en 164 over het verhoor van volledig anonieme getuigen (2).

(1) Artikel 11, 3e lid van de « Code de procédure pénale », ingevoegd door artikel 96 van de wet van 15 juni 2003 over het vermoeden van onschuld, bepaalt : « afin d'éviter la propagation d'informations parcellaires ou inexactes ou pour mettre fin à un trouble à l'ordre public, le procureur de la République peut, d'office et à la demande de la juridiction d'instruction ou des parties, rendre publics des éléments objectifs tirés de la procédure ne comportant aucune appréciation sur le bien-fondé des charges retenues contre les personnes mises en cause ».

(2) De lege lata zijn er nog drie andere bepalingen van het Wetboek van strafvordering die met betrekking tot hun toepassingsveld verwijzen naar de lijst van misdrijven waarvoor telefoontap kan worden toegestaan : artikel 47^{octies} over de infiltratie, artikel 56bis over de observatie met technische hulpmiddelen en artikel 89ter over de inijkoperatie. Deze bepalingen werden echter alle drie ingevoegd in het Wetboek van strafvordering bij de wet van 6 januari 2003 betreffende de bijzondere opsporingsmethoden en enige andere onderzoeksmethoden (*Belgisch Staatsblad* van 12 mei 2003), een wet die werd aangenomen nadat de Commissie-Franchimont haar werkzaamheden had beëindigd. De commissie heeft met die bepalingen dan ook geen rekening kunnen houden.

2.2. L'avis du CSJ

Cette technique de législation par renvoi a été fortement critiquée par la doctrine (1). Le danger inhérent à cette façon de légiférer est que si l'on juge nécessaire d'étendre la liste des infractions visées pour une des mesures procédurales qui s'y réfère, cela aura aussi pour effet d'élargir les possibilités de mise en œuvre de chacune des autres mesures, alors même que, pour celles-ci, l'ajout en cause pourrait ne pas être pertinent. Ainsi, par exemple, tout élargissement de la liste opéré au nom de la nécessité de pouvoir appliquer la recherche proactive à certaines infractions non encore visées, aura automatiquement pour effet d'élargir également les possibilités de recours aux écoutes téléphoniques, aux mesures de protection spéciales ou aux auditions sous couvert d'anonymat complet, sans que ces nouvelles possibilités ne soient nécessairement justifiées elles aussi.

Fixer le champ d'application d'une mesure par référence à une disposition déterminant le champ d'application d'une autre nature est une façon de légiférer qui recèle des dangers et il eût été souhaitable que la Commission Franchimont profite de cette occasion pour y mettre un terme.

3. *Les délais impartis pour statuer sur l'appel d'une ordonnance en matière de référé pénal, d'accès au dossier d'instruction ou d'accomplissement d'un acte d'instruction complémentaire*

3.1. La problématique

Les articles 123, 206, 207 et 208 en projet reproduisent respectivement les articles 28sexies, 61ter, 61quinquies et 61quater de l'actuel Code d'instruction criminelle. Ils prévoient la possibilité d'interjeter devant la chambre des mises en accusation un appel contre les ordonnances rendues en matière de référé pénal (articles 123 et 208), et de demande d'accès au dossier d'instruction (article 206) ou d'accomplissement d'un acte d'instruction complémentaire (article 207). La chambre des mises en accusation est chaque fois tenue de statuer dans les 15 jours. Le dépassement éventuel de ce délai n'est toutefois assorti d'aucune forme de sanction.

3.2. L'avis du CSJ

Le CSJ regrette que la Commission Franchimont n'ait pas adapté la réglementation actuelle sur ce point précis. Prévoir des délais sans les assortir d'aucune sanction est, en effet, une mesure strictement cosmétique qui ne présente guère d'intérêt.

Il est proposé de prolonger le délai actuel de 15 jours prévu par les articles 123, § 4, alinéa 5, 206, § 5, alinéa 2, et 208, § 5, alinéa 4 du Code d'instruction criminelle à un mois. En cas de dépassement de ce délai le fondement de la requête devrait être automatiquement considéré comme impliquant une réponse favorable.

(1) Voy. M. Nihoul et C. Visart De Bocarme, « Le risque accru de légiférer par référence en droit pénal : un exemple récent en matière d'écoutes téléphoniques », *JT*, 2002, pp. 318-320; MA Beernaert et D. Vandermeersch, « La loi du 8 avril 2002 relative à l'anonymat des témoins », *RDPC*, 2002, p. 732; B. Renard, « Au croisement de la recherche proactive et des écoutes téléphoniques : construction et danger du mutualisme légistique », *RDPC*, 2003, pp. 321-359.

2.2. Advies van de HRJ

Deze wetgevingstechniek « door verwijzing » wordt in de rechtsleer fel bekritiseerd (1). Indien men het, voor één van de proceduremaatregelen, nodig acht de lijst van misdrijven waarnaar deze maatregel verwijst uit te breiden, bestaat immers het gevaar dat dientengevolge ook voor elk van de andere maatregelen de mogelijkheid om deze in werking te stellen wordt uitgebreid, terwijl voor deze andere maatregelen die uitbreiding mogelijk niet relevant is. Zo zal iedere uitbreiding van de lijst die wordt doorgevoerd met het oogmerk proactieve recherche te kunnen toepassen op bepaalde, nog niet geviseerde misdrijven, automatisch een uitbreiding van de mogelijkheden tot afluisteren, speciale beschermingsmaatregelen en anonieme getuigenissen met zich brengen, zonder dat ook die nieuwe mogelijkheden noodzakelijk verantwoord zijn.

Het toepassingsveld van een maatregel bepalen door verwijzing naar een bepaling die het toepassingsveld van een maatregel van een andere aard vastlegt, is een manier van wetgeven die gevaren inhoudt en het is wenselijk dat de Commissie-Franchimont deze gelegenheid benut om aan die situatie een einde te stellen.

3. *Termijnen waarbinnen uitspraak moet worden gedaan over het hoger beroep tegen een beschikking in strafrechtelijk kort geding, toegang tot het onderzoeksdossier of verrichting van een bijkomende onderzoekshandeling*

3.1. Probleemstelling

De artikelen 123, 206, 207 en 208 van het ontwerp hernemen respectievelijk de tekst van de artikelen 28sexies, 61ter, 61quinquies en 61quater van het huidige Wetboek van strafvordering. Zij bepalen de mogelijkheid om vóór de kamer van inbeschuldigingsstelling hoger beroep in te stellen tegen de beschikkingen gewezen in strafrechtelijk kort geding (artikelen 123 en 208), en de mogelijkheid om inzage van het onderzoeksdossier te vragen (artikel 206) of de verrichting van een bijkomende onderzoekshandeling (artikel 207). De kamer van inbeschuldigingsstelling dient telkens binnen de 15 dagen uitspraak te doen. Er staat echter geen enkele sanctie op overschrijding van deze termijn.

3.2. Advies van de HRJ

De HRJ betreurt dat de Commissie-Franchimont de huidige regelgeving over dit precieze punt niet heeft aangepast. Termijnen bepalen zonder er een sanctie aan te koppelen is immers een maatregel zonder noemenswaardig belang die enkel « voor de vorm » wordt genomen.

Er wordt voorgesteld om de huidige termijn van 15 dagen zoals bepaald in de artikelen 123, § 4, 5e lid, 206, § 5, 2e lid, en 208, § 5, 4e lid van het Wetboek van strafvordering te verlengen tot één maand. Bij overschrijding van die termijn moet de grond van het verzoekschrift automatisch worden beschouwd als een gunstig antwoord.

(1) Zie M. Nihoul en C. Visart de Bocarme, « Le risque accru de légiférer par référence en droit pénal : un exemple récent en matière d'écoutes téléphoniques », *JT*, 2002, pp. 318-320; MA. Beernaert en D. Vandermeersch, « La loi du 8 avril 2002 relative à l'anonymat des témoins », *R.D.P.C.*, 2002, p. 732; B. Renard, « Au croisement de la recherche proactive et des écoutes téléphoniques : construction et danger du mutualisme légistique », *RDPC*, 2003, blz. 321-359.

4. *Absence d'un délai contraignant dans lequel le parquet devrait établir ses réquisitions en vue du règlement de la procédure*

4.1. La problématique

Lorsqu'il estime son instruction clôturée, le juge d'instruction communique son dossier au parquet. Celui-ci peut alors, soit solliciter des devoirs complémentaires, soit, s'il estime lui aussi l'instruction complète, prendre des réquisitions finales en vue du règlement de la procédure en chambre du conseil. La loi (actuel article 127 du Code d'instruction criminelle) n'impose toutefois aucun délai contraignant dans lequel le parquet serait tenu d'établir ces réquisitions finales, et il peut arriver que des dossiers restent ainsi traîner au parquet pendant des mois ou des années, pour finir par déboucher soit sur le constat d'une violation du délai raisonnable, soit même sur une prescription de l'action publique.

4.2. L'avis du CSJ

Les deux premiers alinéas de l'article 211 en projet reproduisent textuellement ceux de l'actuel article 127 du Code d'instruction criminelle, sans davantage prévoir un délai de rigueur dans lequel le parquet devrait établir ses réquisitions finales.

Le CSJ estime qu'il eut pourtant été souhaitable que la Commission Franchimont profite de la réforme pour imposer un délai raisonnable et prévoir qu'une fois ce délai dépassé, le juge d'instruction puisse provoquer lui-même le règlement de procédure (1) sans pour autant se substituer au parquet pour écrire ce réquisitoire.

5. *Le contrôle du bon déroulement de l'instruction*

5.1. La problématique

Les nouveaux articles 231 et 232 proposés par la Commission Franchimont reprennent tels quels les articles 136 et 136*bis* de l'actuel Code d'instruction criminelle, modifiés par la loi du 12 mars 1998 relative à l'amélioration de la procédure pénale au stade de l'information et de l'instruction.

Conformément aux dites dispositions, la chambre des mises en accusation peut contrôler le bon déroulement d'une instruction :

— sur requête de l'inculpé ou de la partie civile dans les dossiers d'instruction qui ne sont pas clôturés après un an (actuel article 136, alinéa 2, du Code d'instruction criminelle),

— sur réquisition du procureur général à tout moment (actuel article 136*bis*, alinéa 2, du Code d'instruction criminelle),

— ou encore d'office, à tout moment également (actuel article 136, alinéa 1er, du Code d'instruction criminelle).

Dès l'entrée en vigueur de la loi du 12 mars 1998, ces dispositions ont donné lieu à d'importantes difficultés d'interpréta-

4. *Geen dwingende termijn voor het parket om zijn vordering met het oog op de regeling van de rechtspleging te nemen*

4.1. Probleemstelling

Wanneer de onderzoeksrechter van oordeel is dat zijn gerechtelijk onderzoek afgesloten is, deelt hij zijn dossier mee aan het parket. Ofwel kan het parket vervolgens om bijkomende onderzoekshandelingen vragen, ofwel is het eveneens van oordeel dat het onderzoek volledig rond is en neemt het zijn eindvordering met het oog op de regeling van de rechtspleging in de raadkamer. De wet (het huidig artikel 127 van het Wetboek van strafvordering) legt echter geen enkele dwingende termijn op waarbinnen het parket zijn eindvordering dient te nemen. Bijgevolg kan het wel eens voorvallen dat een dossier maanden- of jarenlang op het parket blijft liggen, waarna uiteindelijk ofwel wordt vastgesteld dat de redelijke termijn niet werd nageleefd, ofwel — erger nog — dat de strafvordering verjaard is.

4.2. Advies van de HRJ

Het eerste en tweede lid van artikel 211 van het ontwerp hernemen tekstueel het eerste en tweede lid van het huidige artikel 127 van het Wetboek van strafvordering, zonder daarbij een verplichte termijn te bepalen waarbinnen het parket zijn eindvordering dient te nemen.

De HRJ is van mening dat het niettemin wenselijk is dat de Commissie-Franchimont de hervorming benut om een redelijke termijn op te leggen en te bepalen dat de onderzoeksrechter, eens die termijn verstreken is, zelf de regeling van de rechtspleging in gang kan zetten (1) zonder zich hiervoor in de plaats te stellen van het parket om zijn vordering in te stellen.

5. *Het toezicht op het goede verloop van het onderzoek*

5.1. Probleemstelling

De artikelen 231 en 232 uit het ontwerp van de Commissie-Franchimont hernemen letterlijk de tekst van de artikelen 136 en 136*bis* van het huidige Wetboek van strafvordering, zoals gewijzigd bij de wet van 12 maart 1998 tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek.

Overeenkomstig die twee bepalingen kan de kamer van inbeschuldigingstelling toezicht houden op het goed verloop van een gerechtelijk onderzoek :

— op verzoekschrift van de inverdenkinggestelde of de burgerlijke partij in onderzoeksdossiers die na een jaar nog niet werden afgesloten (huidig artikel 136, 2e lid, Wetboek van strafvordering),

— op vordering van de procureur-generaal te allen tijde (huidig artikel 136*bis*, 2e lid, du Wetboek van strafvordering),

— of nog ambtshalve eveneens te allen tijde (huidig artikel 136, 1e lid, Wetboek van strafvordering).

Van bij de inwerkingtreding van de wet van 12 maart 1998 hebben die bepalingen aanleiding gegeven tot grote problemen op

(1) Dans le même sens, voy. H-D. Bosly et D. Vandermeersch, Droit de la procédure pénale, 2e éd., Bruges, La Chartre, 2001, p. 558.

(1) Zie in dezelfde zin H-D. Bosly en D. Vandermeersch, Droit de la procédure pénale, 2e uitg., Brugge, La Chartre, 2001, blz. 558.

tion. Il est rapidement apparu, en effet, que les différentes cours d'appel du Royaume interprétaient les articles susmentionnés de manière divergente sur trois points au moins :

5.1.1. Contrôle d'office en dehors de toute saisine

Sur la base de l'article 136 alinéa 1er de l'actuel Code d'instruction criminelle, les Cours d'appel d'Anvers, Gand, Liège et Mons contrôlent d'office, et en dehors de toute saisine, le bon déroulement des instructions ouvertes dans leur ressort. Elles demandent, à cet effet, des rapports réguliers aux différents juges d'instruction du ressort.

La cour d'appel de Bruxelles, au contraire, a entendu limiter l'exercice de ce contrôle d'office aux seuls cas où la chambre des mises en accusation est saisie, soit à l'occasion d'un appel, soit sur réquisition du procureur général.

5.1.2. Contenu du contrôle d'office

Selon les cours d'appel, il semble que le contrôle exercé par la chambre des mises en accusation, tantôt aborde le fond du dossier (pratique de la cour d'appel de Liège), tantôt ne l'aborde pas — la surveillance ayant pour seul but de vérifier si l'instruction se poursuit sans désemparer et si elle ne connaît pas de retard injustifié (pratique de la cour d'appel de Gand).

5.1.3. Statut des pièces relatives à ce contrôle

Il paraît acquis que, dans le cadre de son contrôle de l'instruction, la chambre des mises en accusation a le pouvoir d'entendre le juge d'instruction hors de la présence des parties (voy. l'actuel article 136*bis*, dernier alinéa, du Code d'instruction criminelle).

Une controverse semble exister, par contre, sur la question de savoir si les données recueillies par la chambre des mises en accusation, dans le cadre de son contrôle de l'instruction, doivent être communiquées aux parties ou, à tout le moins, jointes au dossier de la procédure. Cette dernière question est évidemment étroitement liée au deuxième point, dans la mesure où le respect des droits de la défense semble devoir impliquer une plus ou moins grande transparence selon la portée exacte du contrôle exercé.

5.2. L'avis du CSJ

Le Conseil supérieur regrette que la Commission Franchimont n'ait pas tiré profit de la réforme proposée pour mettre un terme à ces interprétations divergentes et proposer une nouvelle rédaction des actuels articles 136 et 136*bis* qui clarifie la portée exacte du contrôle que doit ou peut exercer la chambre des mises en accusation, et le statut des pièces communiquées à cette occasion.

het vlak van interpretatie. Al gauw bleek immers dat de onderscheiden hoven van beroep van het Rijk bovenvermelde artikelen op ten minste drie punten verschillend interpreteren :

5.1.1. Ambtshalve toezicht, zonder enige voorafgaande aanhangigmaking

Op grond van artikel 136, 1e lid van het huidige Wetboek van strafvordering, houden de hoven van beroep te Antwerpen, Gent, Luik en Bergen ambtshalve toezicht, en dit zonder enige voorafgaande aanhangigmaking, op het goede verloop van de onderzoeken die in hun rechtsgebied werden geopend. Daartoe vragen zij de verschillende onderzoeksrechters van het rechtsgebied regelmatig om een verslag.

In de visie van het hof van beroep te Brussel daarentegen is dit ambtshalve toezicht beperkt tot de gevallen waarin de kamer van inbeschuldigingstelling wordt geadieerd via hoger beroep of op vordering van de procureur-generaal.

5.1.2. Inhoud van het ambtshalve toezicht

Volgens de hoven van beroep lijkt het toezicht door de kamer van inbeschuldigingstelling ofwel de grond van het dossier (praktijk in het hof van beroep te Luik) te betreffen, ofwel niet — waarbij het toezicht enkel bedoeld is om na te gaan of het onderzoek ononderbroken wordt voortgezet en of er geen onverantwoorde achterstand in is (praktijk van het hof van beroep te Gent).

5.1.3. Statuut van de stukken die betrekking hebben op dit toezicht

Het lijkt een vast gegeven dat de kamer van inbeschuldigingstelling in het kader van haar toezicht op het onderzoek bevoegd is de onderzoeksrechter te horen buiten de aanwezigheid van de partijen (zie huidig artikel 136*bis*, laatste lid, Wetboek van strafvordering).

Daarentegen is er blijkbaar controverse over de vraag of de gegevens die de kamer van inbeschuldigingstelling in het kader van haar toezicht op het onderzoek verzamelt, aan de partijen moeten worden meegedeeld dan wel of deze, op zijn minst, bij het dossier van de rechtspleging moeten worden gevoegd. Dit laatste punt hangt natuurlijk nauw samen met het tweede punt, voor zover de naleving van de rechten van de verdediging, al naar gelang van de exacte draagwijdte van het uitgeoefende toezicht, een min of meer grote transparantie lijkt te impliceren.

5.2. Advies van de HRJ

De Hoge Raad betreurt dat de Commissie-Franchimont de voorgestelde hervorming niet heeft benut om een einde te stellen aan die uiteenlopende interpretaties en voor de huidige artikelen 136 en 136*bis* een nieuwe formulering voor te stellen die klaarheid schept over de exacte draagwijdte van het toezicht dat de kamer van inbeschuldigingstelling kan of moet uitoefenen, en over het statuut van de stukken die in dat verband worden meegedeeld.

6. Mesures proactives pour améliorer les relations justice-médias

6.1. La problématique

Le CSJ préconise une plus grande ouverture vers le monde des médias afin d'améliorer les relations réciproques avec la justice. Afin d'atteindre cet objectif il y a lieu de prendre des mesures proactives.

6.2. L'avis du CSJ

Ces mesures peuvent être les suivantes :

— La mise à la disposition préalable des journalistes de pièces essentielles de procédure, comme l'acte d'accusation des affaires portées aux assises;

— La mise à disposition d'un minimum d'installations pour les chroniqueurs judiciaires (ex. : bureau, de préférence au devant de la salle);

— Permettre la conclusion d'accords clairs avec les médias audiovisuels sur les prises d'image et de son;

— La mise à disposition immédiatement après le prononcé d'une copie du jugement ou de l'arrêt, éventuellement en ligne, de sorte que l'information puisse être précise.

7. Condamnation de la partie civile aux frais de justice

7.1. La problématique

De *lege lata*, la question de savoir si une partie civile qui succombe peut ou doit être condamnée à tout ou partie des frais de justice exposés, est résolue différemment selon les juridictions concernées.

Devant les tribunaux de police et correctionnels, la partie civile peut être condamnée à tout ou partie des frais de justice si elle succombe, mais elle doit l'être si c'est elle qui a mis l'action publique en mouvement (voy. l'article 162, alinéa 2, du Code d'instruction criminelle, auquel renvoie l'article 194 du même Code).

En cour d'assises, par contre, la partie civile qui succombe peut être condamnée à tout ou partie des frais, sans qu'il n'y ait d'obligation à cet égard (voy. l'article 369 du Code d'instruction criminelle).

De *lege ferenda*, cette question est abordée dans la proposition de loi rédigée par la Commission Franchimont, mais le moins que l'on puisse dire c'est que le régime proposé à cet égard manque de clarté.

6. Proactieve maatregelen om de relatie justitie-media te verbeteren

6.1. Probleemstelling

De HRJ is voorstander van een groter openheid naar de media toe teneinde de wederzijdse betrekkingen met justitie te verbeteren. Teneinde deze doelstelling te verbeteren moeten er proactieve maatregelen worden genomen.

6.2. Advies van de HRJ

Deze maatregelen kunnen de volgende zijn :

— Het vooraf ter beschikking stellen aan de journalisten van essentiële procedur stukken, zoals de akte van beschuldiging in assisenzaken;

— Het ter beschikking stellen van minimale werkfaciliteiten voor gerechtsverslaggevers (bijvoorbeeld: schrijftafel, het liefst goed vooraan in de rechtszaal);

— Toestaan om duidelijke afspraken met de audiovisuele media over het maken van beeld- en geluidsopnames te voorzien;

— Het onmiddellijk na de uitspraak ter beschikking stellen van een kopie van het vonnis of arrest, eventueel online, zodat de berichtgeving accuraat kan zijn.

7. Veroordeling van de burgerlijke partij in de gerechtskosten

7.1. Probleemstelling

De *lege lata* wordt, afhankelijk van het betrokken rechtcollege, de vraag of een burgerlijke partij die in het ongelijk wordt gesteld kan of moet veroordeeld worden in alle of tot een deel van de gemaakte gerechtskosten wordt, op verschillende wijzen geregeld.

Voor de politierechtbanken en de correctionele rechtbanken kan de burgerlijke partij worden veroordeeld in alle of een deel van de gerechtskosten indien zij in het ongelijk wordt gesteld, maar moet zij daartoe worden veroordeeld indien de strafvordering door haar toedoen in werking heeft gesteld (zie artikel 162, 2e lid, Wetboek van strafvordering, waarnaar artikel 194 van hetzelfde wetboek verwijst).

Voor het assisenhof daarentegen kan de burgerlijke partij die in het ongelijk wordt gesteld, worden veroordeeld in alle of een gedeelte van de kosten, zonder dat hierover een verplichting bestaat (zie artikel 369 Wetboek van strafvordering).

De *lege ferenda* kaart het wetsvoorstel van de Commissie-Franchimont deze problematiek aan, maar het voorgestelde stelsel is op zijn minst niet duidelijk.

Trois dispositions portent en effet sur cette question, et elles semblent difficilement conciliables entre elles.

Il y a, d'abord, l'article 330, alinéa 1er, de la proposition de loi qui s'applique aux tribunaux de police, et dispose que la partie civile peut être condamnée aux frais de justice si elle succombe. Même si c'est elle qui a mis l'action publique en mouvement, il semble que cette condamnation reste facultative (voy. l'article 330, 2e phrase, de la proposition de loi). Il y a, ensuite, l'article 441 de la proposition de loi qui s'applique à la cour d'assises et reprend le texte de l'actuel article 369 du Code d'instruction criminelle, selon lequel la partie civile qui succombe peut — mais ne doit pas nécessairement — être condamnée aux frais.

Il y a, enfin, l'article 494 de la proposition de loi, qui semble applicable indistinctement devant toutes les juridictions répressives et qui reprend la règle de l'actuel article 162, alinéa 2, deuxième phrase, du Code d'instruction criminelle, à savoir l'obligation de condamner la partie civile qui succombe aux frais de justice si c'est elle qui a mis l'action publique en mouvement.

7.2. L'avis du CSJ

Le CSJ estime déraisonnable de prévoir une condamnation obligatoire de la partie civile aux frais de justice chaque fois que l'action publique n'a pu aboutir et que c'est elle qui l'a mise en mouvement.

Les raisons pour lesquelles une partie civile succombe peuvent en effet être très variées et toutes n'impliquent pas qu'elle ait agi à la légère en mettant en branle les poursuites. Le prévenu pourrait, ainsi, avoir été acquitté au bénéfice du doute ou pour un motif procédural auquel la partie civile serait totalement étrangère, et il paraît injuste qu'en pareils cas la partie civile doive nécessairement supporter les frais de justice exposés.

Plutôt que de reprendre cette règle à l'article 494 en projet — en lui donnant, par ailleurs, une portée difficile à déterminer puisqu'elle semble contredite par d'autres dispositions — il serait souhaitable, à l'estime du CSJ, de généraliser le régime actuellement applicable devant la cour d'assises, selon lequel une partie civile qui succombe peut, mais ne doit pas nécessairement, être condamnée aux frais.

IV. Remarques particulières

Au-delà des innovations proposées dans la proposition de loi et des occasions manquées, le Conseil supérieur entend encore formuler un certain nombre de remarques sur divers points de détail.

— Le commentaire des articles prévoit à l'article 9 erronément que la violation de l'équité de la procédure est une cause de nullité. Il s'agit en l'occurrence uniquement d'un grief; raison pour laquelle une telle violation et ses conséquences ont été proposées à l'article 6. Une précision s'impose donc.

— L'article 21 de la proposition de loi précise que le ministère public ne peut pas renoncer à l'action publique, ni se désister des poursuites, ni acquiescer à une décision rendue. Le Conseil supérieur de la Justice s'interroge sur le sens de ce dernier bout de phrase. Il pourrait être interprété comme obligeant le ministère

Er zijn immers drie bepalingen die deze kwestie behandelen, die onderling moeilijk verzoenbaar lijken.

In eerste instantie is er artikel 330, 1e lid van het wetsvoorstel-toepasselijk op de politierechtbanken — dat bepaalt dat de burgerlijke partij kan worden veroordeeld in de kosten wanneer zij in het ongelijk wordt gesteld. Zelfs indien de strafvordering door haar toedoen in werking werd gesteld, lijkt deze veroordeling facultatief te zijn (zie artikel 330, tweede zin van het wetsvoorstel). Vervolgens is er artikel 441 van het wetsvoorstel — toepasselijk op de hoven van assisen — dat de tekst herneemt van het huidige artikel 369 van het Wetboek van strafvordering, en bepaalt dat de burgerlijke partij die in het ongelijk wordt gesteld kan — maar niet noodzakelijk moet — worden veroordeeld in de kosten.

Ten slotte is er ook artikel 494 van het wetsvoorstel, dat zonder onderscheid toepasselijk lijkt voor alle strafrechtelijke instanties en de regel herneemt die vervat zit in het huidige artikel 162, 2e lid, tweede zin van het Wetboek van strafvordering, dit wil zeggen de verplichting om de burgerlijke partij die in het ongelijk wordt gesteld in de gerechtskosten te veroordelen indien de strafvordering door haar toedoen in werking werd gesteld.

7.2. Advies van de HRJ

De HRJ acht het irrationeel om te bepalen dat de burgerlijke partij verplicht wordt veroordeeld in de gerechtskosten telkens als de strafvordering — die door haar toedoen in werking was gesteld — zonder resultaat bleef.

Er zijn immers tal van redenen waarom een burgerlijke partij in het ongelijk kan worden gesteld. Dat zij in het ongelijk werd gesteld, impliceert niet altijd dat de burgerlijke partij lichtzinnig heeft gehandeld toen zij de vervolging in werking stelde. Zo is het mogelijk dat de beklaagde vrijgesproken wordt doordat hij het voordeel van de twijfel geniet of vanwege een proceduregebonden regel waarmee de burgerlijke partij niets uitstaande heeft, en het lijkt dan ook onrechtvaardig dat de burgerlijke partij in dergelijke gevallen noodzakelijkerwijs de gemaakte gerechtskosten moet dragen.

Volgens de HRJ is het wenselijk dat er een veralgemening komt van het stelsel dat momenteel van toepassing is voor het hof van assisen, waarbij een burgerlijke partij die in het ongelijk wordt gesteld kan, maar niet noodzakelijk moet worden veroordeeld in de kosten, in plaats van deze regel over te nemen in artikel 494 van het ontwerp, waar hij bovendien een moeilijk te bepalen draagwijdte heeft aangezien hij strijdig lijkt met andere bepalingen.

IV. Bijzondere opmerkingen

Buiten het kader van de vernieuwingen die het wetsvoorstel voorstelt en de gemiste kansen, wenst de Hoge Raad ook nog een aantal opmerkingen te formuleren over een aantal kleine aandachtspunten van het ontwerp.

— De toelichting bij artikel 9 stelt verkeerdelijk dat de schending van de billijkheid van de rechtspleging een nietigheidsgrond is. Het betreft enkel een grief. Daarom werd de schending van de billijkheid van de procedure en de gevolgen die eruit voortvloeien behandeld in artikel 6. Dit moet dus verduidelijkt worden.

— Artikel 21 van het wetsvoorstel verduidelijkt dat het openbaar ministerie niet kan verzaken aan de strafvordering, noch afstand kan doen van de vervolging of berusten in een gewezen beslissing. De Hoge Raad voor de Justitie vraagt zich af wat die laatste woorden betekenen. Zij kunnen worden geïnterpreteerd

public à aller systématiquement en appel, ce qui serait évidemment contraire au principe d'économie procédurale.

— La formulation que l'on retrouve à l'article 31 alinéa 2 de la proposition de loi devrait être adaptée à la jurisprudence de la Cour européenne des Droits de l'Homme (1).

— L'article 35 de la proposition de loi relatif à la suspension de la prescription devrait être revu complètement eu égard aux évolutions législatives qui elles-mêmes devraient être clarifiées (2).

— L'article 44 de la proposition de loi précise que la partie civile est celle «qui peut se prétendre» personnellement lésée par l'infraction. Le mot prétendre est superflu puisqu'il s'agit des personnes réellement lésées.

— L'article 55 troisième alinéa de la proposition de loi pourrait être complété par l'obligation pour le ministère public de mener son information à charge et à décharge, sa mission étant avant tout celle d'établir la vérité.

— L'article 58 de la proposition de loi pourrait être complété par une communication des directives générales nécessaires à l'exécution des missions de police judiciaire aux juges d'instruction.

— L'article 59 et l'article 135 de la proposition de loi règlent la compétence territoriale respectivement du procureur du Roi et du juge d'instruction. Plusieurs critères de compétence concurrents sont prévus. Il s'agit, comme c'est déjà le cas actuellement, du lieu de l'infraction, du lieu où la personne soupçonnée d'avoir commis l'infraction réside (ou a eu sa dernière résidence), du lieu où cette personne est ou peut être trouvée et, s'agissant de personnes morales, du lieu du siège social ou du siège d'exploitation. Aucun ordre de priorité n'est toutefois prévu entre ces différents critères de rattachement. L'exposé des motifs précise qu'il convient de privilégier celui du lieu de l'infraction, mais le CSJ estime que cette précision devrait se retrouver dans le texte de loi.

— De *lege lata*, l'article 125 de l'arrêté royal du 28 décembre 1950 portant règlement général sur les frais de justice en matière répressive reconnaît au procureur général le pouvoir d'autoriser une personne justifiant d'un intérêt légitime à prendre connaissance ou copie des actes de procédure dans un dossier donné. La Commission Franchimont a prévu de transférer ce pouvoir au procureur du Roi (articles 63 § 4 et 136 § 4 de la proposition de loi). Le procureur du Roi pourra, le cas échéant, mettre des conditions à cette autorisation, mais pour le surplus, le régime en question reste inchangé. Or, tant que le dossier est au stade de l'information ou de l'instruction, il semble anormal qu'une partie étrangère à la cause puisse obtenir l'autorisation d'en prendre copie, alors que les parties qui en feraient la demande au parquet (article 125 de la proposition de loi) ou au juge d'instruction (article 206 de la proposition de loi) pourraient tout au plus être autorisées à consulter le dossier répressif, sans possibilité d'en obtenir copie.

— Les articles 77, 148 et 157 de la proposition de loi, qui reproduisent les actuels articles 28quinquies § 2 et 57 § 2 du Code d'instruction criminelle, imposent de remettre à toute personne interrogée une copie du procès-verbal de son audition. Dans le cas

alsof het openbaar ministerie verplicht is systematisch hoger beroep in te stellen, wat natuurlijk zou indruisen tegen het proceseconomisch principe.

— De formulering van artikel 31, 2e lid, van het wetsvoorstel moet worden aangepast aan de rechtspraak van het Europees Hof voor de rechten van de mens (1).

— Artikel 35 van het wetsvoorstel, over de schorsing van de verjaring van de strafvordering, moet volledig in het licht van de evoluties in de wetgeving worden herzien. Ook die evoluties zelf moeten verduidelijkt worden (2).

— Artikel 44 van het wetsvoorstel preciseert dat de burgerlijke partijen personen zijn die «beweren» persoonlijk benadeeld te zijn door het misdrijf. Het woord «beweren» is overbodig, aangezien het gaat om personen die werkelijk benadeeld zijn.

— Artikel 55, 3e lid, van het wetsvoorstel kan worden aangevuld met de verplichting voor het openbaar ministerie om zijn opsporingsonderzoek à charge en à décharge te voeren, aangezien zijn opdracht eerst en vooral bestaat in het vaststellen van de waarheid.

— Artikel 58 van het wetsvoorstel kan worden aangevuld met een mededeling, ten behoeve van de onderzoeksrechters, van de algemene richtlijnen voor de uitvoering van de opdrachten van gerechtelijke politie.

— Artikel 59 en artikel 135 van het wetsvoorstel regelen de territoriale bevoegdheid van respectievelijk de procureur des Konings en de onderzoeksrechter. Zij bepalen een aantal gelijklopende bevoegdheidscriteria. Het betreft, zoals nu al het geval is, de plaats van het misdrijf, de plaats waar de verdachte verblijft (of zijn laatste verblijfplaats heeft gehad), de plaats waar de verdachte kan worden gevonden en, wat betreft de rechtspersonen, de plaats van de maatschappelijke zetel van de rechtspersoon of die van de bedrijfszetel van de rechtspersoon. Tussen die onderscheiden aanknopingscriteria is evenwel geen enkele voorrangsoorde bepaald. De memorie van toelichting preciseert dat voorrang moet worden gegeven aan de onderzoeksrechter van de plaats van het misdrijf, maar de HRJ is van oordeel dat die verduidelijking in de tekst van de wet zelf moet staan.

— De *lege lata* kent artikel 125 van het koninklijk besluit van 28 december 1950 houdende algemeen reglement op de gerechtskosten in strafzaken de procureur-generaal de bevoegdheid toe een persoon die een rechtmatig belang doet gelden te machtigen om in een welbepaald dossier kennis of kopie te nemen van de akten van de rechtspleging. De Commissie-Franchimont heeft voorzien om die bevoegdheid over te hevelen naar de procureur des Konings (artikelen 63, § 4 en 136, § 4 van het wetsvoorstel). De procureur des Konings kan, in voorkomend geval, voorwaarden verbinden aan deze toestemming, maar voor het overige blijft het betrokken stelsel ongewijzigd. Welnu, zolang het dossier zich in het stadium van het opsporingsonderzoek of van het gerechtelijk onderzoek bevindt, lijkt het abnormaal dat een partij die vreemd is aan het geding toestemming kan verkrijgen om kopie van het dossier te bekomen, terwijl de partijen die het parket (artikel 125 van het wetsvoorstel) of de onderzoeksrechter (artikel 206 van het wetsvoorstel) hierom verzoeken ten hoogste toestemming kunnen verkrijgen om het strafdossier te raadplegen zonder dat zij mogelijkheid hebben kopie ervan te nemen.

— De artikelen 77, 148 en 157 van het wetsvoorstel, die de huidige artikelen 28quinquies, § 2 en 57, § 2 van het Wetboek van strafvordering overnemen, bepalen dat aan iedere ondervraagde persoon verplicht het proces-verbaal van zijn verhoor wordt

(1) CEDH, 15 juillet 2002, N° 37370/97, en cause Dumoulin.

(2) Voir M.A. Beernaert, «La dernière modification du régime de suspension de la prescription de l'action publique: un coup dans l'eau?», Journal du juriste, 21 septembre 2003, p. 4.

(1) EVRM, 15 juli 2002, nr. 37370/97, in zake Dumoulin.

(2) Zie M. A. Beernaert, «La dernière modification du régime de suspension de la prescription de l'action publique: un coup dans l'eau?», Journal du juriste, 21 septembre 2003, blz. 4.

d'un mineur, et comme en l'état actuel des choses, il est toutefois prévu que cette communication peut être refusée ou différée, auquel cas le mineur doit pouvoir consulter une copie du texte de son audition, « accompagné d'un avocat ou d'un assistant de justice du service d'accueil des victimes » du parquet. Le CSJ regrette que la Commission Franchimont ait repris telle quelle cette formule qui met sur le même pied l'avocat — tenu au secret professionnel et à même de dispenser d'éventuels conseils juridiques au mineur — et l'assistant de justice — qui n'a pas bénéficié d'une formation juridique lui permettant de conseiller valablement le mineur.

— L'article 91 de la proposition de loi (qui reprend le texte de l'actuel article 104 du Code d'instruction criminelle) permet à la Commission de protection des témoins d'octroyer des mesures d'aide financière à un témoin menacé. Aucune limite n'est toutefois prévue en la matière. Il conviendrait, à l'instar de ce qu'a fait le législateur italien (1), de plafonner le montant de cette aide financière (par exemple à quatre ou cinq fois le montant du minimex).

— L'article 94 de la proposition de loi (qui reprend le texte de l'actuel article 107 du Code d'instruction criminelle) précise que le témoin menacé auquel sont accordées des mesures de protection doit s'engager à témoigner en justice chaque fois qu'on le lui demandera. Il n'est toutefois pas prévu d'informer la juridiction de jugement ou les parties du fait qu'il s'agit en l'occurrence d'un témoin menacé, alors même que cette circonstance est susceptible de donner un éclairage particulier à sa déposition.

— L'article 99 de la proposition de loi définit les diverses mesures qui peuvent être prises par le procureur du Roi et la police judiciaire (2). La Commission Franchimont le présente comme reprenant des prérogatives classiques, mais à y regarder de plus près, certains points sont — involontairement peut-être — plutôt novateurs. La première phrase de l'article 99 semble ainsi placer sur un pied d'égalité le procureur du Roi et la police judiciaire. Or, certains des actes énumérés ne peuvent, de *lege lata*, être ordonnés que par le procureur du Roi. C'est le cas, en particulier, de l'autopsie, visée au point 6. S'agissant de cette même mesure, l'article 99 emporte un second élargissement par rapport au régime actuellement applicable: conformément à l'actuel article 44 du Code d'instruction criminelle, l'autopsie ne peut en effet être ordonnée par le procureur du Roi qu'en cas de flagrant délit. Cette restriction disparaît manifestement dans le texte proposé. Tout en ne concevant pas qu'une telle mesure puisse être ordonnée par un simple membre des services de police (ni même par un OPJ), le CSJ n'entend pas nécessairement s'opposer au fait que l'autopsie puisse désormais être ordonnée par le parquet même en dehors de la flagrante. À la lecture de l'exposé des motifs, il n'est pas certain, toutefois, que cette extension ait été voulue (aperçue?) par la Commission Franchimont. Elle doit en tous les cas s'entendre moyennant respect des articles 56, 100 et 128 du Code de Procédure Pénale.

(1) Voy. l'article 13, alinéa 6, du décret-loi du 15 janvier 1991 tel que modifié par la loi du 13 février 2001.

(2) Eu égard à la réforme des polices, il serait plus adéquat, pour éviter toute confusion avec l'ancienne police judiciaire près les parquets, de parler de « services de police dans leur mission de police judiciaire ».

meegedeeld. In het geval van een minderjarige, en zoals ook momenteel het geval is, wordt evenwel bepaald dat die mededeling kan worden geweigerd of uitgesteld, in welk geval de minderjarige een kopie van de tekst van zijn verhoor moet kunnen raadplegen, « vergezeld door een advocaat of een justitieassistent van de dienst slachtofferonthaal » van het parket. De HRJ betreurt dat de Commissie-Franchimont letterlijk de formulering heeft overgenomen die de advocaat — gebonden door het beroepsgeheim en in staat de minderjarige eventueel juridisch advies te geven — op dezelfde voet stelt als de justitieassistent, terwijl laatstgenoemde geen juridische opleiding heeft genoten die hem in staat stelt de minderjarige rechtsgeldig te adviseren.

— Artikel 91 van het wetsvoorstel (dat de tekst van het huidige artikel 104 van het Wetboek van strafvordering overneemt) biedt de Getuigenbeschermingscommissie de mogelijkheid financiële steunmaatregelen toe te kennen aan een bedreigde getuige. Er is terzake echter geen enkele beperking bepaald. Het is raadzaam om, naar het voorbeeld van de Italiaanse wetgever (1), voor het bedrag van deze financiële steun een bovengrens in te voeren (bijvoorbeeld ten hoogste vier of vijf keer het bedrag van het leefloon).

— Artikel 94 van het wetsvoorstel (dat de tekst van het huidige artikel 107 van het Wetboek van strafvordering overneemt) preciseert dat de bedreigde getuige aan wie beschermingsmaatregelen werden toegekend, zich ertoe moet verbinden om voor het gerecht te getuigen telkens hij hierom wordt verzocht. Het artikel bepaalt echter niet dat het vonnisgerecht of de partijen ervan moeten worden ingelicht dat het hier om een bedreigde getuige gaat, terwijl die omstandigheid toch een bijzonder licht op zijn getuigenverklaring kan werpen.

— Artikel 99 van het wetsvoorstel omschrijft de onderscheiden maatregelen die de procureur des Konings en de gerechtelijke politie kunnen nemen (2). De Commissie-Franchimont stelt dat dit artikel de klassieke bevoegdheden herneemt, maar bij nader toezien zijn een aantal van de punten uit het artikel — misschien ongewild — veeleer vernieuwend. Zo lijkt de eerste zin van artikel 99 de procureur des Konings en de gerechtelijke politie op dezelfde voet te zetten. Welnu, sommige van de opgesomde handelingen kunnen de *lege lata* enkel door de procureur des Konings worden bevolen. Dat is meer in het bijzonder het geval voor de autopsie (punt 6). In verband met die autopsie bevat artikel 99 nog een tweede uitbreiding ten overstaan van het stelsel dat momenteel toepasselijk is: overeenkomstig het huidige artikel 44 van het Wetboek van strafvordering kan de autopsie immers slechts door de procureur des Konings worden bevolen in het geval van heterdaad. In de voorgestelde tekst valt die beperking kennelijk weg. De HRJ kan zich niet voorstellen dat een gewoon lid van de politiediensten (of zelfs een OGP) een dergelijke maatregel zou kunnen bevelen, maar is niet noodzakelijk ertegen gekant dat het parket de autopsie voortaan zelfs buiten het geval van heterdaad zal kunnen bevelen. Uit de memorie van toelichting valt echter niet met zekerheid af te leiden of de Commissie-Franchimont die uitbreiding heeft gewild (opgemerkt?). Zij moet in ieder geval begrepen worden in het kader van de naleving van de artikelen 56, 100 en 128 van het Wetboek van strafprocesrecht .

(1) Zie artikel 13, 6e lid, van de Italiaanse decreet-wet van 15 januari 1991 zoals gewijzigd bij de wet van 13 februari 2001.

(2) In het licht van de politiehervorming is het wellicht beter te spreken van « politiediensten in hun opdracht van gerechtelijke politie ».

— L'article 100 de la proposition de loi précise qu'en cas d'urgence, un officier de police judiciaire peut désigner un expert pour autant que le procureur du Roi l'y autorise. Le CSJ s'interroge sur la valeur ajoutée de l'autorisation à donner par le procureur du Roi en pareil cas. De *lege lata*, une telle autorisation est requise également en vue de procéder à l'identification de l'utilisateur d'un moyen de télécommunication, mais en pareil cas, elle se justifie plus facilement, dès lors qu'entre en jeu la protection du droit au respect de la vie privée. Rien de tel en l'occurrence, et s'agissant uniquement de faire procéder à des constatations ou examens qui ne peuvent être différés, on peut se demander s'il n'eût pas été plus simple de reconnaître un pouvoir décisionnel autonome à l'OPJ.

— Lorsqu'elle réglemente l'expertise, la proposition de loi ne fait pas référence à la réglementation sur les frais de justice en matière répressive (1). Cette réglementation fait l'objet de critiques, notamment en ce qui concerne son fondement légal et les taux appliqués, et devrait être revue. Il serait cependant intéressant que — à l'alinéa 1er des articles 104 et 201 par exemple — la proposition de loi mentionne d'ores et déjà expressément que le Roi est chargé de déterminer les procédures de paiement et le taux des honoraires. La lecture des articles relatifs à l'expertise ferait ainsi apparaître qu'il convient d'examiner aussi le ou les arrêté(s) pris sur cette base. Peu importe si l'ancienne réglementation est toujours en vigueur au moment de l'adoption du Code, puisqu'elle ne contiendra de toute façon rien de contraire aux nouvelles dispositions sur lesquelles elle repose.

— La référence aux dispositions du Code Judiciaire, à l'article 106, 3° de la proposition de loi, devrait être revue. Ces dispositions ne peuvent pas être appliquées *mutatis mutandis* en matière pénale, l'arrêté royal du 28 décembre 1950 en matière de frais de justice en matière répressive devant s'appliquer.

— L'article 110 de la proposition de loi, relatif à la saisie pénale, est libellé de manière assez confuse. Il commence par préciser, en son alinéa 1er, que le procureur du Roi et les officiers de police judiciaire peuvent saisir aussi bien les choses visées à l'article 42 du Code pénal que celles qui peuvent servir à la manifestation de la vérité. La référence à l'article 42 du Code pénal semble toutefois superfétatoire, dès lors que l'alinéa 2 du même article confère de manière générale au procureur du Roi le pouvoir d'ordonner la saisie des choses susceptibles de faire l'objet de confiscation, au premier rang desquelles figurent celles qui sont visées à l'article 42 du Code pénal. Quant aux prérogatives exactes dont disposent les officiers de police judiciaire en matière de saisie, elles n'apparaissent pas clairement. À la lecture de l'alinéa 1er, on pourrait croire, en effet, qu'ils ont un pouvoir autonome en matière de saisie, mais l'alinéa 2 semble au contraire laisser entendre que, au moins en ce qui concerne la saisie de biens susceptibles de faire l'objet de restitution ou de confiscation, ils doivent être autorisés par le procureur du Roi; quant à l'alinéa 3, il semble indiquer que les OPJ ont tout au plus le pouvoir de se faire remettre volontairement des choses mais que, pour le surplus, ils devraient être en possession d'un mandat de saisie. Il conviendrait de clarifier le texte sur ce point.

(1) Arrêté royal du 28 décembre 1950 portant règlement général sur les frais de justice en matière répressive et arrêté ministériel du 18 septembre 2002 établissant le taux normal des honoraires des personnes requises en raison de leur art ou profession, en matière répressive.

— Artikel 100 van het wetsvoorstel preciseert dat bij hoogdringendheid een officier van gerechtelijke politie een deskundige kan aanstellen, mits instemming van de procureur des Konings. De HRJ vraagt zich af welke meerwaarde is verbonden aan de toestemming die de procureur des Konings in zo een geval moet geven. De *lege lata* is dergelijke toestemming ook vereist voor de identificatie van een gebruiker van een telecommunicatiedienst, maar valt daar makkelijker te verantwoorden aangezien de bescherming van de private levenssfeer in het spel is. Bij artikel 100 is dat niet zo, en aangezien er in dit verband enkel vaststellingen of onderzoeken moeten gebeuren die niet kunnen worden uitgesteld, kan men zich afvragen of het niet eenvoudiger was aan de OGP een autonome beslissingsbevoegdheid toe te kennen.

— In het luik over de reglementering van het deskundigenonderzoek verwijst het wetsvoorstel niet naar de regelgeving inzake gerechtskosten in strafzaken (1), die onderhevig is aan kritiek, met name betreffende de wettelijke gegrondheid en de toegepaste tarieven. Het is dan ook nodig deze regelgeving te herzien. Evenwel zou het interessant zijn indien het wetsvoorstel — in het eerste lid van de artikelen 104 en 201 bijvoorbeeld — al uitdrukkelijk zou vermelden dat de betalingsmodaliteiten en de tarieven voor de erelonen door de Koning worden bepaald. Bij het doornemen van de artikelen over het deskundigenonderzoek zou aldus blijken dat ook de besluiten of het besluit dat op die basis werd genomen moet worden onderzocht. Het heeft weinig belang of de oude regelgeving nog van kracht is op het ogenblik dat het wetboek wordt aangenomen, aangezien zij niets zou inhouden dat in strijd is met de nieuwe bepalingen waarop zij steunt.

— De verwijzing in artikel 106, 3°, van het wetsvoorstel naar de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek, moet worden herzien. Die bepalingen zijn niet *mutatis mutandis* toepasselijk in strafzaken aangezien het koninklijk besluit van 28 december 1950 betreffende de gerechtskosten in strafzaken van toepassing moet zijn.

— Artikel 110 van het wetsvoorstel, over het beslag in strafzaken, is vrij verwarrend opgesteld. Het 1e lid geeft vooreerst aan dat de procureur des Konings en de officieren van gerechtelijke politie zowel de zaken bedoeld in artikel 42 van het Strafwetboek kunnen in beslag nemen als alles wat ertoe kan bijdragen de waarheid aan het licht te brengen. De verwijzing naar artikel 42 van het Strafwetboek lijkt echter overbodig, te meer daar het 2e lid van hetzelfde artikel de procureur des Konings algemene bevoegdheid verleent het beslag te bevelen van goederen die in aanmerking komen voor verbeurdverklaring, en in de eerste plaats betreft dit goederen die bedoeld zijn in artikel 42 van het Strafwetboek. Uit het artikel blijkt niet duidelijk welke prerogatieven de officieren van gerechtelijke politie precies hebben inzake beslag. Op basis van het 1e lid immers kan men ervan uitgaan dat zij een autonome beslagbevoegdheid hebben, maar het 2e lid lijkt daarentegen te doen verstaan dat zij, althans inzake beslag van goederen die in aanmerking komen voor teruggave of verbeurdverklaring, de toestemming van de procureur des Konings moeten hebben. Het 3e lid van artikel 42 lijkt dan weer aan te geven dat de OGP's ten hoogste bevoegd zijn zich vrijwillig zaken te laten overhandigen, maar dat zij voor het overige in het bezit moeten zijn van een bevel tot inbeslagname. De tekst moet op dit punt duidelijker worden geformuleerd.

(1) Koninklijk besluit van 28 december 1950 houdende algemeen reglement op de gerechtskosten in strafzaken en ministerieel besluit van 18 september 2002 tot vaststelling van het normaal bedrag van de honoraria van de personen opgeroepen in strafzaken wegens hun kunde of hun beroep.

— L'article 111, alinéa 1er, impose la tenue d'un inventaire décrivant les biens saisis. La formulation retenue à cet égard ne correspond pas tout à fait à celle de l'actuel article 37, § 1er, alinéa 2, du Code d'instruction criminelle (modifié par la loi du 19 décembre 2002 portant extension des possibilités de saisie et de confiscation en matière pénale), lequel précise, quant à lui, que les choses saisies doivent « dans la mesure du possible » être individualisées dans le procès-verbal de saisie. Le CSJ estime qu'il conviendrait de reprendre cette formulation car elle permet aux verbalisateurs de se limiter à une énumération plus générale chaque fois que la quantité importante de choses saisies rend impossible leur énumération individuelle. Le CSJ regrette également que n'ait pas été reprise, dans la proposition de loi, de disposition équivalente à l'actuel article 38 du Code d'instruction criminelle, permettant de placer les biens saisis dans un sac scellé et d'en dresser inventaire ultérieurement.

— L'article 111, alinéa 2 précise, quant à lui, que les objets saisis doivent être placés sous scellés, mais le CSJ estime qu'il conviendrait également de prévoir la possibilité de faire descendre les biens saisis, à la demande du parquet, du juge d'instruction ou du juge du fond. Le même article précise encore que les biens saisis sont placés au greffe correctionnel, mais à l'estime du CSJ, cette procédure ne devrait pas être la seule possible et il conviendrait de prévoir également la possibilité de désigner une personne comme séquestre des biens saisis, qui resteraient alors sur place (1).

— L'article 118 de la proposition de loi renvoie à l'article 35 de la loi sur la fonction de police et précise que l'infraction audit article sera punissable d'un emprisonnement de 8 jours à 6 mois et d'une amende de 100 à 500 euros. Le CSJ estime toutefois qu'il n'est pas opportun de prévoir une sanction pénale dans un Code de procédure. C'est dans la loi sur la fonction de police elle-même qu'il conviendrait, le cas échéant, de prévoir une telle peine (2).

— L'article 123 de la proposition de loi, relatif au référé pénal, prévoit — à l'instar de l'actuel article 28sexies du Code d'instruction criminelle — une possibilité d'appel éventuel devant la chambre des mises en accusation contre la décision négative ou l'absence de décision du procureur du Roi. À l'estime du CSJ, cette solution est difficilement justifiable du point de vue de la stricte logique juridique : le juge d'appel « naturel » d'une décision du procureur du Roi ne devrait en effet pas être la chambre des mises en accusation, mais bien la chambre du conseil. Pour éviter de multiplier les degrés de juridiction, on pourrait, par contre, prévoir que celle-ci statue en première et dernière instance.

Le même article prévoit encore que c'est la chambre des mises en accusation de la cour d'appel de Bruxelles qui sera compétente si l'information est menée par le procureur fédéral. Cette solution pourrait conduire à une surcharge de la cour d'appel de Bruxelles (3), et ne semble pas justifiée dans tous les cas de figure. Il ne faut pas perdre de vue, en effet, que l'article 144bis, § 3 du Code judiciaire permet à certaines conditions au procureur

(1) Sans limiter cette possibilité à un délai de 24 heures, comme le prévoit l'article 110 en projet dans le cas du « gardien des objets à saisir ».

(2) On peut lire, dans l'exposé des motifs, que « de l'avis de la Commission, la sanction pénale devrait être prévue dans la loi sur la fonction de police », mais tel n'a pas été le cas dans les articles proposés.

(3) Ou du tribunal, si l'on opte, à l'instar de ce que préconise le CSJ, pour une compétence de la chambre du conseil.

— Artikel 111, 1e lid, bepaalt dat er een inventaris moet worden opgemaakt met een beschrijving van de in beslag genomen goederen. De formulering die in dit verband werd gekozen, komt niet helemaal overeen met de formulering van het huidige artikel 37, § 1, 2e lid, van het Wetboek van strafvordering (gewijzigd bij de wet van 19 december 2002 tot uitbreiding van de mogelijkheden tot inbeslagneming en verbeurdverklaring in strafzaken), dat verduidelijkt dat de in beslag genomen zaken « voorzover mogelijk » worden geïndividualiseerd in het proces-verbaal van inbeslagneming. De HRJ is van oordeel dat die formulering moet worden overgenomen omdat zij de verbalisanten in staat stelt zich te beperken tot een meer algemene opsomming wanneer de hoeveelheid in beslag genomen zaken zo groot is dat een individuele opsomming onmogelijk is. De HRJ betreurt eveneens dat het wetsvoorstel geen bepaling heeft opgenomen die equivalent is aan het huidige artikel 38 van het Wetboek van strafvordering, dat het mogelijk maakt de in beslag genomen goederen in een zak te doen die vervolgens wordt verzegeld, en er later de inventaris van op te maken.

— Artikel 111, 2e lid van zijn kant geeft aan dat de in beslag genomen voorwerpen verzegeld moeten worden, maar de HRJ is van mening dat ook moet worden voorzien in de mogelijkheid de in beslag genomen goederen, op verzoek van het parket, de onderzoeksrechter of de feitenrechter te ontzegelen. Hetzelfde artikel geeft voorts aan dat de in beslag genomen goederen ter griffie worden neergelegd, maar naar de mening van de HRJ moet die procedure niet de enig mogelijke zijn en moet het eveneens mogelijk worden gemaakt om een persoon aan te duiden als sekwester van de in beslag genomen goederen, waarbij de goederen dan niet worden meegenomen maar ter plaatse blijven (1).

— Artikel 118 van het wetsvoorstel verwijst naar artikel 35 van de wet op het politieambt en preciseert dat de overtreding van het betrokken artikel wordt gestraft met een gevangenisstraf van 8 dagen tot zes maanden en een geldboete van 100 tot 500 euro. Naar de mening van de HRJ is een wetboek dat het procesrecht organiseert echter niet de aangewezen plaats om een strafrechtelijke sanctie te bepalen. Een dergelijke sanctie dient daarentegen, in voorkomend geval, in de wet op het politieambt zelf te worden opgenomen (2).

— Artikel 123 van het wetsvoorstel, betreffende het strafrechtelijk kort geding, bepaalt — zoals huidig artikel 28sexies du Wetboek van strafvordering — de mogelijkheid om voor de kamer van inbeschuldigingstelling eventueel hoger beroep in te stellen tegen een negatieve beslissing of bij ontstentenis van beslissing van de procureur des Konings. Naar de mening van de HRJ is die oplossing moeilijk te verantwoorden vanuit het oogpunt van de zuiver juridische logica : de « natuurlijke » rechter om het hoger beroep tegen een beslissing van de procureur des Konings te behandelen is immers niet de kamer van inbeschuldigingstelling maar wel de raadkamer. Om te vermijden dat het aantal graden van jurisdictie wordt vermeerderd, kan daarentegen worden bepaald dat de raadkamer in eerste en in laatste aanleg uitspraak doet.

Hetzelfde artikel bepaalt voorts dat indien het opsporingsonderzoek door de federale procureur gevoerd wordt, de kamer van inbeschuldigingstelling van het Hof van beroep te Brussel bevoegd is. Die oplossing kan mogelijk leiden tot een overbelasting van het Hof van beroep te Brussel (3), en lijkt niet verantwoord in alle hypothesegevallen. Men mag immers niet uit het oog verliezen dat artikel 144bis, § 3 van het Gerechtelijk Wetboek mogelijk maakt dat

(1) Zonder deze mogelijkheid te koppelen aan een beperkte termijn van 24 uren, zoals bepaald in artikel 110 van het ontwerp voor de « bewaarder voor de in beslag te nemen voorwerpen ».

(2) In de memorie van toelichting staat te lezen : « De commissie is de mening toegedaan dat deze strafrechtelijke sanctie zou moeten vermeld worden in de wet op het politieambt, » maar dat was in de voorgestelde artikelen niet het geval.

(3) Of van de rechtbank indien, zoals de HRJ voorstaat, wordt gopteerd voor de bevoegdheid van de raadkamer.

fédéral de déléguer ses compétences à d'autres membres du ministère public qui les exercent « à partir de leur résidence ». En pareil cas, il ne semble pas qu'il y ait de raisons particulières de centraliser les appels à Bruxelles.

— L'article 125 de la proposition de loi prévoit la possibilité pour la personne suspectée et la personne lésée de demander au procureur du Roi à pouvoir consulter le dossier d'information. Le CSJ n'est pas favorable à l'instauration d'un tel droit (voy. *supra*, II, 10.2), mais à supposer que la disposition soit maintenue, il estime nécessaire d'adapter en conséquence l'article 460ter du Code pénal, sanctionnant les usages abusifs qui pourraient être faits des informations obtenues en consultant le dossier répressif.

— En son alinéa 1er, points 1° à 3°, l'article 138 énumère les modes de saisine du juge d'instruction. À l'estime du CSJ, cette liste n'est toutefois pas complète : il conviendrait d'y ajouter les cas où le juge d'instruction décide de poursuivre l'enquête conformément à l'avant-dernier alinéa du même article 138 (mini-instruction) et les cas où le juge d'instruction est saisi par la chambre des mises en accusation conformément à l'article 233 de la proposition de loi (contrôle du bon déroulement de l'instruction).

— L'alinéa 3 de l'article 138 détermine les modalités de la mini-instruction. Cet article paraît plus opportunément devoir figurer aux articles relatifs à l'information et plus spécifiquement à l'article 57.

— La référence à l'article 151 de la proposition de loi à l'article 368 est inexacte mais devrait être remplacée par une référence à l'article 428.

— L'article 177 de la proposition de loi est relatif aux saisies immobilières conservatoires ordonnées au stade de l'instruction. Il semble que ce soit par erreur qu'il figure sous la sous-section 9, relative aux mesures provisoires à l'égard des personnes morales (4), plutôt que sous la sous-section 8 relative aux perquisitions et aux saisies. Il conviendrait de corriger le texte sur ce point.

— Les articles 218, § 2, al. 2 et 234, § 6 de la proposition de loi traitent des conséquences qui découlent d'actes nuls et du sort des pièces annulées. Ces articles devront être adaptés en fonction de la théorie des nullités qui sera choisie par le législateur puisque seuls les juridictions de jugement sont à mêmes de se prononcer sur la fiabilité de la preuve.

En ce qui concerne les pièces déposées au greffe, elles ne pourront être utilisées qu'à décharge par la défense. Il semble cependant surprenant de conditionner cela également à l'autorisation du juge.

Le dépôt au greffe a pour objectif d'éviter que le juge de fond ne puisse prendre connaissance de certains faits contenus dans ces pièces lorsqu'il étudie le dossier et s'en trouver influencé. Si l'autorisation du juge doit s'entendre comme une autorisation préalable, cela signifierait d'une part que le juge de fond devrait prendre connaissance de la pièce annulée retirée du dossier, de sorte que l'effet de la règle ne saurait être atteint et d'autre part que le juge devrait déterminer ce qui serait justifié pour sa défense, ce qui n'est pas son rôle.

(1) Sauf à considérer — ce qui se justifierait difficilement — qu'une telle saisie immobilière ne peut être ordonnée qu'à l'encontre d'une personne morale.

de federale procureur, onder bepaalde voorwaarden, zijn bevoegdheden kan delegeren aan een ander lid van het openbaar ministerie dat deze bevoegdheden vervolgens uitoefent « vanuit zijn standplaats ». In die gevallen lijken er geen bijzondere redenen toe te zijn om het hoger beroep in Brussel te centraliseren.

— Artikel 125 van het wetsvoorstel bepaalt de mogelijkheid voor de verdachte persoon en de benadeelde persoon om de procureur des Konings te vragen het dossier van het opsporingsonderzoek in te kijken. De HRJ staat niet gunstig tegenover de invoering van zo een inzagerecht (zie *supra*, II, 10.2), maar in de veronderstelling dat die bepaling toch behouden blijft, vindt hij het nodig dat dienovereenkomstig artikel 460ter van het Strafwetboek wordt aangepast, dat een sanctie bepaalt voor eventueel misbruik van door inzage in het strafdossier verkregen informatie.

— In artikel 138 1e lid, punten 1° tot 3°, zijn een opsomming van hoe de zaak bij de onderzoeksrechter aanhangig kan worden gemaakt. Naar de mening van de HRJ is deze lijst echter onvolledig en dient hij te worden aangevuld met de gevallen waarin de onderzoeksrechter overeenkomstig het voorlaatste lid van hetzelfde artikel 138 (mini-instructie) beslist het onderzoek voort te zetten en deze waarin de zaak door de kamer van inbeschuldigingstelling bij de onderzoeksrechter aanhangig wordt gemaakt overeenkomstig artikel 233 van het wetsvoorstel (toezicht op het goed verloop van het onderzoek).

— Het derde lid van artikel 138 bepaalt de modaliteiten van de mini-instructie. Het lijkt beter dit artikel te verwerken tussen de artikels over het opsporingsonderzoek, en meer in het bijzonder in artikel 57.

— De verwijzing in artikel 151 van het wetsvoorstel naar artikel 368 is onjuist. In plaats daarvan moet er een verwijzing naar artikel 428 staan.

— Artikel 177 van het wetsvoorstel heeft betrekking op bewarend beslag op onroerend goed bevolen in het stadium van het gerechtelijk onderzoek. Het lijkt erop dat het bij vergissing werd ondergebracht in onderafdeling 9 over de voorlopige maatregelen ten aanzien van rechtspersonen (4), in plaats van in onderafdeling 8 over de huiszoekingen en inbeslagnemingen. De tekst dient op dit punt te worden verbeterd.

— De artikelen 218, § 2, 2e lid, en 234, § 6, van het wetsvoorstel handelen over de gevolgen die voortvloeien uit nietige handelingen en over het lot van de nietigverklarde stukken. Die artikelen moeten worden aangepast aan de theorie van de nietigheden waarvoor de wetgever uiteindelijk zal opteren vermits alleen de vonnisgerechten zich kunnen uitspreken over de betrouwbaarheid van het verkregen bewijs.

De verdediging mag de ter griffie neergelegde stukken enkel ten ontlaste gebruiken. Het komt nochtans vreemd over om dit eveneens aan de toestemming van de rechter te onderwerpen.

De stukken moeten ter griffie worden neergelegd om te vermijden dat de feitenrechter bij het bestuderen van het dossier kennis zou nemen van en beïnvloed zou worden door bepaalde feiten die in die stukken vervat zitten. Indien de toestemming van de rechter moet worden begrepen als een voorafgaande toestemming, dan betekent dat enerzijds dat de feitenrechter kennis moet nemen van het nietigverklarde stuk dat uit het dossier werd verwijderd, zodat de regel zijn doel niet bereikt, en anderzijds dat de rechter moet bepalen wat verantwoord is voor de verdediging, hetgeen niet zijn rol is.

(1) Behalve indien wordt overwogen dat een dergelijk beslag op onroerend goed slechts ten aanzien van een rechtspersoon kan worden bevolen — wat overigens moeilijk te verantwoorden zou zijn.

— Les articles 222 à 225 en projet reprennent le texte des actuels articles 2 à 5 de la loi sur les circonstances atténuantes et prévoient la possibilité, tant pour les juridictions d'instruction que pour le parquet, de correctionnaliser un crime ou de contraventionnaliser un délit. S'agissant du parquet, il n'y a toutefois aucune raison de retrouver cette possibilité évoquée sous le chapitre consacré au règlement de la procédure : le ministère public ne peut en effet procéder à une correctionnalisation ou une contraventionnalisation que dans les cas où il n'y a pas eu d'instruction requise (le parquet citant ou convoquant directement l'auteur devant le tribunal correctionnel ou de police). Les alinéas relatifs au parquet devraient dès lors figurer plutôt au Livre III, Titre I, chapitre IV, consacré à la clôture de l'information.

— Les articles 325 et 333 de la proposition de loi énumèrent les différents modes de saisine des tribunaux de police et correctionnels. Ils ne mentionnent toutefois, ni l'un ni l'autre, la possibilité pour les juridictions en question de se saisir d'office des infractions qui seraient commises à l'audience et relèveraient de leur compétence matérielle. Il conviendrait de compléter le texte à cet égard.

— L'article 413 de la proposition de loi reprend, tel quel, l'actuel article 341 du Code d'instruction criminelle qui, en son alinéa 1er, prévoit que sont remis aux jurés l'acte d'accusation, les procès-verbaux qui constatent le délit et les pièces du procès, « autres que les déclarations écrites des témoins ». La règle selon laquelle les procès-verbaux des déclarations faites par les témoins pendant l'instruction préparatoire sont retirés du dossier remis aux jurés procède d'une conception très stricte du principe de l'oralité des débats en Cour d'assises. Depuis la récente réforme de la procédure d'assises opérée par la loi du 30 juin 2000, ce principe n'est toutefois plus interprété aussi strictement puisque les témoins et experts entendus sont désormais autorisés à disposer, pendant leur déposition, de notes qui seront ensuite jointes au dossier. Eu égard à cette atténuation très nette du principe d'oralité, il n'y a manifestement plus de raison de considérer qu'il convient d'éviter à tout prix que les jurés puissent se baser, pendant leur délibération, sur les déclarations sous serment faites au cours de l'instruction (1) et il serait dès lors souhaitable, à l'estime du CSJ, de supprimer le dernier bout de phrase de l'alinéa 1er de l'article 413 en projet.

V. Concordance des textes

À diverses reprises, le CJS a été amené à constater que les versions française et néerlandaise de la proposition de loi proposée ne correspondaient pas. Il y aurait lieu de corriger à cet égard les articles suivants :

— Art. 101, al. 2, première phrase

Dans la version française, il convient de lire : « Le procureur du Roi détermine les modalités de l'expertise compte tenu de l'équilibre entre les droits de la défense et les exigences de l'action publique ».

— Art. 102, al. 1er, première phrase

Dans la version française, il convient de lire : « À peine de nullité de l'expertise et de perte de toute force probante, la mission des experts ne peut avoir ... ».

— Art. 115, § 2, al. 3

Dans la version française, il convient de lire : « Ces lettres contiennent les références de l'affaire ainsi qu'une reproduction littérale du texte du § 4, de l'article 1452 du Code judiciaire et de

(1) Le maintien de la règle en question se conçoit d'autant moins que — d'après une jurisprudence bien établie de la Cour de cassation — elle ne vaudrait pas pour les déclarations hors serment qui peuvent, quant à elles, être remises aux jurés.

— De artikelen 222 tot 225 van het wetsvoorstel hernemen de tekst van de huidige artikelen 2 tot 5 van de wet op de verzachtende omstandigheden en bepalen de mogelijkheid, zowel voor de onderzoeksgerechten als voor het parket, om een misdaad te correctionaliseren of een wanbedrijf te contraventionaliseren. Waar het om het parket gaat, is er evenwel geen enkele reden toe om deze mogelijkheid op te nemen in het hoofdstuk over de regeling van de rechtspleging : het openbaar ministerie kan immers slechts correctionaliseren of contraventionaliseren in de gevallen waarin geen gerechtelijk onderzoek vereist is (wanneer het parket de dader rechtstreeks dagvaardt of oproept voor de correctionele of de politierechtbank). De leden van deze artikelen die betrekking hebben op het parket dienen dan ook te verhuizen naar Boek III, Titel I, hoofdstuk IV, over de afsluiting van het opsporingsonderzoek.

— De artikelen 325 en 333 van het wetsvoorstel sommen de verschillende manieren op om de zaak aanhangig te maken bij de politierechtbanken en de correctionele rechtbanken. Geen van beide artikelen vermeldt evenwel de mogelijkheid voor de betrokken jurisdicties om inbreuken die zich op de terechtzitting zouden voordoen en onder hun materiële bevoegdheid vallen bij zichzelf aanhangig te maken. De tekst dient in die zin te worden aangevuld.

— Artikel 413 van het wetsvoorstel herneemt tekstueel het huidig artikel 341 van het Wetboek van strafvordering, dat in zijn 1e lid bepaalt dat aan de gezworenen de akte van inbeschuldigingstelling wordt overhandigd, evenals de processen-verbaal die het misdrijf vaststellen, en de processtukken, « met uitzondering van de schriftelijke verklaringen van de getuigen ». De regel dat de processen-verbaal van de getuigenverklaringen die tijdens het gerechtelijk onderzoek werden gedaan, uit het dossier voor de gezworenen verwijderd worden, beantwoordt aan een zeer enge invulling van het principe dat de debatten voor het hof van assisen mondeling zijn. Sinds de recente hervorming van de procedure voor het hof van assisen door de wet van 30 juni 2000, wordt dit principe evenwel ruimer geïnterpreteerd, aangezien de getuigen en deskundigen tijdens hun verklaring onder ede voortaan notities mogen gebruiken die vervolgens bij het dossier worden gevoegd. In het licht van deze sterke afzwakking van het principe van het mondelinge karakter van de debatten dient niet langer te allen prijze te worden vermeden dat de gezworenen zich tijdens hun beraadslaging kunnen baseren op de verklaringen onder ede die tijdens het gerechtelijk onderzoek werden gedaan (1). Het is dan ook wenselijk, naar de mening van de HRJ, in artikel 413 van het ontwerp dit laatste stukje zin van het 1e lid weg te laten.

V. Overeenstemming der teksten

De HRJ heeft bij het doornemen van het wetsvoorstel een aantal keren vastgesteld dat de Franse en de Nederlandse versie niet overeenstemmen. In dit verband dienen volgende artikelen te worden aangepast :

— Art. 101, 2e lid, eerste zin

In de Franse tekst moet er staan : « Le procureur du Roi détermine les modalités de l'expertise compte tenu de l'équilibre entre les droits de la défense et les exigences de l'action publique ».

— Art. 102, 1e lid, eerste zin

In de Franse tekst moet er staan : « À peine de nullité de l'expertise et de perte de toute force probante, la mission des experts ne peut avoir ... ».

— Art. 115, § 2, 3e lid

In de Franse tekst moet er staan : « Ces lettres contiennent les références de l'affaire ainsi qu'une reproduction littérale du texte du § 4, de l'article 1452 du Code judiciaire et de l'article 123 ou de

(1) Het behoud van die regel is minder aannemelijk, te meer daar zij — volgens een vaststaande rechtspraak van het Hof van Cassatie — niet zou gelden voor verklaringen die niet onder ede werden afgelegd en dus wel aan de gezworenen mogen worden overhandigd.

l'article 123 ou de l'article 208, selon que la saisie émane du procureur du Roi ou du juge d'instruction».

— Art. 123, § 6, deuxième phrase

Dans la version française, il convient de lire : « Il est statué sur cette requête en chambre du conseil dans les quinze jours ».

— Art. 211, avant-dernier alinéa

Dans la version néerlandaise, il convient de lire : « De raadkamer kan op vraag van één van de partijen beslissen dat de zitting, evenals de uitspraak van de beschikking, openbaar zal zijn. »

l'article 208, selon que la saisie émane du procureur du Roi ou du juge d'instruction».

— Art. 123, § 6, tweede zin

In de Franse tekst moet er staan : « Il est statué sur cette requête en chambre du conseil dans les quinze jours ».

— Art. 211, voorlaatste lid

In de Nederlandse tekst moet er staan : « De raadkamer kan op vraag van één van de partijen beslissen dat de zitting, evenals de uitspraak van de beschikking, openbaar zal zijn. »